

עצות לחתונה

ההחלטה התקבלה... אנחנו מתחתנים!

אבל רגע – מה עכשיו? צריך אולם, וצלם, וגם מדריכת כלות וסידורי פרחים והזמנות ורהיטים ושמלה וחליפה וטבעת ורב מקדש ודירה... ממה מתחילים? איך נדע למה צריך לשים לב כשבוחרים תזמורת, ועל מה צריך לסכם מראש עם המאפרת?

נישואין הם שלב מכריע בחיינו, וערב החתונה הוא אירוע של פעם בחיים. יש הרבה מה להכין ולהתכונן – טכנית וגם רוחנית. מטרת החוברת היא לעזור לכם לעשות קצת סדר בדברים, לקבל מושגים בסיסיים, להבין מה קודם למה ומה סדר הדברים, וכשניתן – גם קצת הכוונות וטלפונים. כולי תקווה שהחוברת תמלא את תפקידה ותעזור לזוגות מאורסים לארגן את החתונה שלהם בצורה הטובה ביותר.

החוברת עוצבה בצורה רוחבית על מנת שיהיה ניתן לחתוך את הדפים לשני חצאים ולהדביק/לחבר למחברת חתונה – מחברת שמומלץ להכין ולרכז בה את כל הרשימות, הטלפונים וההכנות.

הערות, הארות, הצעות, תוספות ושאלות יתקבלו בברכה!

אתם מוזמנים תמיד להכנס, לשאול ולהתייעץ בפורום החתונה של אתר סרוג:

<http://www.saroog.co.il/fwedding>

תאריך

תאריך

עזרים נוספים:

פורום חתונה באתר "סרוג": <http://www.saroog.co.il/fwedding>

אתר "כל שמחה": <http://www.kol-simcha.co.il>

מתחתנים למען מתחתנים: <http://www.mit4mit.co.il>

מתכנן החתונה שלי: <http://www.wedplan.co.il>

אתרים ועזרים נוספים בעמ' 48 בנספחים.

סוכם מתוך: 'תיק לחתן' (מכון פועה), חוברת 'ארגון החתונה' (תמיר רצון), 'הכנות לחתונה' (הר' קורץ) אתר 'קול שמחה', ועוד. חלק מהחוברת נערך ע"י אברך מ'מרכז הרב', ושוכלל ע"י משה שנדוביץ. תודה לכל נותני העצות והטיפים, ההערות והעדכונים.

לוקט, נערך ועוצב ע"י תמר גורפינקל.

tamarhp@gmail.com

www.saroog.co.il

כל הזכויות שמורות! מותר לצלם ולהפיץ לצרכי גמילות חסד וללא מטרת פרסום ורווח!

תוכן:

29	רהיטים ומוצרי חשמל	סדר כרונולוגי של אירועים וסידורים
	- נקודות חשובות ופירוט	וורט
	- טלפונים	בין לבין (הכנות ראשוניות)
31	רשימת ציוד לבית	מסיבת האירוסין
32	לכלה	בין לבין (הכנות לחתונה)
	* שמלת כלה	שבת חתן
	- טלפונים	שבת כלה
	- נקודות לבירור מול התופרת	בין לבין (השבוע שלפני החתונה)
	- עצות לבחירת שמלה	יום החופה
	- טיפים למדידה	החתונה
	* טבעת	אחרי החתונה
	- נקודות חשובות	הריון
	- איך לשמור על טבעות	
	- עיצוב אישי	רשימה מפורטת ונקודות חשובות
	* איפור ותסרוקת	אולם
	- נקודות חשובות	- נקודות חשובות
	- נקודות חשובות	- אחראי אולם
	- טיפים לאיפור ניסיון	- אחראי מתנות
	- טלפונים	- טלפונים: אולמות, ארגון שמחות, קיטרינג
	* נעליים	- סידורי הושבה
	- נקודות חשובות	- אישורי הגעה
	- טלפונים לגמ"ח נעליים	- עיצוב שולחן + טלפונים
	* עוד לכלה	חופה
38	לחתן	- נקודות חשובות
	- חליפה	- עיצוב חופה - טלפונים
	- עוד לחתן	- אחראי חופה
38	עוד לחתן ולכלה...	הזמנות וברכונים
		- נקודות חשובות
39	נספחים	- טלפונים
	- תפילות ותחינות ליום החופה	תזמורת
	- משחקים ורעיונות לשבת כלה	- נקודות חשובות
	- אתרים, חוברות ועזרים נוספים	- אחראי תזמורת
	- הלכות נישואין ומנהגי החופה	- טלפונים
	- תשובות מתוך שו"ת	צלם
	ארגון החתונה:	- צלם תמונות - נקודות חשובות
	- רשימת דברים שיש לעשות	- צלם וידאו - נקודות חשובות
	- הרשימה הנ"ל בצורת טבלה	- טלפונים
	- "תכנון החתונה שלי"	

וורט

"ווארט" זה הלילה בו מסכמים סופית ומודיעים על האירוסין. בד"כ האירוע נערך בבית הכלה, עם כיבוד קל. כמו-כן נדון ענין תאריך החתונה וההשתתפות הכספית של ההורים.

- יש לשאול את ההורים במהלך הערב (לפני שבאים ידידים וחברים וכו') אם הם מעוניינים לשבת לבד, ולתת להם מקום פנוי לסכם את העניינים הכספיים. אם ההורים מתכוונים לעזור במימון ההוצאות השוטפות יש לזכור בחישוב ההוצאות (חוץ מהוצאות החתונה וריהוט הבית) תשלום שכר דירה, ביטוח לאומי, קופת חולים, חשמל, מים, ארנונה, גז, מיסי ועד בית, טלפון (פלאפון). לעיתים כדאי להציע שתקנו ותקבלו רהיטים משומשים וכדו' והכסף שיועד לקניית אותם המוצרים ישמר בצד לצורך קנייתם אחרי שהמשומשים יצאו מכלל שימוש. כדאי לזכור שבדרך כלל בשנים הראשונות עוברים דירה מספר לא מועט של פעמים, וכל מעבר דירה עלול להזיק לרהיטים ולמוצרי החשמל.
- כדאי להכין דבר תורה – אולי יבקשו שתדבר. "הכל הולך אחר ההתחלה" - זכור כי לפעמים תחילת הקשר עם חמיך וחמותך נותן את הבסיס לכל החיים. חייך, והכן ד"ת יפה.
- להכין רשימת טלפונים של אנשים חשובים, שרוצים להודיע להם.
- יש המזמינים מראש כמה חברים בודדים להגיע ולשמח, כמו-כן בד"כ הכלה מזמינה כנ"ל או בהמשך הערב (חישובו איך יוכלו החברים והחברות לשמוח ולרקד בצניעות).
- במהלך הערב בד"כ נכנסים קרובים, ידידים, ושכנים להגיד מזל טוב.
- תאריך החתונה נקבע בהסכמת הצדדים – לכלה יש מילה אחרונה על התאריך מפני שרק היא יודעת מתי היא טהורה, אם כי יש כיום כדורים שמסדירים זאת. לכן אם היא אומרת "אי-אפשר בתאריך פלוני אלמוני" לא לשאול אתה למה, ההסבר עלול להיות לא נעים בשבילה. יש הנוהגים שלא להתחתן בתאריכים מסויימים בחודש. (ע' הנישואין כהלכתם ח"א פרק ה') ורוב העולם אינו נוהג בזה. יש אומרים שלא כדאי להאריך את תקופת האירוסין מעבר למינימום גם מבחינה הלכתית ובעיקר מצד הקשיים שיהיו לכם בד"כ כתוצאה מכך. [תוחלת ממושכה מחלה לב" - זה המארג אשה ונוטלה לאחר זמן" (ילק"ש, משלי, תתקמט) אך כמובן לכל כלל יש יוצאים מן הכלל].
- יש נוהגים שהורי החתן שולחים זר פרחים למשפחת הכלה לכבוד האירוע.
- בשבת שאחרי יש נוהגים שהחתן נמצא בבית הורי הכלה.

בין לבין (הכנות ראשוניות)

- הכי חשוב – לתפוס יום באולם – אפילו לפני קביעת מקום מגורים וכו'. לפני הזמנת האולם כדאי לסכם מראש עם בעל האולם את כל דרישותיכם (ע' פירוט נקודות שיש לדרוש בהמשך דפים אלו).
- הסדר הרצוי הוא: אולם, תזמורת, קייטרינג (אם לא לוקחים מהאולם), צלם. אם החתונה קרובה יש להזדרז להזמין גם רהיטים. זמן הגעתם – כחודש.
- למי שלא עשה, יש כאלו שעושים מהר בדיקות טיי זקס וכו'. עמותת דור ישרים לא עושה בדיקות למאורסים.
- אם רוצים להשתתף בסדרת שיעורים של הרב בורשטיין שליט"א למאורסים, הנערכים מפעם לפעם בירושלים יש להתקשר למכון פוע"ה (לדבר עם טובה טפר 02-6515050. כמו-כן כדאי לדבר ולתקשר לעוד מאורסים טריים). יש להם קלטות לחתנים.
- יש הפותחים חשבון בנק משותף.
- נוהגים שהמאורסים לא ישנים יחד באותו בית. הדבר מעוגן בפסקי הרמ"א (ע' אמנם ברב אלינסון שזה לא כ"כ ברור). יש נוהגים לא לישון יחד באותו בנן.
- נוהגים לתת מתנה לשדכנית. המנהג בציבור הדתי לאומי הוא בין כמה עשרות שקלים לכמה מאות שקלים.

חשוב לזכור לוודא עם נותני השירותים את כל הפרטים שיוזכרו כאן לפני שחותמים אתם על העסקה (שלא יבואו אח"כ בטענה ש"עם מה שאתם רוצים עולה יותר").

אין דבר כזה "לסכם": הכל צריך להיות כתוב בחוזה חתום ומוסכם על שני הצדדים, וכמו שכבר אמרו לפני: "חוזה בעל פה לא שווה את הנייר עליו הוא כתוב". לא כדאי ליפול על הדברים האלו.

חשוב להשאיר אצלכם סכום כסף רציני (או לשלם בציק דחוי) עד שתקבלו את המוצר אליכם עם כל מה שביקשתם. לא לסמוך על אף מוכר. רק כסף יבטיח שהוא יעמוד בהתחייבויותיו.

מסיבת האירוסין או "מעמד חתימת התנאים"

(גם מי שלא נוהג כדאי שיקרא)

יש נוהגים שמלבד ה"ווארט" יש גם מסיבת אירוסין. יש נוהגים שבמהלכה של המסיבה חותמים על שטר הנקרא "תנאים". בתנאים מוסכם על תאריך לחתונה, כמו-כן מסכימים לכבד את החתן והכלה במלבושים נאים לכבוד החתונה, ומסכימים על חלוקה שווה של נכסי החתן והכלה ביניהם. יש עוד משמעויות ורצוי לעיין בעניין לפני כן. לאירוסין מזמינים משפחה מצומצמת וכמות מצומצמת מאוד של חברים. על התנאים מתחייבים כל הצדדים: החתן, הכלה והוריהם ו"מקבלים קניין" – קיבוע ההתחייבות על ידי הרמת סודר (=מטפחת/עט או כל דבר אחר). כמו-כן יש הנוהגים שהאמהות שוברות צלחת חרס (פגומה), בזמן חתימת התנאים, או ללא כל קשר אליהם, במהלך הערב.

- גם כאן – הכן דבר תורה.
- יש הנוהגים שלא לעשות תנאים כלל, יש הנוהגים לעשות תנאים רק סמוך לחופה, ויש במסיבת האירוסין. שטרות תנאים ניתן לקנות בחנויות ספרים. הסברים נוספים אפשר לקרוא בספר "הנשואין כהלכתן". כדאי ורצוי לעבור על הנוסח לפני האירוע עם הכלה על מנת להבין על מה חותמים בעצם.
- טבעת – יש הנוהגים לקנות לכלה טבעת עם יהלום. יש שאינם רוצים להכביד על הכלה ונותנים לה לבחור בעצמה את הטבעת. כדי למנוע בעיה של סבלונות (הבעיה חריפה יותר בטבעת שהרי היא דומה לטבעת נשואין) יש נוהגים שהטבעת לא תהיה שייכת לחתן, והיא בעצם מתנת הורי החתן. כמו-כן יש נוהגים שאין החתן נותן לכלה את הטבעת אלא אימו. יש הנוהגים לקנות לכלה, בנוסף או במקום טבעת, שעון זהב (או אפשר תכשיטים אחרים).
- יש נוהגים שהורי הכלה נותנים לחתן שעון זהב, וגם כאן יש שאינם רוצים להכביד עליו ונותנים לו לבחור בעצמו.
- מביאים קערת/צלחת חרס לשבירה. יש הנוהגים לקחת צלחת משומשת או סדוקה משום איסור בל-תשחית. יש המעטרים את הצלחת – יש האוסרים לכתוב פסוק שלם על הצלחת מכיוון והיא מיועדת לשבירה.

בין לבין (הכנות לחתונה)

כאן עושים את מרבית הסידורים – אפשר גם להתחיל לפני מסיבת האירוסין.

- **תעודת רווקות** – מוציאים ברבנות של עיר המגורים (בשכנוע אפשר גם במקום הלימודים אם אומרים שרה"י אומר שהפנימיה היא ביתם של הבחורים). צריך שני עדים (מכרים) בשביל "גילוי מילתא". נוסף לכך – ת"ז, 2 תמונות פספורט, וכסף (כ-135 ₪). כל אחד מבני הזוג צריך להוציא תעודת רווקות ברבנות של עיר מגוריו, אך אם נרשמים לנישואין בעיר של אחד מבני הזוג, בן אותו העיר לא צריך להוציא תעודת רווקות.
- **להרשם לנישואין ברבנות** חדשיים מראש לפחות. צריך כ-3 תמונות פספורט מעודכנות של החתן והכלה. כ-250 ₪ (או יותר), תתכן הנחה לבחורי ישיבה/סטודנטית. כמו-כן צריך תעודת רווקות של החתן והכלה. חלק משירותי הרבנות – נתינת כתובה והעתק כתובה. (כדאי לבדוק את הנוסח אצל רה"י, כל אחד לפי הכתובה שנהגו בעדתו, לשים לב אם הכתובה אשכנזית או ספרדית). נרשמים באחד הרבנויות של מקום מגורי בני הזוג. גודל האולם מהווה השפעה כספית לגבי המחיר שיגבה ממכם בפתיחת תיק נישואין. רישום אצל רב שמכיר אתכם יוזיל את המחיר. יש לשמור את תעודת הרישום לנישואין, יתכן ותצטרכו אותה.
- לבחור **רב מסדר קידושין, עדים**, מברכי **שבע הברכות** בחופה. כדאי למצוא גם רב ועדים למקרה שמשוה יקרה, כבר שמעתי על מקרה שיום לפני חתונה נפטר אחד ההורים של הרב המקדש והוא לא יכל להגיע... לקבוע פגישה עם הרב, כדי שסיביר על הטקס, לתאם ציפיות, לברר האם יש דברים שהרב דורש/אוסר.
- קביעת **מקום מגורים**.
- קנית **תכולת זירה**. הדברים הבסיסיים הם מקרר, תנור ומכונת כביסה (וריהוט) ואחר כך כיד הדמיון הטובה. צריך לדבר עם ההורים על מימון (לפעמים הסבים או הדודים מממנים).
- הדפסת **הזמנות** וכן **ברכונים/מזכרת אחרת** (אם רוצים) לשבת חתן, לחתונה ולשבת שבע ברכות.
- **מדריך חתנים/כלות**. צריך להתחיל ללמוד עם מדריך חתנים בערך חודש-חודשיים (ועדיף יותר) לפני החתונה, כדאי לקבוע מראש עם מישהו שרוצים, המוכר בתור מדריך. הכלה מתחילה ללמוד קודם בין חדשיים לחודש וחצי לפני, 7-8 שיעורים בד"כ. אם היא לא מכירה מדריכה ניתן לפנות אל "בנין שלם" ותמורת תשלום לסדר מדריכה.
- **חיסונים** – הכלה צריכה לעשות חיסון מ'אדמת' לפני החתונה (חשוב לעשותו לפחות 3 חודשים לפני כניסה הריון, ומהרגע שנכנסים להריון א"א לעשותו עד לאחר הלידה. פרטים מדויקים בדף האחרון של 'תיק לחתן' של מכון פועה וכן אצל רופא המשפחה. יש להיוועץ ברופא).
- **קיטל** – אם כך הוא מנהג משפחתך – אל תשכח לקנות קיטל.
- קניית **טבעת נישואין**. (רצוי שתוודא שהכלה אוהבת אותה). יש נוהגים מכסף ויש מזהב. לבדוק עם מסדר הקידושין אם לדעתו מותר שיהיו עליה עיטורים וחריטות.

- **הכנת הדירה** - רצוי להשתדל לקבל את הדירה תקופה סבירה לפני החתונה, שיהיה ניתן לארגן את הדירה לפני – אח"כ פעמים רבות אין זמן. לבדוק מזוזות או לקנות חדשות. להכשיר את המטבח ולרסס לפני הכנסת הציוד לדירה. בקשר לשכירות הדירה יש להיזהר מטעויות בתנאי החוזה ולהתייעץ לפני עם שוכרי דירות. לסכם איזה חשבונות בעה"ב משלם (ועד בית, ארנונה, טלפון, חשמל, גז, מים). לצלם את החוזה כמה פעמים. האשכנזים נוהגים שהחתן והכלה לא נפגשים שבוע לפני החתונה, (ויש שאף אינם מדברים). יש לתאם זאת במיוחד כשהדבר נוגע לסידור הדירה.
- **ארנונה** - כדאי לבקש מיד לאחר שידוע מקום המגורים בקשת הנחת ארנונה מהמועצה או העירייה (חבל על הכסף שתשלמו עד שתקבלו הנחה, כסף שלא יוחזר לכם בדרך כלל).
- **ת.ד.** - כדאי להזמין ת.ד. כבר כעת (לגרים בישוב). כך תוכלו להשתמש בו כבר כעת לשליחת תעודות אחריות, לתעודת הזהות, וכו'.
- **הסעה** לאולם (וחזור) עבור **בני הישיבה והאורחים** מרחוק. לזכור בחישוב הזמנים שיתכן ויהיו פקקים.
- **הסעה עבורכם** לדירתכם/למלון לאחר החתונה. יתכן ותעדיפו נהג שאינו מכיר אתכם, כך תוכלו לשוחח ביתר פרטיות ונוחות.
- **רכבים והסעות נוספים** - רצוי לדאוג לרכב **למלווי החתן והכלה** ביום החתונה + רכב שיוביל את **המתנות** + רכב שיביא את **הרב מסדר הקידושין**.
- **אחראי חתונה** - כדאי לבקש מחבר וחברה טובים (ולא רחפנים...) להיות אחראי החתונה שלכם. הם ידעו היכן מניחים את המתנות, היכן צריכה לעמוד החופה ולמי פונים אם היא לא עומדת בזמן, מי מנהל האולם ומי נהג ההסעה. כדאי להראות להם את האולם לפני החתונה. לתת להם מפתחות לחדר המתנות, לחדר יחוד וכו', את הפלאפון של החתן והכלה בחתונה, וכן הלאה. שידעו מי החבר מטעמכם שאחראי על התזמורת, מי על האולם, וכו' (רשימת אחראים כאן בסוף הדפים).
- **מלווה לחתן ומלווה לכלה** – נוהגים שביום החתונה החתן והכלה לא יהיו לבד, ולכן כדאי שיבחרו חבר או חברה טובים שילוו אותם במשך כל היום.
- להחליט מה **סדר האוכל וריקודים** בחתונה: אם יש חדר יחוד אפשר שהסדר יהיה: מנה ראשונה (בזמן שאתם בחדר היחוד), ריקודים, חלק ממנה עיקרית (אפשר תוך כדי שיהיה ד"ת וכדו'), ריקודים, מנה עיקרית, צעד תימני והצגות. אפשרות נוספת: להגיש את כל המנה העיקרית אחרי הריקודים הראשונים, ואחריה הצעד התימני והצגות. אם אין חדר יחוד: חופה, ריקודים, מנה ראשונה, ריקודים שנים, מנה עיקרית, הצגות. יש אומרים שכדאי לעשות את ההצגות מוקדם יותר בשביל האנשים שהולכים מוקדם.
- **צילומים** - להחליט מתי לערוך את הצילומים המשפחתיים. אם יש ילדים קטנים כדאי לפני החופה, אבל אז החתן והכלה אינם יחד בתמונות. צריך להיזהר כמובן לא לעשות צילומים לפני ההצגות וכדו' על חשבון החברים שלא רוצים להשאיר אולם ריק, ונאלצים לחכות לצילומים.

- **כיסוי ראש ועוד** - מי שנוהגת ללבוש כיסוי ראש כבר בחתונה צריכה לבחור כיסוי ראש ולמצוא מישהי שתבוא להלביש אותה בחדר הייחוד. כמו כן לדאוג **להינומה, לסידור שיער ולאופור**. לדאוג **לברכת כלה** (בד"כ חברה מכינה, כדאי לבקש מחברה מראש). **זר לכלה** (יש שנוהגים שהחתן קונה את זר הכלה).
- **בגדים** - לחדש את מלאי הביגוד שלכם (ומלאי כיסויי הראש). לקנות בגדים לחתונה (נעליים נוחות לריקודים). יש שסורגות לחתן כיפה לחתונה. שמלת כלה רצוי לשכור בגמ"ח (בחינם או במחיר זול הרבה יותר ממחיר רגיל).
- **קניות** - לעשות קניה של דברים בסיסים לבית (שמפו, מטאטא וכדו'). יש רשימה בהמשך הדפים. לא כדאי לקנות דברים שאולי תקבלו במתנות.
- **מתנות** - כדאי להכין רשימת מוצרים שתצטרכו ששייד לבקש אותם כמתנה אם ישאלו מה לקנות עבורכם (יש רשימה כאן בסוף הדפים).
- **תרומות לנוזקים** - זכרו את דברי הרמב"ם (יום טוב ו', י"ח): "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום ולאלמנה עם שאר העניים האמללים. אבל מי שנועל דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו ואשתו ואינו מאכיל ומשקה לעניים ולמרי נפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כריסו ועל אלו נאמר (הושע ט') זבחיםם כלחם אונים להם כל אוכליו יטמאו כי לחמם לנפשם, ושמחה זו קלון היא להם שנאמר (מלאכי ב') "זריתי פרש על פניכם פרש חגיכם". יש היום הרבה בתי תמחוי ששמחים לקבל תרומה עבור סעודה לנוזקים בערב החתונה. ניתן לציין זאת במודעות באולם.
- **לינה במלון** - אם רוצים בליל החתונה לישון במלון (לא תמיד מומלץ, זה לא מקום אישי שלכם ופחות נעים, אבל כל זוג והעדפותיו שלו) לבדוק שהרב מסדר הקידושין לא מתנגד לכך. **חשוב** - לוודא שהמיטות בחדר יכולות להיפרד!!! בתי מלון ששומעים שמדובר בזוג שחוזר מחתונה, זה הדבר האחרון שהם יחשבו עליו...
- **שבע ברכות** - מסכמים אצל מי יערכו 'שבע ברכות' בימים שלאחר החתונה. התייעצו עם זוגות צעירים ותגלו שאצל חלקם נסיעה כל ערב (ביחוד אם אין רכב) היתה מתישה. כדאי להשאר בבית בחלק מהערבים, או לעשות סעודה סמוך לביתכם.
- **הכנות** - אחרון אחרון חביב וחשוב – התכנונו רוחנית, הלכתית ורעיונית! (ספרים שאפשר להתכונן בעזרתם: **רעיונית**: 'הבית היהודי' – הר' שמחה כהן, 'ואהבת לרעייך כמוך' וכן 'פרקי אהבה' ו'לקראת כלה' – הר' אבינר, 'אייתי מלבנון כלה' – הר' קלר, 'ברית הנישואין' וכן 'שכינה ביניהם' – הר' גינצבורג, 'איש אשה' – הר' קנוהל, 'איש וביתו' – הר' אליהו כי טוב, חוברת 'משכן יהודה' – הרב נוימן, 'בישורן מלך'. **הלכתית**: 'פניני הלכה' (מומלץ), 'נטעי גבריאל' (2 חלקים), 'הנישואים כהלכתם' (2 חלקים), 'שובע שמחות', 'איש אשה' – הר' קנוהל, 'חזון ישעיהו' (גם רעיונית), ועוד. ללמוד הלכות חתונה, 7 ברכות, טלית (למי שלא לבש לפני כן), 'נקי יהיה לביתו' (ספר 'שמחה תמימה'), כשרות המטבח וכו'.
- **לדרשות**: 'בישורן מלך', 'שהשמחה במעונו', ספר של הרב שביב (?), ועוד. כדאי ללמוד הלכות 'חופת נדה' (ובעז"ה לא נצטרך).

שבת חתן

מנהג האשכנזים לעשות בשבת שלפני החתונה עליה לתורה וקידושא רבה בבית הכנסת. (מקורם של מנהגים אלו ניתן למצוא בספר "טעמי המנהגים" ובעוד ספרים). יש אשכנזים שאינם עושים שבת חתן אלא עושים שבת שבע ברכות מורחבת שלעיתים מכבידה על משפחת הכלה. בכל אופן יש אומרים שראוי לעלות לתורה ולעשות איזשהו ציון למאורע.

לשבת החתן ההורים מזמינים קרובים, אתה מזמין כמה חברים הממלאים תפקיד חשוב ביצירת אוירה מתאימה.

- אל תזנח את חבריך והשתדל לדאוג שלא יהיו להם בעיות צניעות, וכמה שפחות ביטול תורה.
- אל תשכח להכין את ההפטרה אם אתה צריך.
- בבוקר יש הנוהגים להוביל את החתן לתפילה בשירה ובריקודים, ויש מקומות שיש להם ניגון מיוחד.
- דבר תורה לקידוש לפי מנהג המקום, בטח לא יתנו לך לגמור... דברי תורה לארוחות: אם אין איזה דוד שרוצה/אפשר לבקש שיאמר – בקש מחבריך, והכן בעצמך בכל מקרה.
- יש נוהגים לתת מתנה לכלה לכבוד שבת החתן. בד"כ נותנים סידור לשבת (אולי אפשר זמירות שבת מבוארות). לפעמים חברות הכלה מציעות לקחת עבורך את המתנה על מנת להפתיע את הכלה (לא לשכוח להקנות לה את המתנה לפני שבת). יש הנוהגים לכתוב פתקים עבור הכלה בשבת (לא לכתוב בשבת, לתת בשבת... כאילו). ואם כבר הזכרנו אז נוסיף קמעא בענין: מתנות הם דבר ראוי ומומלץ בכל עת ושעה, העיקר הוא הרגש והיחס ולא המחיר. השתדל על כן לבטא את כשרונותיך (בציור, כתיבה, שירה, ד"ת וכו') מפעם לפעם. אפשר לתת ספר שהיא אוהבת (הצעות: 'איתי מלבנון כלה' – הרב קלנר, 'נפשי תקשיב שירי' או 'תלחש לי סוד ההויה' או 'מראה כהן' – הרב קוק, 'ברית הנישואין' – הר' גינצבורג, 'הבית היהודי' – הר' שמחה כהן, 'למען אחי ורעי' או 'מקודשת' – הר' קרליבך וכו') או דיסק (ניגוני חתונה – אליעזר רוזנפלד, וכו') בושם, וכו'.
- זו הזדמנות לנסות את נעלי החתונה ולהתאים אותם לרגליכם.

שבת כלה

זהו אינו מנהג ואפילו לא חלק ממסורת יהודית, אלא - מכיוון ומשפחת הכלה מוזמנת לשבת חתן, ולכלה אסור להגיע מכיוון שנוהגים שלא להתראות במשך שבוע, הכלה נשארת לבד בבית, ולכן בד"כ היא מזמינה כמה חברות קרובות. לשבת הזו קוראים "שבת כלה".

בדרך כלל החברות של הכלה מכינות מראש כל מיני משחקי היכרות וגיבוש שקשורים לכלה (ולחתן). משחקים לדוגמה ורעיונות נוספים מצורפים בנספחים.

מספר נקודות חשובות:

- כשמביאים מתנות, צריך לעשות 'קניין' לפני שבת.
- יש מתנות שהן "מוקצה", ולכן – או שמביאים לפני/אחרי שבת (ומספרים בע"פ מה הביאו), או מראש להביא מתנות מותרות...
- צריך לזכור שהעיקר הוא לשמח את הכלה – יש להמנע מלגרום לכלה מבוכה או אי נעימות כלשהי! למשל לא לשיר לה ברחוב אם היא שונאת את זה...
- לא להכנס לפרטיות שלה ושל החתן ומה שביניהם, בעיקר במשחקים שכוללים שאלות.
- לא לתת לכלה לעבוד! לעשות הכל בשבילה – לסדר, לנקות, לשטוף כלים, לשאול אותה אם היא רוצה לשתות, לשים לה אוכל בצלחת, ובקיצור לפנק עד הסוף!
- כדאי לבקש מהחתן שידאג לתשומת לב לכלה, כמו לשלוח פרחים, מכתב, ציפורים קטנים... (ובאמת שאין צורך לשאול מה הוא כתב לה במכתב!)
- כדאי להשקיע באווירה ותפאורה – עריכת שולחן מקורית, בלונים, שלטים בבית, קישוט הכסא שלה, וכו'...
- לתת לה ללכת לישון בזמן. היא צריכה כל רגע מנוחה.
- לזכור שהכלה יכולה להיות באטמוספירה אחרת לגמרי, ואולי היא לא לגמרי תשים לב מה שקורה סביבה או לא תתייחס לכולן. נא לקבל זאת בהבנה...

בין לבין (השבוע שלפני החתונה)

- שוב להזהר לא להפגש עם הכלה/החתן.
- נחמד מאד להכין אחד לשני מכתבים או מתנות או הפתעות קטנות שיתקבלו במהלך השבוע...
- כמו-כן לדאוג לאוכל בסיסי וכלים בסיסיים (רצוי חד פעמיים). ואם לא - לא לשכוח הטבלת כלים) בביתכם ליום שאחרי החתונה. וכן לדאוג לאדם שידליק את הבוילר והחימום בדירה לפני הגעתכם אחר החתונה.
- מומלץ מאוד, עוד לפני היום של החתונה להחליט על המנחה של החופה, העדים (לא קרובים לחתן ולכלה ולא קרובים ביניהם) ומברכי שבע הברכות של החופה וסעודת המצווה, כולל מברכים ועדים "חילופיים" למקרה שהמקוריים לא יגיעו או יאחרו. (יש לזכור שאת הברכה הראשונה והשניה מברך אותו אדם. ויש דעות שגם את הברכות 4-5-6 לתת לאותו אדם, ויש דעות שכל 6 הברכות לאדם אחד). יתכן וצריך להודיע להם מראש (כי יש עדים ששבים בתשובה לפני עדותם, וגם כדי שגיעו מוקדם יותר משאר המוזמנים). לגבי חלוקת הכיבודים יש מנהגים שונים, ונכתבו בספרים.
- לעבור יחד על סדר החתונה, לזכור את מנהגי עדתך, לראות היכן יש הבדל במנהגים בין החתן לכלה ולתאם כיצד עושים. לסכם זאת עם מסדר הקידושין.
- לעבור על הכתובה, לראות את התחייבויותיך, וכן שאין טעויות. לסכם עם הרב על נוסח הכתובה של עדתך. להביא כתובה נוספת (או לבקש מהרב שיביא).
- כמו כן, כדאי לפני החופה לעבור עם המנחה על שמות המברכים בכדי שלא יטעה בהגיייתם (ביחוד שמות אשכנזיים עסיסיים). יש שמורים למנוח להכריז בהתחלה בבת אחת על שמות כל מברכי הברכות, ובכך נמנעים דיבורים בין הברכות, רואים אם אחד המברכים נעדר וכו'.
- לדאוג לחברה של הכלה שתביא לכסא הכלה את תפילת הכלה ושאר התפילות.
- יש מנהג יפה לכתוב להורים (שלמרות השמחה גם קצת קשה להם שהילד עוזב את הבית) מכתב אישי שאותו יקבלו כשיגיעו לביתם לאחר החתונה.
- להכין 'טיפים' במעטפות (שלא יהיה צרות עין). לסכם מראש אל מי פונים התזמורת, הצלמים וכו' לקבל כסף (אדם אחד מוסכם). שלא יהיו כפילויות בתשלומים). לתת לו רשימה כמה צריך לקבל כל אחד (כולל מחיר לשעות נוספות). אפשר להכין מראש צ'יקים עם סכום ושם עבורם.
- להתקשר לנהגי ההסעות, לעדים וכו' ולבדוק שכולם יודעים מתי ולהיכן **בדיוק** להגיע.
- לכלה – ללכת למקווה בערב החתונה. כדאי להביא: סבון, שמפו נטול שומן, מסרק רגיל ומסרק סמיק, מראה קטנה, ספוגים ומטליות לרחצה, אצטון להורדת לק, משוף או אבן להסרת עור קשה ויבש, מגבת, חלוק, סכין גילוח, מספריים לצפורניים ו/או מקצצי צפורניים.
- מצרכים חשובים לחופה (כדאי למנות אחד מהמשפחה שיביאם וידאג להם בזמן ובמקום). פירוט בהמשך.

יום החופה

פעם אמרו לי שבימינו "לית כתובה דלא רמו ביה תיגרא" הכוונה בין החתן והכלה לבין הוריהם. ביום החופה, וכמה שיותר זמן לפני כן השתחרר מכל הלחצים וסכם את כל מה שצריך (כולל הויכוחים על הנפרד/מעורב ועל הכיבודים וכו'), לפני היום הקדוש הזה. נוהגים האשכנזים לצום ולהתבודדות וידוי של יוה"כ במנחה (יש ימים מיוחדים שלא צמים או אפילו לא מתוודים - פירוט ב'תיק לחתן' של מכון פועה. יש שם גם תפילות לחתן).

- בגדי שבת ביום החופה.
- שומרים (יש הנוהגים כבר משבת חתן) לקבוע מראש.
- שיחה מסכמת עם מדריך החתנים (יש המעדיפים יום-יומיים לפני). זכרו לשאול ה-כ-ל בלי להתבייש (אחרי החתונה פחות נעים לשאול), אפילו דברים שנראה לכם לא מציאותיים, אין מה להפסיד.
- יש הנוהגים ללכת לכותל (כניסה חופשית למנהרות הכותל לחתן ולכלה ומלוויהם אם מציגים הזמנה).
- יש הנוהגים להתברך מפי רבנים גדולים (ביתם של הרה"ג שפירא שליט"א והרה"ג אליהו שליט"א פתוחים לחתנים. לרה"ג עובדיה יוסף שליט"א ניתן להגיע בשעות 8:00-9:00 בערך ועם סיעתא דשמיא להיכנס). כמו-כן יש הנוהגים לעלות לקברי צדיקים או לקברי משפחה.
- להסתפר.
- לנוח! יש לסדר לפני כן את כל העניינים ולא להתעסק בשום דבר. מסרו את הפלאפון למלווה, שהוא יטפל בכל דבר. יש לישון היטב בלילה שלפני החתונה.
- מומלץ שהחתן יגיע כחצי שעה - שעה לפני החופה בכדי להסדיר את עניין החתימה על הכתובה (לנוהגים לפני החופה עצמה) וכן לקבל את פניהם של האורחים המיוחסים (רבנים, מסדר קידושין, משפחה קרובה וכו'...). אפשר לבקש מחברים או רבנים קרובים לשבת עם החתן בניגונים או דברי תורה.
- לבדוק שהטבעת (והכתובה - אם הרב לא מביא) אצלך. לשים אותה בכיס שמור שלך.
- לסמן בשלטים את הרחובות הסמוכים לאולם.
- לקשט את רכבי החתן והכלה - בבלונים שלא מתפוצצים בנסיעה. בסרט הדבקה שלא משאיר סימנים ברכב. להשאיר קצה מקופל של הדבק שישמש כידית להסרתו אח"כ.
- לקחת לאולם את הברכונים ולחלק כבר בתחילת הארוחה.
- לקחת לאולם בגדים נוספים למקרה שאלו יתלכלכו. כיפה נוספת. סיכות ראש. לקחת מי פה (אחרי צום). בגדים וכלי רחצה ללילה. כיסוי ראש לאשה. סיכות בטחון, חוט ומחט (לשמלת הכלה), אקמול וטישיו. טלית ותפילין. שעון מעורר, כסף, מפתחות לבית.
- מומלץ לתאם זמנים שהחתן והכלה מגיעים לכתל (שלא יפגשו...) ולאולם.

החתונה

- לא לשכוח מרוב התרגשות ערבית במנין (אם לא מתכוונים להתפלל עם כולם, לדאוג לכחמישה עשר חברים שיעשו איתך מנין אח"כ).
- לבקש מראש מהתזמורת ניגון שרוצים לכיסוי הכלה, להליכת החתן לחופה ולהליכת הכלה.
- לשים לב לסבתות, סבים וכדו' שהם הספיקו להגיע, שהם יושבים, רואים את החופה וכו'.
- לשבור את הכוס עם העקב (של רגל ימין) כדי למנוע פציעה ח"ו.
- יש שנוהגים לתת מתנה לכלה בחדר יחוד. יש הנוהגים לתת תכשיט ויש כלות שאינן רוצות תכשיט. אפשר להכניס לכיס (אם זה קטן מספיק), להניח בחדר היחוד מראש, או לתת לחבר שיתן עם הכניסה לחדר יחוד.
- לשטוף את הפה במי פה (אחרי צום...).
- לסכם על שעה בה יבואו המאפרת מלבישה (כיסוי ראש לנוהגות), הצלם (להיזהר מתמונות לא צנועות שהצלם עלול לגרור אתכם אליהם ואח"כ בכל מקרה אי אפשר להראות אותם) ושעה בה תצאו מחדר היחוד, או לקחת איתכם פלאפון ומספר פלאפון של אחראי שיחכה לצלצול מכם.
- לא לאכול יותר מדי, לשתות, לא לשתות משקאות חריפים מעבר למחויב, לא להתעייף.
- כדאי לנסות לגמור את החתונה מוקדם, אינך יודע מה מצפה לך אחר כך (שבוע מלא שבע ברכות). לנוח ולא להתאמץ **מדי** למרות השמחה העצומה.
- לא להיכנע לסחטנות בטיפים.
- לזכור לקחת לביתכם את הכתובה, אוכל וחפצים אישיים.
- מי שהכין מכתב להורים - למסור אותו ולבקש שיפתחו בבית, או (רצוי) להניח לפני החתונה בביתם, להתקשר בדרככם לביתכם, לומר תודה ולדווח היכן הנחתם את המכתב.
- לאן הולכים אחרי החתונה?
- **הביתה** - לדאוג שיהיה אוכל - קפה, עוגה, חלב, מיץ, אוכל מבושל, כלים חד"פ וכו' וגם כל מה שיש ברשימה למלון.
- **מלון** - להזמין חדר ולסדר את התשלום. תיק למלון עם: בקבוק שתייה גדול, מסיר איפור+איפור, מברשות שיניים ומשחה, שמפו, מרכך, סבון, קרם גוף, סבון פנים וקרם פנים מברשת שיער, בושם, עזרה שלישית ובדי בדיקה, מחסנית וחומר לעדשות, משקפיים, כובעים, פיג'מה, בגדים, סדור, גומיות סיכות וכו', פלאפון ומטען (הוא לא חייב להיות זמין!), טלית ותפילין.
- לדאוג לתחבורה לבית/מלון.

אחרי החתונה

- להכין דברי תורה לכל אירועי השבע ברכות וגם לשבת קדש.
- ללמוד הלכות רלוונטיות יחד.
- לנצל את ימי השבע ברכות לחלוטין. גם המלאכות המועטות שאפשר ע"פ ההלכה לעשות בימים אלו - אפשר להימנע מהם.
- פתחו את המתנות רק אם יש לכם מצב רוח לזה. הפסיקו לפתוח כשזה כבר לא ישמח אתכם, והמשיכו רק אחרי השבע ברכות. אל תשתמשו במתנה לפני שראיתם שאין מתנה דומה מאיכות יותר טובה. אם על השקית שבה המתנה מוטבע שם חנות - שמרו על השקית, יתכן ותוכלו להחליף את המתנה באותה החנות גם ללא פתק החלפה. בחישובי הסכום זכרו לשמור גם לפסח.
- לדאוג שהעתק הכתובה יגיע לרבנות ומישהו שידאג להוציא תעודת נישואין. צלמו אותה בכמה עותקים (תזדקקו להם).
- להגיע למשרד הפנים (האשה יכולה להגיע לבד) ע"מ להחליף לאשה את השם. ניתן לתת לה את ספח תעודת הזהות של הבעל ע"מ להחליף כתובת ולהירשם כנשוי. (צריך תמונות פספורט של האשה). צלמו לפני כן את התעודה הישנה בכמה עותקים.
- להחליף כתובת: בבנק/ים (אפשר בפקס), במשרד הרישוי (אפשר בטלפון), בקופ"ח (בחלקם אפשר בטלפון), בחברת כרטיסי האשראי (בבנק). השינוי במשרד הפנים מבטיח שינוי בביטוח הלאומי.
- לבדוק ביטוח בריאות מקיף (חשוב בעיקר לאשה – ללידה וכדו'), אם היה לפני החתונה, לסכם עם ההורים מי משלם מעכשיו.
- אפשר להחליף קופות חולים אם רוצים בסניפי הדואר (ההחלפה נכנסת לתוקף פעמים בשנה)
- יש הנוהגים לשלוח לנותני המתנות מכתבי תודה. לא כדאי 'למרוח' את זה, ולשלוח אחרי 4 חודשים(...). לכן בזמן פתיחת המתנות, כדאי לשבת עם טבלה ולעשות רשימה של מי נתן מה. לפני שנוסעים לקרוב משפחה וכדו' כדאי להציץ ברשימה מה המתנה שקיבלתם ממנו ולהודות לו.
- אם אתם לומדים ולא הייתם זכאים למלגה בגלל גובה שכרם של הוריהם וכדו', יתכן ועתה אתם זכאים.
- גשו לבנק למשכנתאות ובדקו אם אתם זכאים להשתתפות בשכ"ד ממשרד השיכון.
- לפעמים מרגישים עייפות במשך חודש - חודשיים, אין מה להיבהל.

הריון

כמה הדרכות בסיסיות לשבועות הראשונים, כמובן שאין להסתמך רק עליהן.

1. בשם הרב בורשטיין (מכון פועה) ועוד נמסר **שעז שנה** (ויש אומרים **שנה וחצי**) מהחתונה זה נורמלי לחלוטין שאין הריון. מ"מ ניתן להתייעץ עם 'מכון פועה' (02-6515050) או רופא (לדוגמא, לפעמים הזוג לא מודע שליל הטבילה יכול לחול אצלם רק לאחר זמן הביוץ וכדו'). יש יתרונות להריון לאחר זמן, מבחינת הזוגיות, המוכנות וכו', יש יתרונות להריון מהיר, ומ"מ - הכל משמים!!!

2. יש בדיקות **לוידוא הריון** בבתי המרקחת. כמו כן יש בדיקת דם (שתוצאותיה יותר מדוייקות) בקופות החולים.

3. **בשבוע החמישי** לערך של ההריון יש לבקר אצל רופאת נשים כדי לקבל מידע, לבצע מעקב וכו'. מכיוון שזו לרוב פעם ראשונה שהאשה באה לרופאת נשים, וכדי למנוע רתיעה מביקורים נוספים, **יש להקפיד** בפעם הראשונה על 4 תנאים:

א. רופאה אשה ולא רופא גבר

ב. שידוע שהיא נחמדה.

ג. לבוא בצורה פרטית, כך שיהיה לה זמן להסביר בנעימות, ולא לבוא דרך הקופ"ח שכל תור הוא דקות ספורות ויש לחץ זמן (למרות המחיר. אין צורך ללכת לרופאה מומחית ויקרה, רופאה פשוטה טובה מספיק. לפעמים יש החזרים מהקופ"ח).

ד. לומר לה במפורש שזו פעם ראשונה אצל רופאת נשים בכדי שהיא תבין את חששותיכם ותסביר, תרגיע אתכם וכו'.

4. רצוי לקנות **ספר טוב** שעוסק בנושא (לדוגמא: 'להיות לאם' של אביבה רפפורט או 'בשעה טובה' מאת מיכל פינקלשטיין). אם יש תופעות חריגות (לא עייפות והקאות קטנות), חום, חולשה גדולה וכו' להתייעץ מיד ברופא.

5. **מתי לספר?** כמובן שכשאשה רואה שאו-טו-טו יראו ממילא שהיא בהריון, כדאי לספר מהר לפני שמשהו יפגע שלא סיפרתם. לפני שלב זה, יש כאלו שמרגישים לא נוח לספר, ויש כאלה שמרגישים ש"אין הברכה שרויה אלא בדבר הסמוי מן העין", אך מ"מ כדאי לספר בשלב מוקדם יותר להורים מתוך הכרת הטוב, כדי לשמח את לבם, וגם כדי שיהיו מי שיעזרו וייעצו לכם.

6. בכל נושא לא ברור ניתן לפנות **למכון פועה**, לבקש את אחד הרבנים המשיבים ולהתייעץ עמו.

7. ההריון מביא עמו גם עייפות גדולה של האשה, בחילות, רגישות מוגזמת לריחות ולטעמים, מצבי רוח מתחלפים, ובעקבות כך – גם הרגשה רעה על כך שכל התופעות האלו קורות לה וחוסר נעימות מהבעל שהכיר אותה כרעננה ומלאת מרץ. אז אל תדאגו – זה קורה לכולם, ולמרבה הפלא – זה גם עובר...

אולם

- **תקנת החתונות** שפרסמו ראשי הישיבות הודפסה ב'עיתורי כהנים' 160. יש שמזמינים לחברי וחברות החתן והכלה 'מנות משמחים' זולות יותר (רק במקום שזה לא נתפס כזלזול בהם). יש ראשי ישיבות שלא משתתפים בחתונה שעברה את תקנת החתונות. בציבור החרדי (וכעת גם אצלנו) נוהגים להזמין לחופה ולסעודה שאחריה רק משפחה וחברים קרובים מאוד, ולהדפיס הזמנה נוספת לשכנים וחברים בה מצוין רק "שמחת חתן וכלה החל מהשעה...". כל אלו מגיעים רק לריקודים, שבצידם יש מזנון קל לרוקדים.
- לוודא שיש באולם מספיק מקום לכמות המוזמנים ולשתי רחבות ריקודים סבירות.
- לוודא אבטחה של האולם.
- לבדוק את הכשרות באולם. אם אתם מעוניינים במשיגים מטעמכם ("כושרות" וכדו') סכמו זאת מראש עם בעל האולם. ציינו בשלטים באולם את הכשרות של האוכל (רבנות, כושרות, וכו') כדי שאנשים לא ימנעו מלאכול. יש אורחים שאוכלים רק 'גלאט', לבדוק אם יש מנות עבורם.
- לדאוג לחימום וקירור האולם. למלכודות יתושים אם החתונה בחוץ (לבדוק שזה כלול בתשלום).
- לסכם מה זמן האולם שמגיע לכם (בדו"כ כחמש שעות). כשהאולם באיזור מגורים יתכן ושעות פעילותו מוגבלות עד 11 בלילה. לבדוק שאין אירוע לפניהם ושהאולם יהיה מוכן בשעה שתקבעו.
- לראות חתונה בסדר גודל דומה, לשים לב לפרטים ולהסיק מסקנות.
- לבדוק שרחבות הריקודים לא מחליקות מדי.
- לסכם שמלצר אחד לא יהיה אחראי על יותר מ 2-3 שולחנות.
- לבדוק שסידור השולחנות לא צפוף מדי, ושגם יהיה מקום מספיק לרקוד.
- להדגיש שמעוניינים באוכל טרי בלבד.
- להדגיש שהמלצריות יהיו בלבוש צנוע (לא כל השמלות צנועות), ושבחלוקת האוכל יגישו מלצרים לגברים ומלצריות לנשים. יש שמבקשים שהמלצרים יהיו עם כיסוי ראש, ויהודיים.
- לבדוק שיש מספיק מחיצות, שהם טובות (לראות אותם), ולסכם באיזה שלבים יועמדו.
- לברר האם כלולים פרחים/קישוטים לשולחנות, פרחים ועיצוב לכסא כלה ולחופה. להזמין סידור פרחים. שלא יהיו ישנים ולא טריים.
- אם הישיבה מעורבת, לבדוק אפשרות למקומות נפרדים בצד. ושולחן רבנים במקום צדדי ובין גברים, חברי החתן וכדו'.
- לסכם תאריך ושעה של תשלום (כבר היו מקרים שבאו לפני החופה "או שאתה משלם עכשיו או שאני עוצר הכל").
- לחשב מנות (יש שמחשבים כך: 75% מהמוזמנים שבטוח יגיעו, ו - 50% מהשאר). לחשב שלחן לנהגים, תזמורת, צלמים וכו'.

- לתאם שמיד אחרי המנה העיקרית יחולקו הקפה והעוגה. אורחים רבים עוזבים אז.
- לסכם האם תוכלו לקחת אוכל שישאר בסיום החתונה ושיארוזו שתי מנות שהחתן והכלה יקחו.
- לבדוק שיש סימון ברור היכן האולם. לבקש מעטפות להזמנות עם הדפסה של האולם.
- אם מעוניינים בכך - לסמן שולחנות בכללי ('צבא' 'חברות הכלה' וכו'). ויש שמסמנים מקומות לכל אדם (זה הרבה כאב ראש איך להתאים את כולם זה לזה, וגם הפסד כסף כשאדם לא מגיע). יש להציב בכניסה שולחן עם השמות לפי א-ב בטוש עבה, ולהכין רשימה מקבילה שתהיה בידי אדם שידע היכן מצוי כל שולחן שיעמוד שם ויעזור למתקשים. שידע היכן השולחנות הרזרביים במידה ויגיע אדם שלא חושב ברשימות. אפשר לתלות רשימה נוספת בכניסה לאולם. לדאוג שסידור השולחנות לפי סדר עולה וכך יקל למצוא את השלחן שמחפשים. לסמן שלחן לנהגים, צלמים ותזמורת.
- במידה ואין חניה צמודה - לסכם שיהיה מלצר שיכוון אורחים לחניה סמוכה.
- לסכם שהשירותים ינוקו במהלך החתונה. ושיהיה נייר טואלט, מגבות (מגבות נייר) ונטילות.
- להיכנס לחדר היחוד. לבדוק את מיקומו, כשרותו (סגור, בלי חלון פתוח, בעל מנעול) נקיונו, מראהו (לזכור שיתכן ותעשו שם תמונות סטודיו). לסכם שיביאו לשם אוכל לחתן ולכלה. לדאוג למפתח לאחראי האולם.
- לבדוק את המצאותו ומיקומו של כסא הכלה, האם הוא מקושט יפה וכו'.
- לסכם לוי"ז שלבי החתונה.

אחראי אולם : לקבל מפתח לחדר היחוד לדעת את מיקומו (לבדוק שהוא נקי). יש נוהגים לקנות את חדר היחוד מבעל האולם והם עושים קניין לפני החתונה. אחרי החופה להזכיר לרב המלצרים להגיש לשם אוכל ונטילת ידים (ומגבת). לבדוק שירותים, מגבות, נטילות. לתלות שלטים באיזה הכשר האירוע וכן שלטים שבמקביל יש סעודת עניים בבית תמחוי. לבדוק שכמות השולחנות תואמת, ושכל שולחן מלא כסאות. למלא שולחנות באורחים לפני שפותחים שלחן חדש. (רצוי בענין זה שהאחראי יהיה אדם נייטרלי ולא מהמשפחה). לבדוק שאכן הגישו את התפריט שהוזמן. להורות למלצרים להגיש נטילת ידים לשולחן החתן והכלה כשיגשו לאכול. אולי שהאחראי ידאג גם לתת נדבה מטעמכם לעניים שפוקדים את האולמות. לחלק את הברכונים (כבר בתחילת הארוחה, למי שהולך).

אחראי מתנות: לקבל מפתח לחדר או ארון המתנות, להראות למוזמנים היכן להניחם, לדאוג שאף אדם לא נוטל אותם, לשמור עליהם גם בזמן החופה וגם בסיום החתונה. להעמיס אותם ברכב המיועד לכך. כל הני"ל חשוב פי כמה לגבי הצ'קים. לוודא בסוף החתונה שלא נשארו מתנות (וחפצים) באולם.

ב"ה כיום יש מגוון שירותים בסגנונות שונים – מאות אולמות, עשרות צלמים, וכו'. בחוברת הזו קובצו מספר קטן של שירותים מכל תחום שאמורים להיות זולים יותר. הרשימה נלקחה מחוברת ישיבתית וייתכן וחלק מהרשימה אינה מעודכנת, במיוחד הטלפונים הניידים.

אם מצאתם פרטים שגויים, שירותים שכבר לא קיימים, או אתם מכירים שירותים זולים נוספים, אנא עדכנו אותי.
תודה!

שם	בעלים	טלפון	הערות
אולמות			
היכלי השמחה		02-5388107	לשעבר 'חפצדי'. אחראי קייטרינג: יעקב כ"ץ
'מול ההר'	כדורי שקד	02-6732282 068-255005	בית: 02-6738442
גני יהודה		02-6722263	
פאלאס		02-6783054	
בית ישראל		02-5384534	
גוטניק		02-6518080	זולים מאוד (ככל שמספר המוזמנים גדל - הם יותר זולים יחסית)
היהלום שבכתר		02-6792973	
ארמונות מקסים		02-6513058	
אולמי הפסגה		02-6494944 02-6422811	
היכל דוד		02-5375139	
עטרת		02-5868313	
אורה		02 6436251 6419962-02	
חפץ חיים	ירון	02-5703095 053-415599	
היכל הפאר	משה קרמסקי	053-211700 03-6887039	בת"א. זול (13.5 דולר למנה) דרך הדור הצעיר במפד"ל: 02-6448440 064-295589
נאות איילון	יוחאי	08-9790320	
היכלי מלכות		03-5749680/2/3	שלושה אולמות - לבקש מחיר לפי כמות מוזמנים!
פנינת חן		03-6199135	
גרנד הול		03-5746516	
מוריה		03-9318835/6	פקס: 03-9344492. צ. סגולה, פתח תקוה. הנחות לבחורים. מחיר מנה החל מ - 60 ש"ח.

ארגון שמחות				
אולם ומלואו	איציק	1-800-45-30-45	052-8319916	
משמחים		02 - 5004949	052-8693666	משרד: 02 - 6240666
הפסגה	יעל	1-800-355-455		
נחמה שוורצון		08-9790017 9790397	050-7511950	משקיעה רבות, הנחות מצומצמות
בשמחות אירועים	שמואל	03-5745282	052-4833446	מחירים מעולים
נוי אירועים	שמעון שפיבק	02-6560536 053-302047	052-8693733 052-4267641	050-7585574 02-5836355
'בשמחות'	חגי לוגר	03 - 5746378	052 - 3281793	
ערוץ 7-מתחתנים	איציק	1800453045	052-8319916	
קול חי- קול האולם	שלמה	1705252693	054-4340744	

קייטרינג				
תומר	נתן קניג	053794592	026416865	בדץ עדה חרדית
מהדרין	מנהל: יוסי	02-5387711		
נתנאל			050-5597485	
בית ישראל		02-5384534		
הכוכב	חגי כהן	02-9975242	052-8319864	
מגש הכסף	אלי אשכנזי		057 - 7226596	רבנות
ארץ חיטה	מנחם	9964297	052-8891700	מחירים טובים ואוכל מצוין
דלישס		02-5800182	052-2297930-2	בדץ עדה חרדית
עוד...				
* בון אפטיט" - 09-8994407	0522518422	* "נופש על רמה"-קשת יעקב 04-6960562		
* גלאט קיטרינג" - 0522882002		* קייטרינג חזי" - שברץ 16 רעננה 05224576372 09-742159		
* "הופמן" - תל אביב		* "רבקין" - כפר חב"ד בנימין 0523753167 03- 9606204		
* "מטעמי רחל"-קדומים 09-7921711		* "תפוח בדבש"-עפרה 02-9973068		
* "פיסת בר" - 0522427535		אלי 0522879637 מוטי 0522879437		
* "קינג סולומון" - 0507337447				

תרומה לנזקים

קרן הצדיק – גמ"ח לאיסוף מנות מיתרות שנשארות במטבח ובבר קבלת הפנים בסוף החתונה, במקום שירקו לפח. 1-800-20-33-2 02-6513111
<http://www.tmicha.org/heb/maamarim.asp?id=264>

סידור הושבה ליד שולחות:

בחלק הראשון מוטלת עליכם החובה להתקשר (כן, להיות קרציות) ולבצע אישור טלפוני מי מגיע, מי עוד לא יודע אם הוא מגיע או לא, ומי לא מגיע בטוח. עדיף לעשות את אישורי ההגעה ממש בסמוך ליום החתונה (עד יום לפני). אתם חייבים להיות מסודרים מדויקים היות וכאן כל טעות עולה כסף. מנה אחת שלא כיסיתם - שילמתם 100 ש"ח למנה. בד"כ כותבים בהזמנה טלפון לאישור הגעה עד תאריך מסויים, ולאחר תאריך הגג – התקשרו אתם לכל אלו שלא הודיעו כדי לברר.

החלק השני הוא ההושבה של האנשים שהודיעו כי יגיעו אל השולחות. הקפידו לא לסגור את כל השולחות. השאירו מספר שולחות עם 7-8 אורחים, כך שאם יפתיעו ואתכם במהלך האירוע מוזמנים, תוכלו להשיב אותם לתוך שולחן קיים. אם נאלצתם לפתוח שולחן בשביל שני אורחים, יהיו מקומות שידרשו מכם תשלום על שולחן מלא (8-10 מנות).

* אפשר להושיב בצורה מדויקת (לפרט כל משפחה, כל זוג וכל אדם באיזה שולחן הוא יושב), ואפשר לסדר בכלליות "שולחן משפחה", "שולחן חברים מהישיבה", "שולחן חברות מהשירות הלאומי" וכו'.

חשוב לעשות סדר עדיפות מסויים מבחינת קירבה - מה שמקביל בד"כ למחוייבות האורחים להגיע לחתונה:

1. מי שקרוב מאד (משפחה קרובה + חברים קרובים) חשוב לעשות לו סידור הושבה מדויק מתוך הנחה כי כל אחד מקבוצה זה יגיע.
2. למוזמנים הפחות קרובים ומחוייבים כדוגמת משפחה רחוקה וחברים של ההורים ממקומות העבודה וכולי (כמובן שהכל בהתאם לאורחים שלכם) במידה והם מקבוצה זאת, לדוגמא מקום עבודה של ההורים, במידה ואישור 30 אנשים את הגעתם יש לשמור להם שני שולחות של 12 לדוגמא ולכל אחד מה 30 לתת פתקית לאותם שני שולחות. במידה וכולם יגיעו אז יפתחו להם שולחן רזרבה או לחילופין יושיבו אותם במקומות של המובטחים שלא באו לבסוף.
3. במידה ויש כאלה שלא אישור סופית, יש לקחת את הקבוצה של כל אלה שלא אישור סופית, (נניח ויש 20) ולתת לכולם פתק הושבה לשולחן אחד. כך כביכול גם מתחייבים ל 10 מקומות ובמידה וכולם מגיעים פותחים להם רזרבה או מושיבים אותם בחורים של המובטחים שלא הגיעו. כך מנצלים פחות או יותר את הרזרבה.

- מומלץ מאוד לא לוותר על הפתקיות אך מצד אחד לנצל את הרזרבה ולא להתחייב לכל אלה שאמרו שהם מגיעים (תמיד יכול לקרות משהו בלתי צפוי...)
- וודאו כל הזמן כי ברשותכם (או ברשות אדם נוסף שיהיה אחראי) הרשימות המעודכנות.

- יש כיום שירות חדש בגני אירועים ואולמות של אישור טלפוני.
- וודאו כי בקבלת פנים יהיו לפחות קרוב אחד מכול צד שיוכל לזהות את האנשים ולפתור בעיות ואי-וודאויות.
- גם כאשר אתם בטוחים בכמות האורחים שמגיעים הורידו בין 15 ל-20 אחוז מהרשימה (זה הממוצע של אי הגעה).
- בדקו באירועים אחרים של המשפחה שיעורי הגעה, כך תהיו מוכנים טוב יותר לבאות באירוע שלכם.

דרכים לאישורי הגעה:

הבעיה העיקרית היא מה באמת לעשות עם האורחים שלא נעים להם להגיד שהם לא באים. אפשר להתמודד עם הבעיה בשלוש דרכים:

1. לבקש מצד שלישי להתקשר לחלק מהאנשים ואז לאנשים יותר נעים לומר לו את האמת באים/לא באים.
2. לומר לכולם שחשוב לנו לדעת מי מגיע בגלל שיש אבטחה טובה, והמאבטחים דורשים רשימה מדויקת של אנשים.
3. בכל מקרה להוריד 10% - למשל, אם מכינים שולחן לאנשים מהעבודה ואישור 30 אנשים אז ערכנו ל 26-27 אנשים, ואם הגיע זוג אחד יותר אז צרפו להם כסאות.

טבלה לדוגמה:

פרטים			הזמנה		ישיבה	
שם	טלפון	צד	כתובת	נשלח?	כמות מוזמנים	אישור הגעה
משפחת כהן	02-1111111	הכלה	אי שם, פה, 4	נשלח	2	1
						3

רעיונות לעיצוב שולחן:

- נרות דקורטיביים.
- סידור פרחים חמוד בתוך וואזה.
- קערית זכוכית עם נרות צפים.
- פלטה ועליה נרות שונים.
- לפזר פוטיפרי מסביב.
- לפזר עלי ורדים טריים.
- קערת פירות העונה/ ירקות.
- סידור של פרחים מיובשים.
- עלים במחיר 60 ₪ לקילו (בחנות קטנה בנחלת בנימין).

פרחים

סידורי פרחים - חברוני, קדומים 03-7921525
 פרחי ברנט, מושב מזור 03-9320080
 גיטונים, רשב"ם 15 בני ברק 03-5783532
 פרחים שכאלה, קניון סרקין פ"ת 03-9338883
 ורה שלוסברג, בנימין 18 רחובות 08-9491579
 דבורה ברוק מיימון 46 בני ברק 03-6195842, 03-748455
 שלומית כהן 03-9335404, 03-055-464184
 ולמן – נחלים 058-384610

חופה

1. רצוי שתהיה על במה מוגבהת. שיהיה שביל אליה (עמודי פרחים וכדו') וכך יוכלו כולם לראות אותה, לצלמים יהיה מקום וכו'. לראות שיש מספיק תאורה במקום החופה.
2. יש מנהגים לאיזה כיוון פונים החתן והכלה וצריך לחשב את זה כשמחליטים היכן היא תעמוד.
3. כדאי שעמודי החופה לא יעוטרו ביותר מדי פרחים וקישוטים כדי שלא יסתירו את החופה.

* **עיצוב חופה:** טל 0507550044 או עם אליק 050242543

* **עיצוב חופות ואולמות:** 09-7962993 אסנת וגיא.

אחראי חופה:

- לדעת מתי קורה כל דבר. מתי מתעטפים בטלית, שמים אפר, הרב אומר ד"ת, איזה שירים התזמורת מנגנת בכל שלב, ולהזכיר אם שוכחים.
- רשימת דברים שצריך לבדוק שישנם:
  - ✓ החופה עצמה (מוטות ופרוכת) - אם צריך.
  - ✓ שני גביעים (אם יש אחד - לשטוף אותו בין הקידושין לנישואין).
  - ✓ בקבוק יין (שכשר גם לחתן וגם למסדר הקידושין. יש המקפידים שלא מיץ ענבים). כדאי מיץ ענבים לבן/יין לבן למניעת כתמים מיותרים...
  - ✓ הכתובה ועט.
  - ✓ הטבעת.
  - ✓ טלית (לנוהגים) (להוריד את התוית).
  - ✓ קיטל (לנוהגים) (להוריד את התוית).
  - ✓ כוס זכוכית (לעטוף היטב למניעת נזק).
  - ✓ נרונים לשושבינים (לנוהגים), נרות וגפרורים.
  - ✓ רשימת המברכים (מסדר קידושין ועדים).
  - ✓ מומלץ להשיג את הישבע ברכות' מודפסים כל ברכה בנפרד.
  - ✓ אפר (לנוהגים). אפשר לשמרו אצלך בכיס.
- לקחת בסיום החופה את כל המצרכים הנ"ל ולשמור אותם. יש שאוספים את הכוס השבורה ומשתמשים בה לתמונה.
- כדאי לברר מראש מי אחראי על כל חפץ, לדוג' – ייתכן והרב מביא את האפר ואין צורך להכין, ייתכן והאולם מספק את הגביעים והכוס, וכו'.

הזמנות וברכונים

- יצור ההזמנות לוקח עד שבוע. חיפוש הכתובות לוקח גם הוא זמן. יש לחשב זאת בלוח הזמנים.
- יש בתי דפוס שמשאירים לך את מלאכת הקיפול.
- כדאי להשיג באופן פרטי את הנייר (עם הטרחה הכרוכה בכך) ולהביא לבית דפוס - שימוש בנייר של בית הדפוס יקר יותר.
- בד"כ אין הפרש רציני במחיר אם מגדילים את כמות ההזמנות המודפסות. כדאי להזמין כמות עודפת ולא להיתקע לבסוף בלי הזמנות. אם נחלקים על הנוסח ניתן להזמין 2 נוסחים בתשלום קטן נוסף. לעומת זאת בברכונים צריך להדפיס כמות פחותה ממספר המנות שהזמנתם ולהוסיף את כמות הברכונים שצריך לשבת חתן ושבת 7 ברכות.
- מה לכתוב? כדאי לרשום כשצריך "נא לבוא בלבוש צנוע". אפשר לרשום קווי אוטובוס שמגיעים לאולם או לצרף מפה (אא"כ האולם נותן במחיר סביר מעטפות עם המיקום של האולם). יש האוסרים לרשום חלקי פסוקים בהזמנה ומתירים רק בצורה מיוחדת (יש רשימה ברורה בספר 'גנזי הקדש') ויש שאסרו כתב אשורי. יש שרושמים כשהחתונה נפרדת את העובדה. יש לרשום "בדיוק" אם אכן מתכוונים לעמוד בזמנים. כדאי לכתוב טלפונים בהם יש לאשר הגעה.
- לחפש במשפחות מישהו מסודר שיש לו רשימת כתובות וטלפונים, וכן לשמור את הרשימות שלכם למען הבאים בתור (חתונה, בר מצוה וכו').
- צריך לשלוח זמן מספק לפני החתונה (לפעמים הדואר שובת), כחודש לפניה - לנמענים שמחוץ לעיר, כשבועים לפניה - בתוך העיר.
- לא להכניס את כל ההזמנות לאותה תיבת דואר (כבר קרו פדיחות...), ולערוך סקר קטן שההזמנות אכן הגיעו לייעדן.

בתי דפוס			
"ציון"	02-5385969		
נהדר	02-6259199		
הלוויים	02 - 9975576		
מורן	02-6242666		052-407567
דפוס פלוס	03-5794141	הכל! מחירים טובים!	אבני נזר 5 בני ברק
השושנים	02-5389968		ירושלים
אזמרה	02 - 6273360		מאוד זול, רח' מאה שערים 110
בית דפוס	03-6881063		רח' לבנדה 19 פינת לוינסקי
דפוס המכון	02-5382583		מאה שערים
ברכונים לשמחות	02 - 9978738		העיר העתיקה
דפוס אלון שבוע	02 - 5388121	ברכונים ומזכרות	אלון שבוע
רפי יועל עסיה-עסרת'	050 7395343	הזמנות וברכונים	
א. גרינשטיין	03 - 6747737	הזמנות	זול. בבני ברק.
דפוס אלמוג	02 - 5382232		5381216
עוד...			
דף ואות פרישמן 14 03-5225566			
"הלו"ם" - "מרכז הספר הספרדי" 02-5373077			
תל אביב -הזמניה יהודה הלוי 131 03-6851666			
בני ברק- גרפיק 2000 נורוק 7 0505397748 03-5704969			

תזמורת

- גם תזמורת של שלושה נגנים (שאחד מהם זמר) יכולה להיות מצוינת ומהנה. לפעמים נגן כלי נשיפה מביא כמה כלים. תזמורת מתחילה שמנגנת טוב (תבדקו אותם) תעשה שמחה לא פחות מתזמורת אופנתית וידועה שתעלה לכם כאלפיים ש"ח (!!!) יותר.
- לבדוק שיש רמקולים חזקים עבור כמות המוזמנים ושיגיעו גם לנשים. אם הצלם וידאו רוצה להקליט את התזמורת - לדאוג שיש להם חיבור להקלטה. לבדוק שיש להם מיקרופון ורמקול שמגיעים עד מקום החופה (אם היא לא בתוך האולם). אפשר ורצוי לבקש למזכרת הקלטה של התזמורת.
- לחשוב לכמה שעות צריכים את התזמורת ולבדוק מחירים עבור מספר שעות זה. לסכם מראש שמשלמים להם מהרגע שהם מתחילים לנגן ולא מהרגע שמגיעים לאולם. לקבוע מחיר מראש ולשלם בסוף הערב. לעיתים הם רוצים מקדמה לפני החתונה.
- להציג בפניהם אחראי מטעמך שרק הוא יתן להם הוראות. שלא ישמעו לפקודות בעל האולם שרוצה להגיש את המנה הבאה ויקטעו את הריקודים וכן הלאה. להציג בפניהם את האדם שבסוף הערב ישלם להם.
- לתת להם רשימת שירים שאתם אוהבים. לסכם אתם מתי שרים כל שיר (שיר לכיסוי הכלה, להולכת החתן, להולכת הכלה, 7 הקפות, "אם אשכחך", בדרך לחדר יחוד), מתי מזרחי, חסידי, צעד תימני וכו'.
- יש זוגות שמתאמים ביניהם שירים שיסמנו לכלה לבוא לעזרת הגברים (רצוי לומר לחברה שתזכיר לכלה. רצוי שהיא תדע מי אחראי התזמורת).
- לברר כמה נגנים, כמה כלים ואילו כלים.
- לברר האם ניתן לקבל דיסק של החתונה.

אחראי תזמורת: לתאם בין זמני הגשת המנות לבין התזמורת. להיות ליד החתן אם הוא ירצה שיר מסוים (או להיפך), ירצה שהכלה תבוא וכדו'. להודיע על זמני יציאת הסעות. להזכיר לתזמורת איזה שיר הם צריכים לשיר בשלבים הקריטיים (כיסוי הכלה וכו'). לידע חברה של הכלה לפני שמביאים אותה לעזרת גברים. לדאוג שאחראית השירים של הכלה תדע מי אתה ומה שמך'.

תזמורות				
		054 - 5943994	אביחי פז	
03 - 6746555 03-5745282	052-4833446		שמואל ארציאל	ירמיהו
		0544998067	שלומי	מקדם-הר ברכה
www.live-music.co.il		050-5592673		הכצעקתה
		04-6974211		ישראל דגן
	050-5706954	08-9390515	עקיבא	ענין אחר
	052-8263400	052-2711286	רפי	שירת הלב
	0522-725307	02-9932745		מוסא ברלין
	050-7843273	09-7920387	עמיחי קופל	רני ושמחי
		02-9973028		עקיבא מרגליות
דרך 'משמחים' כ- 1250 דולר		02-9941667	אליעזר רוזנפלד	הניגון שבלב
	08-9740474			שלהבת
		02-5380849	אריאל אלורו	אריאל אלורו
חבר'ה מיישבת מעלות	09-7922751	050 - 5647487	איציק וייס	אילת השחר
	050 7434178	02 - 9923079	אבנר שגב	עטרת
נגן אורגן מהר המור		050787390	יפעד זגלמן	קול התור
תזמורת עם חיליק		054617017	שניאור	אזמרה
	055790404	052677750		נשמה
04-8624580	04-8663910	052613140		חיים בנט
אלעד: 039362340, 051367841	834547-058	054-608059	בני	שיר פשוט
		052308699	אבישי	לכתחילה
עוד... "מקדם"- דורון 052-2646838 משה תורג'מן 776964-052 עמירן דביר- תזמורת 321878-055 "ענבי הגפן"- נעם 052- 769385 9459775-08 "ענבי הגפן"-נתנאל 764624-052 "צלצלי שמע"- 6540855-02 "קול מבשר"- 804961-053 "רונבי"- מאיר 636084-052 "שירו למלך"- ספי 229727-052 "להבה" - יחיאל 9918871-02 631597-052 "שמייים"- 377545-053 "ארגמן" - רועי 054-4609321				
"אדרן"- יוסי 870567-058 "אחי ורעי" - בועז 304486-050 (רק נפרד) "אליבא דאבא"- אריאל 439571-058 בני פרידנר-02-5638840 "הדר"- בן ציון 404111-052 "הטריק הבא"-053-857192 חיים דויז-058-439571 (אריאל האמרגן) יוסי קראוני-050-290790 "כרמי שיר" - שרון 707807-053 "מבראשית"- אבנר 421306-053 "מקום בלב" -איר 0545320198 אמתי 0528397334				

צלם תמונות

למעוניינים לחסוך: אפשר לבקש מחבר או שנים שמצלמים טוב לעשות זאת (ביחוד אם יש מצלמות דיגיטליות) ולשלם להם את ההוצאות.

- לבדוק שהוא מצלם טוב. לראות עבודות קודמות שלו ולקבל המלצות ממי שצילם אצלם.
- לסכם מראש שאתם מקבלים את הנגיבים (חתוכים, בנילוים) וזה כלול בתשלום. כמו כן שהאלבומים כלולים בתשלום. אם מדובר בצילום דיגיטלי – לקבל את כ-ל התמונות, כולל אלו שבחרתם לא לפתח, על דיסק.
- להנחות אותו שאין צילומים פרטיים. לסכם על כמות תמונות (שלא יחגוג על חשבונך).
- לסכם כמות תמונות בכל קטע (לפני חופה, חופה, ריקודים, סעודה) שיתחייב לעמוד בכמות.
- לבקש שלא יהיה ה'אמרגן' של הערב, שלא ינהל אותו, ימשוך את החתן וכלה לצילומים וכו'. שלא יידחף בחופה בין המכובדים.
- לראות אם יש לו רקעים לחדר היחוד, לתמונות עם ההורים וכו'. לברר לגבי תמונות בנוף ותמונות סטודיו.
- בארוחה - שיצלם תמונה אחת לשלחן ולא יותר.
- בחתונה של 500-600 מוזמנים מספיק 300 תמונות.
- אם החופה בחוץ - לידע אותו, שיביא תאורה מספיק חזקה.
- יש היום בשוק כבר מצלמות דיגיטליות, כדאי לברר את יתרונות וחסרונות הענין.
- אם הצלם תמונות והצלם וידאו מאותה חנות המחיר יורד.
- לברר אם יש אפשרות לאלבום אומנותי.
- אם הצלם מסדר עבורכם את האלבום, לדאוג שלא ישיים תמונות כפולות במקומות שונים.
- לבקש שיצלם כמה שפחות תמונות עם נוף דומה.
- אם הוא מסדר את האלבום - שישדר לפי סדר החתונה.
- לתאם מתי הזוג מצטלם.
- למנות אחראי על הצלם - שמכיר את בני המשפחה כדי לא לפספס אף אחד בתמונות ולהיכן מראש רשימה של אנשים שחשוב להצטלם איתם ושהאחראי (שמכיר את המשפחה) שיביא אותם אל החתן-כלה יחד עם הצלם.

צלם וידאו

למעוניינים לחסוך: אפשר לבקש מחבר שמבין לצלם בלי לערוך ואח"כ לערוך אם תרצו להשקיע בענין, או לשמור ככה לשנים הבאות.

- יש וידאו בכבלים (עורכים את המיקסר במקום) ויש על בטריות (עריכה באולפן. יש אומרים שאיכות הצילום שלו פחות טובה. נייד ולא מפריע לרוקדים).
- יש שמקפידים שיהיו קלטות נפרדות לגברים (שאינן בה ריקודי נשים) ולנשים (שיש בה הכל). יש ששוכרים צלמת וידאו לנשים (אם היא מאותה חנות - זה יותר זול). כדאי שיהיו בכל מקרה שתי מצלמות, לריקודי הנשים ולריקודי הגברים.
- כדאי לבקש מהצלם לראות עבודות שלו בעבר וע"י כך לסכם איתו על הצילום המתאים לכם, בלי אפקטים מיושנים, צוות הצלמים הכי מקצועי, וכדו'.
- לבדוק שיש לו אפשרות להקלטת התזמורת בצורה איכותית.
- אפשר לבקש בתחילת הקלטות תקציר של החתונה (וידאו קליפ עם הקטעים הכי יפים. אין תמיד לכולם סבלנות לראות הכל...). אפשר להכניס בהתחלה תמונות ילדות של החתן והכלה.
- להכיר לו קרובים וחברים חשובים שיתרכזו בהם.
- לבקש: שלא יכסה בעריכה את הרוקדים, שלא יצלם יותר מדי אנשים כשהם אוכלים, שיצלם את החופה בשלמותה (לא יקטע באמצע ברכה וכדו'), שיתמקד גם בחתן ולא רק בכלה, שיביא חוט מספיק ארוך שיגיע לחופה ולחדר היחוד.
- לבקש שלא יסנוור בחופה את החתן והכלה.
- לברר לגבי אפשרות לקבל את הסרט על DVD.

צלם			
עופר		052 - 3877077	
אלנתן גוטוורט	029709346	0545794046	
דוד פרידמן	08-6411087	052-8614784	
רחלי פריז	(צלמת) 066-318613		
חני	(צלמת) 02-9709208	054-5489902	
יניב ישר	02-9943379	050-7973104	
אלי כהן - ארזי	029975694	055680033	
עוד...			
אלעזר בן שלמה 055244030		נחשון פיליפסון 026518548	
בועז כהן 0523664690		עומר לנדוי 0505-636-434	
ברכיה שמעון 036195766		עמי אנטמן 050319516	
הילל לדרמן 03-9344499		רימון- 0544286064	
10" – איתמר 09-7461234		רן הצלם - 0522728277	
יגאל- 0522592677		רפי פריימן 03-9305189	
יורם כהן 0544354034		שמעון- 0522889642	

רהיטים ומוצרי חשמל

חשוב מאוד לברר לפני הקניה עם חברים שהתחתנו בשנה האחרונה. תגלו שהדבר יחסוך לכם הרבה זמן וסיבובים בחנויות, ובעיקר - הרבה מאוד כסף. שווה מאוד לקנות דרך מכרים באינטרנט ודרך 'מכרז כהלכה', ישנם הפרשים של אלפי (!!!) שקלים - אבל חשוב מאוד לברר אם יש אחריות ו**מטעם מי**. בדקו שכתוב בבירור "**משווק מורשה**". אל תלכו לחנויות לפני שבדקתם עם חברים איזה דגמים יש להם, האם הם מרוצים מהם, ומה המחיר שהם שילמו עליהם. אחרת המוכרים 'יסובבו אתכם' עם דגמים ששווה להם למכור ויתנו לכם מחירים יקרים. מוכרים לא רוצים לתת הצעת מחיר בלי שיש לך מחיר של מתחרה, לכן בדקו עם חבר שהתמקח וקנה בזול כמה הוא שילם על הדגם שאתם רוצים לפני שתבואו לחנות.

הרבה פעמים עם קצת חשיבה ניתן להשיג מוצרים טובים (בעיקר ריהוט) מהדודה והשכנים וכו'.

כשקונים לבדוק שיש הובלה (כלולה בתשלום!! אא"כ אתם מארגנים הובלה משלכם) ושירות למקום מגורכם (**בעיקר אם הוא ביש"ע**).

מקרה: יש שקונים דוקא עם 'פיקוד שבת' ויש שלא (זה הרבה פעמים לא טוב למוצרים, כי המקרה לא עובד על טרמוסטט אלא לפי שעות). מ"מ לבדוק שאין בפעולה שלו בעיה בשבת - לברר עם רב או לבדוק בתעודת ההכשר. במקומות שיש הפסקות חשמל לקנות מפסק למקרר. הגודל המקובל למקרר (שגם יתאים לכשתהיו משפחה) הוא באזור ה- 500 ליטר.

תנור: עם תא חלבי ותא בשרי. 'ליברס', 'בקו', 'דלונגי', 'סאוטר' ו'קינגי' יש תעודות כשרות (שיש רבנים שלא מצריכים אותם) (את 2 תנורים אלו לא תמצאו באינטרנט במחיר זול מחנות). יש שמעדיפים תא אחד+טוסטר אובן. יש שקונים תא אחד ומכשירים את התנור לפני שמשנים מבשרי לחלבי. יש שקונים גם חצובות לפסח. לקנות אך ורק כיריים עם אמצעי בטיחות!!!

מכונת כביסה: בדקו מה הגודל המתאים לכם (5 ליטר? יותר?). פתח מלמעלה יותר נוח אך מונע אפשרות להניח מעליה מכונת יבוש. אם קונים מכונת יבוש כדאי לכאורה שנפח הכביסה יהיה שווה בשניהם.

מוצרי חשמל נוספים: מייבש, חימום (רדיאטור - בטוח מדליקה, צריך אותו בהמשך בשביל חדר הילדים, תנור נפט - יותר חסכוני, יותר מסוכן). שאר הדברים: מגהץ, מיקרוגל, טוסטר, מיקסר יד וכו'- מקבלים הרבה פעמים במתנות וחבל לקנות מראש.

מוצרי חשמל			
חברת זיק אור	חברת זיק אור	02-6244333 056-319030	לברר קודם מחירים אצל חברה.
חנה ריינר	ישראל בן זאב 2, רמות	02 - 5866684 02 - 5712402	לברר מחירי הובלה והאם יש לה אחריות.
רבקה גינצברג	בית וגן, ירושלים	02 - 6537070	לברר טוב את ענין ההובלה והעלות שלה ואחריות.
מוצרי חשמל בזול		064 - 295589 02 - 6448440	דרך 'הדור הצעיר במפד"ל"
המחסן החסן	ירמיהו 27	02 - 5370272	ליד 'זול פה'

רהיטים: אל תקנו במכרז לפני שראיתם את הדגם בחנות ובדקתם אותו. שבו על הכיסאות ליד השולחן התואם ובדקו את ההרגשה והנוחות. התאימו את צבעי הרהיטים זה לזה. זכרו את ערכה ואמינותה של עבודה עברית ושל חנות מוכרת שתהיה אמינה ולא תמכור לכם זבל.

יש כמה סוגי עץ: הכי טוב (והכי יקר) עץ מלא, אח"כ יש סנדוויץ' אדום, סנדוויץ' רגיל, סיבית (מתפוררת בקלות), MDF. הסיבית והMDF נפגעים ממים ולכן כדאי בריהוט שעלול להיפגע ממים לא לקנות מסוג זה. כשקונים - כדאי לשים מתחת לארונות חתיכות עץ שימנעו ממים להגיע לארון. לחשוב טוב אם לקנות זול, לפעמים זה לא משתלם לאורך זמן. מצד שני אם תעברו עוד הרבה דירות לפעמים עדיף לדחות קניה של עץ מלא כדי שלא ייפגע סתם בהעברה.

הריהוט כולל:

שולחן סלון וכסאות - זכרו שהשולחן מכוסה במפה, שולחן משומש או ממתכת ופלסטיק עולה הרבה יותר זול ונראה אותו דבר. **שולחן למטבח וכסאות** (מתכת הרבה יותר זול). **ספה וכורסאות** - מצרך לא קריטי. אפשר לחכות עד שמשיגים משומש. **ספריה** - לספרים. אם מכינים לבד יוצא הרבה יותר זול (אפשר מלבנים של אקרשטיין. לא לקנות מסיבית - זה יקבל בטן מהר מאד! **ארון בגדים** (ואולי שנים). **מיטות ומזרונים** - לדאוג שיהיו בריאים ולא (רק) מנופחים - לא לקנות לפני שבדקים פיזית! לזכור לקנות 2 מזרונים יחידים ולא אחד זוגי. יש 2 סוגים של מיטות נפרדות: 2 מיטות נפרדות לחלוטין או מיטה זוגית שמורכב משני חלקים כאשר אחת המיטות נעה על צירים/גלגלים ויכולה להיפרד.

רהיטים			
גמ"ח רהיטים יד שניה (בית אל)	אבנר הכהן	02 - 9975654 050 - 6433523	
גמ"ח		02 - 9931356	ברוריה רבינוביץ' (אמא של דסי ז"ל)
שפיץ	תורת חסד 4	02 - 5386340	מחסן חרדי. פתוח בשעות מצומצמות. די זול. מאחורי בעלז.
גמ"ח	דבורה כהן	02 - 9933503	
גמ"ח	בירושלים	02 - 6416546	
מזרונים	ניר אפרתי	050-6658124	
רהיטים	"מזרון ועוד"	057-7444434	
עולם הרהיטים	דוד	050-7624610	זול - לוודא איכות
רהיטי הבירה	רח' מאה שערים	02-5826080	זול מאוד, לפעמים בעיות באספקה
רהיטי עמק אילון			חנות המפעל של הרבה מוצרים
מרכז השולחן והכסא	בר אילן 20	5000126	
מחסן המזרונים	ליד בר אילן	02-5002536	זולים והמון מבחר

עוד...

"עת לשמוח" - 03-6181475

אריה גוטליב- 03-9325886 0522738957

* מיטות "פוטון" (נפרדות) אילת 7 ת"א 03-5173826 03-5165666

* מלב- גמ"ח רהיטים ועוד בתשלום מוזל בכפר-סבא 097654005 ימי א', ד' 14:00-19:00

* גמ"ח ברעננה- תמר ואלי רבינוביץ' 097742859 0545392205

לכלה

שמלה

שם	בעלים/מקום	טלפון	פלאפון	הערות
שמלת כלה				
גמ"ח בתשלום	נמצא בעפרה	02 - 9974196		רותי אטיאס. מבחר גדול ויפה.
גמ"ח בתשלום	רחל בן-ברוך	08 - 9459234		מחיר: כאלף ש"ח. נמצא ברחובות, מבחר גדול!
גמ"ח	באפרת	02 - 9931356		ברוריה רבינוביץ (אמא של דס"ר)
שש וארגמן	חשמונאים (יעל גינדי)	08 - 9765275	0544445194	http://www.calot.net
עוד...				
רחובות: רינה אוחיון 08-9458145-770235 הפלמ"ח 119				
קרני שומרון: חנה לוי - 09-7929119				
גנות שומרון: תמי וייס - 09-7929742				
רמת אביב: אלה-תופרת 03-6425711 (יחסית יותר זולה ויש לה הסדר עם הגמ"ח של תמי וייס-אם נותנים את השמלה מקבלים החזר כספי חלקי)				
ירושלים: "יד בתיח" - 02-5817499				
חנה גינזבורג 02-5372285				
אדיבה רום 02-6426287 משולם ראט 4 בית וגן				
אסתי בוקר (מעצבת ותופרת) 02-6248062				
שירה הנדלר 02-6428221				
כפר חב"ד: רחל ויסמן- 03-9606993				
מצפה יריחו: לילי הורביץ (חינם תמורת ניקוי בלבד)				
נתניה: מיכל תיק- גמ"ח ע"ש דקלה אלוואי 09-8848580-051 246348				
עופרה: רותי אטיאס 02-9974196/9973046 067-940380				
לטיציה- תופרת, 08-9353594 נפתלי בן אפריים 10\19				
רעננה: אתי- 09-7486966				
תל אביב: "אהבה" - 03-5461495 דיזנגוף 231				
"יד אברהם" - 03-5170573 (חינם תמורת ניקוי בלבד)				
מיכל יונגרייס- 066356742/1, 057707441/2				

* אביזרים לשמלה

אבגד החשמל 3 תל אביב 03-5601451

רשימת ציוד לבית

רצוי לעבור על כל החדרים והארונויות בבית ההורים ולרשום מוצרים שאין כאן ברשימה. סומנו כאן דברים שאולי תקבלו לחתונה ומהם כדאי לרכוש רק את המינימום הנצרך לשבועיים הראשונים שלכם. גם אם בסוף לא תקבלו אותם, יתכן ותוכלו להחליף אותם בחנויות תמורת מוצרים אחרים שתקבלו. אם חברים שואלים מה לקנות, כדאי מלכתחילה להציע להם מתוך רשימת הדברים שאולי תקבלו, כדי שבטוח תקבלו...

מטבח: מתקנים ליבוש כלים, מתקנים לסכו"ם, סקוטש (חלבי, בשרי, פרוה, לשבת), ניילון נצמד, נייר כסף, נייר סופג, מטליות, מפיות, שקיות זבל, שקיות אוכל, נטלה, סבון ידים, סבון כלים, מגבים לשיש, פח אשפה, מלחיה וכלים לתבלינים, סינר, כפפות בד מבודדות חום, שעווניות, פותחנים, קלפנים, קיסמים, קרש לחיתוך ירקות, סכינים שונים (לממרחים, לחיתוך ירקות, פירות וכו') מגנטיים למקרר, רשת לכיור, מתקן לירקות, כלים חד פעמיים (בעיקר להתחלה, עד שטובלים), קופסא ללחם, מזון לסוגיו.

דברים שאולי תקבלו: מפות, כוסות, צלחות, סכו"ם, סירים ומחבתות, פינג'אן, קומקום, טרמוס, ספלים ותחתיות, מכשירי חשמל קטנים (טוסטרים למשל).

שירותים ומקלחת: כסא אסלה, נייר טואלט (עדיף לא לבן - בגלל הלכות נדה), נייר טואלט לשבת, ריחן, מטהר אוויר, מברשת, נטלה, מתקן לסבונים, פח, סבונים, ספוג, משחות (גם לשבת, סבון נוזלי, מי פה, מספרי/קוצצי צפרניים, וילון ומוט לוילון, מתלים למגבות, מגב, שטיח, מראה, תנור לאמבטיה.

חדר שינה: שטיחים, שידה (אם לא קניתם יחד עם חדר השינה), מנורת לילה, מתלים, שעון מעורר, מראה (אפשר לבקש מתנה).
דברים שתקבלו: כלי מיטה (לקנות מינימום!).

ניקיון וכביסה: סל וגיגית כביסה, אטבים, אבקת כביסה ומרכז כביסה ומסיר כתמים, חומרי ריסוס, מגב, מטאטא+יעה, חומרי ניקוי (לכלים, רצפה, שירותים, חלונות, אקונומיקה, מסיר שומנים), סמרטוטים, דלי.

כללי: דיבלים, מסמרים, ברגים, מברג, פטיש, חוט מאריך, נרות שבת, גפרורים, כלי תפירה (מחטים, מספריים, חוטים בצבעים בסיסיים, גומי...), גומיות, עזרה ראשונה (פלסטרס, מדחום, תרופות בסיסיות), פומפה, פתקים, כלי כתיבה, יומן טלפונים, סלסלות, נורות חשמל, תאורת חירום.

דברים שאולי תקבלו: עציצים, מגהץ, קרש גיהוץ, כלי עבודה, תמונות, מתקן לקלטות ודיסקים, מגבות רחצה, מגבות מטבח.

אוכל: כדאי שיהיה לימים הראשונים: עוגות ועוגיות לפינוק, שוקו/קפה/תה, סוכר, מלח, חלב, לחם, קורנפלקס, קופסאות שימורים, ממרחים שונים, מעט ירקות ופירות, מזון שניתן לחמם או לבשל במהירות (מזון מוכן/קפוא, פסטות, אורז, ביצים), קטשופ, שמן.

איך בוחרים שמלה?

עצות לבחירת שמלה:

- לנסות גזרות שונות גם מה שלא נראה כאופציה ממבט ראשון.
- לסגור לפני שיער ואיפור.
- את זכאית למלוא תשומת הלב של המוכרים או המעצב/ת במקום בו החלטת לרכוש/לשכור שמלה. אם לא מתייחסים לבקשותייך או מנסים להכביד לך סגנון שאינו לטעמך, חפשי מקום אחר.
- אין ויכוח על חשיבותה של המקוריות, אך שמלה כבדה, לוחצת או מתנפנפת מדי יכולה להעיק עלייך בזמן הריקודים ובמהלך הערב כולו.
- קני את השמלה לפי מידה מדויקת, ואל תבני על תכניות דיאטה שלפני החתונה. במקרה הצורך, התעקשי על ביצוע תיקונים הכרחיים כדי להגיע להתאמה מושלמת.
- אל תתפתי להצעות, מבצעים או הנחות הניתנים דווקא לשמלות שלא הולמות לא אותך ולא את טעמך ואת סגנון החתונה שלך.
- מומלץ לבחור שמלה שתהיה נוחה, לא רק יפה. אותו הדבר עם בגדים תחתונים ותכשיטים, שיהיו נעימים ולא יפריעו.
- תמיד אפשר "לתחמן" עם התפירה. למשל, במקרה של זרועות עבות, לא הולכים על שרוולים חלקים אלא שוברים את הבד עם תפרים קטנים שיוצרים אשליה של משהו צר יותר. ידיים שמנות אפשר להסוות ע"י שרוולים טיפ-טיפה יותר מנופחים או שרוולים רפויים מתחרה (ללא ביטנה).
- לבן לכאורה נחשב לצבע משמין, אבל אם הולכים רק עם לבן, בלי שבירות של צבעים אחרים, העין רואה את השלם ונוצרת ויזואליות של גוף יותר דק וארוך חשוב גם למצוא את "הלבן" שלך ולנסות להתרחק מגוון שדומה לצבע העור. אפשר לשחק עם הטקסטורה והמרקם של הבד, ולבחור, למשל, בד לבן שמוטבעים בו פסים לאורך.
- להזמין זר שמתאים לשמלה.

נקודות לבירור למול התופרת:

- המחיר לשמלה כולל מע"מ.
- מה המחיר כולל?
  - עיצוב שמלה אישי לקנייה.
  - אביזרים: הינומה, צעיף, כפפות, תכשיט, זר בהשאלה.
- מספר מדידות ותאריכים.
- השמלה תהיה מוכנה עד שבוע לפני החתונה, לאחר תיקונים אחרונים.

רצוי לעשות כושר. בתוך כל הלחץ של ההכנות, לפעמים שוכחים מהגוף, ואפילו שוכחים לנשום כמו שצריך. אפילו הליכה מהירה של עשר דקות פעם ביום, או חצי שעה פעם ביומיים-שלושה, תועיל מאוד.

טיפים למדידת השמלה:

- מומלץ לבוא בלבוש נוח, בגדים שקל לפשוט וללבוש ונעלים נוחות, להסתובבות ארוכה בין החנויות.
- כדאי להביא איתכן זוג נעלי עקב (לא חשוב הצבע, העיקר הגובה) למדידות. עדיף את אלו שתלבשו בחתונה, ואם לא – אז בגובה המתוכנן.
- לא מומלץ להגיע למדידות עם שכבת איפור משמעותית: המייק-אפ והליפסטיק נוטים להמרר על השמלות הלבנות ולהשאיר כתמים לא נעימים.
- לא מומלץ לבוא עמוסה בתכשיטים. משתי סיבות: ראשית, עגילים, צמידים ושרשראות עלולים להתפס בבגדים (במיוחד בשמלות כלה עתירות בבדים ובמלמלות) ושנית: עדיף למדוד את השמלה "נטו" בלי הפרעות ואביזרים עודפים.
- כדאי ללבוש בגדים תחתונים נוחים ותומכים, עדיף עם כאלו שתלבשי גם בחתונה. אם צריך – גם מחטב או חגורת בטן.
- כשאת הולכת למדוד שמלות כלה, לכי עם מישהו שמבין בתחום, ושלא יתבייש להגיד לך את האמת.
- כשאת באה למדוד, אל תתביישי לשבת, לקום, לצעוד, לרקוד, להתכופף, ואפילו לקפוץ קצת. השמלה צריכה להיות נוחה לך לאורך כל הערב, גם במהלך הריקודים.
- בהשכרת שמלת כלה, זכרי שיתכן והיא עברה כבר כלה או שתיים, ונערכו בה שינויים. חשוב לבדוק את כל חלקיה בנפרד.
- כדאי לסכם מראש על המועד בו תקבלי את השמלה, לא פחות מ-3 ימים לפני החתונה.
- **חוק ברזל שאסור לשכוח:** כל הכלות נראות טוב. עם ההינומה, השמלה, הנעלים, והאושר על פניכן – אתן מקסימות, אבל הכי חשוב – החיוך!

טבעת

בני פדני, מנכ"ל פדני תכשיטנים, מייצג לזוגות הטריים איך לבחור טבעת נישואין ואיך לשמור עליה.

מה חובה, מה כדאי:

- לפי חלק מהדיעות טבעת נישואין צריכה להיות חלקה (בלי כתובות או חורים) אולם לאחר הטקס ניתן לשבץ בטבעת אבנים או לחרוט עליה. רצוי לשאול את הרב המקדש בנוגע לטבעת כדי שלא יהיו אי נעימויות.
- אסור** שיהיו בה שיבוצי אבנים, כדי למנוע מראית עין של מחיר גבוה (כלומר – הכלה צריכה לדעת מה הערך של החפץ שבו היא מקודשת, ויתכן שהיא תעריך את שווייה של האבן יותר מכפי שהיא). זה הפרט הכי חשוב בטבעת ואין חולקים עליו.
- הטבעת צריכה להיות עשויה ממתכת אחת (כלומר לא שילוב של זהב וכסף), אך מותר מכמה סוגים של זהב (לדוג' זהב רגיל עם זהב לבן).
- רצוי להזמין טבעת כמה שבועות מראש כדי שניתן יהיה להתאימה למידה הרצויה.
- כדאי לוודא שהטבעת מושחלת בקלות מעבר לפרק האצבע התחתון ושאינה צמודה מדי לבסיס האצבע, כדי שהטבעת לא תלחץ על האצבע במקרה של שינוי טמפרטורה, המשפיעים על רוחב האצבע.
- צריכה להקנות בכספו של החתן ולהיות משולמת עד היום החתונה.

איך לשמור על טבעות:

- יש להסיר את הטבעת לפני שטיפת ידיים כדי למנוע פריחה בעור הנובעת מהצטברות לחות.
- אין למרוח קרם ידיים על הטבעת - הדבר פוגם בברק של הטבעת ושל האבנים המשובצות בה.
- חומרי ניקוי עלולים לגרום לטבעות נזק בלתי הפיך. הסירו אותן בזמן ניקיונות.
- נשיאת משאות כבדים ואחיזה חזקה בהגה בזמן נהיגה עלולות לעוות את מראה הטבעת ולעיתים לגרום לנפילת אבנים מהטבעת.
- טבעות משובצות מומלץ לנקות אחת לחודשיים. מעט "פנטסטיק" או סבון כלים בכוס מים עשויים להספיק, מעט פנינים אותן יש לנקות בחומר מיוחד המותאם להן. פנינים מומלץ לנגב במטלית לחה, להרטיב אותן ולמרוח אותן במעט שמן תינוקות. יש להפריד תכשיטי פנינים משאר התכשיטים ולשמור במקום מוצל ומאוורר.

אם רוצים בעצוב אישי - טליה 03-9220689
רותי- 053-979852

איפור ותסרוקת

נקודות חשובות לבירור למול הספר:

- מחיר תסרוקת נסיון כולל מע"מ - האם מתקזז מהסכום הסופי?
- תסרוקת ביום החתונה לפני הצילומים החל משעה: _____.
- תקונים לאחר הצילומים, בערך בשעה: _____.
- תסרוקות ל-2 מלוות/בנות משפחה, בעלות של _____ למלווה.
- כל המחירים כולל מע"מ.

נקודות לבירור למול המאפרת:

- מחיר איפור נסיון כולל מע"מ - האם מתקזז מהסכום הסופי?
- מחיר האיפור ביום החתונה כולל מע"מ.
- האם יש תיקון איפור לאחר הצילומים.
- סידור ציפורניים לכלה ביום החתונה, בתוספת תשלום של _____.
- עלות איפור ל-2 או 3 מלוות/בנות משפחה, כולל מע"מ.

טיפים לאיפור נסיון:

- לבוא לנסיון עם חולצה לבנה, האיפור מקבל מעין "הארה" והוא נראה שונה כשאת בבגד לבן מבגד צבעוני.
- אם יש לך סגנון מסוים שאת אוהבת, או צבע, או תמונה אל תתביישי! קחי איתך לנסיון ותבקשי לנסות את זה על עצמך.
- אף פעם לא "להנעל" או לשלול מיד לבדוק את האיפור תחת תאורה ובחוף, מומלץ לקחת מצלמה לנסיון לצלם בחוף, באור, כשהעיניים סגורות ולהחליט בבית עם המשפחה והחברות.
- לכל הכלות יש איזה "טרנד" חדש עכשיו בעיקר בקרב כלות באר שבע לשים הברקות על כל הפנים ובעיקר אייליינר ונצנצים - זה מזעזע! זה פרחי! וזה נראה נורא בתאורה, אם מישגי נורא חייבת קצת ניצנוץ אפשר להבריק מקום אחד בלבד לעולם לא את כל הפנים! ואם מישגי ממש מוכרח (ותשתדלו שלא) לשים אייליינר נצנצים, שלא תוסיף עוד הברקה בפנים כדי שזה לא יראה מוגזם מידי.
- אייליינר לא ממש מומלץ לחתונה זה נותן מראה יומיומי כזה, עדיף איפור עיניים בצלליות יש היום שפע גוונים וסוגים לצלליות. מי שמוכרח אייליינר לשים פס דק ועדין.
- לכל מי שמתכננת טיפול קוסמטי עדיף חודשיים לפני החתונה כדי שאם יש תופעות כתוצאה מרגישות בעור הן תחלופנה עד החתונה, כמו שאתן יודעות אם כל הכבוד לאיפור, מאפר הוא לא קוסם הוא לא יכול להעלים אלא רק לטשטש או להוריד מירכוז מפגם מסויים.
- לא לתת למאפרת לאפר לכן חצי פרצוף כדי לראות את ההבדל מה זה חצי עבודה?, זה טיפשי ומיותר ברור שיש הבדל בין עם ובלי איפור. במקום זה בקשו איפור ב-2 גוונים עין בצבע כזה ועין בצבע אחר ואז תחליטו מה יותר יפה.

אורה, ק.משה 0507258667 טל-שחר גרינפלד 054-5505248 (באה לבית) שלומית 054-4378004 (באה לבית) נועה מריאן- 04-6600123 , תהילה שרמן-052-5276877 050	מימי 02-5660473 יונית מויאל מאפרת ומסרקת-0782189 02 לאיו ויסמן 1 דירה3 בית וגן י-ם. אסנת דרוקר 09-7743192-053 567599 אביבית 053-976038
--	--

לחתן:

- * **חליפה**
- * **מדריך חתנים** (ע"י מדריכת כלות)
- * **מלווה ליום החתונה**
- * **סידור עם וידוי ליום החתונה**

עוד - כללי:

* **כתובה** - לברר כשנרשמים לנישואין, או אצל הרב המקדש.
כתובה אומנותית - "מרכז היהדות" בר יוחאי 2 ת"א 03-6827430
"ברכה והצלחה", אילנה ודניאל 03-6814882, 03-5563656

* **נדוניה** - יפה פורת 02-5817690

* **רופאות נשים דתיות** (פרטי):
בת שבע הורביץ 02-9975016
חוה שרייבר 02-6536854 קוטלר 8 גבעת שאול י-ם
חנה קטן 02-6514259 י-ם 03-6194315 ב"ב
מכון "פועה" 02-6515050, מידע על רופאי קופות חולים דתיים.
"בנין שלם" 02-6423850

* **חיסון אדמת לכלה** (למניעת פגיעה בעובר)

* **בודקות** - אם יש צורך לאחר החתונה:
מיר, 050744199 029996569
ד"ר בוגד 03-6181193
ד"ר ברקאי 03-6187418
דינה גוטליב 03-5703014
גב' וידר 03-5705212
שלם 03-5785671

* **בדיקת טיי זקס**
תל השומר ביתן 19א'
ירושלים - בני ברית 22, בניין המתנ"ס תחנת אם וילד
באר שבע - ב"ח סורוקה מרפאות חוץ, מרפאה ליינוץ גנטי
חיפה - רחוב הפרסים 15, לשכת הבריאות
תל אביב - בלפור 14, בית הבריאות שטראוס
עפולה - מרפאת עומר - קופ"ח כללית, רחוב שינבאום

* **בדיקות גנטיות** נוספות במכונים הגנטיים שבבתי החולים.
* **דור ישרים** - 02-5372111/5373744 מלאכי 6 ירושלים (לא עורכים בדיקות לזוגות מאורסים)

נעליים

- אפשר שיהיו בצבע של השמלה, אך היום מקובל מאד שנועלים נעליים לאו דווקא בצבע לבן אלא גם בחום בהיר, בז', אופוויט, ואפילו נעליים חומות או כתומות.
- ללכת יום שלם עם הנעל כדי להתרגל, ואפילו כמה ימים לפני - כל שבת שנמצאים בבית לפני החתונה - לשים את הנעליים (ולשמוע עליהן). לא לצאת איתן החוצה כדי שלא יחרסו.
- לשים פלסטר איפה שמשפף.
- לשים גומי על הסוליה כדי למנוע החלקות.
- לרקוד עם הנעל בבית כדי לנסות ב"חי". יש כלות שקונות נעלי ספורט לבנות לחתונה, וכך אפשר גם לרקוד.
- יש כלות שנועלות נעליים יפות (ופחות נוחות) לחופה, ולאחר מכן מחליפות לנעליים נוחות/נעלי ספורט לריקודים.

* גמ"ח נעליים בהקמה מחפש תורמות. הדס שומר 09-7921508
* גמ"ח נעליים 03-5700253 משפ' קדוש, השלושה 10 בני ברק
* גמ"ח נעליים. 02-8395507. משפ' מוזס, קרני שומרון.

עוד לכלה:

- * **תכשיטים**
- * **תיק קטן** עם טישו, איפור, חומר לעדשות, קופסא לתכשיטים (מורידים לפני החופה)
- * **כובעים וכיסויי ראש** (לא לקנות הרבה לפני החתונה! לקנות כמה בסיסיים מסוגים שונים לשבע ברכות ועוד 3-1 ליום חול. לא יותר)
- * **בגדים לשבת חתן, 7 ברכות וכו'**
- * **ברכת כללה** (בד"כ חברה מכינה, רצוי לבקש מראש)
- * **זר לראש** (מי שרוצה) **וליד**
- * **לסרוג כיפה לחתן**
- * **מדריכת כלות** (המלצה: חשוב ללכת למדריכת כלות שתתאים. רצוי לברר מראש - אמנם תמיד אפשר לעבור אבל כדי למנוע אי נעימות..., אפשר למצוא דרך בנין שלם ומכון פועה).
- * **מלווה ליום החתונה**
- * **שעווה, קוסמטיקאית וכו'**

תחינה לאט הכלה קודם החופה

ריבון כל העולמים. היום הזה הוא ראש שמחתנו מכל ימי חיינו, כי על כן זכינו להוליד ביום זה את בתנו אל חופתה, עם החתן אשר ייעדת לה לפני צאתה לאוויר העולם. על כן אני פונה אליך בתפילה בדמעות חמות ובלב נשבר, אב הרחמים שלח ברכתך ממרום על הזיווג של החתן והכלה הנכנסים היום בברית הנישואין להיות איש ואשה. ושלח את מלאכך הטובים ללוותם אל החופה ופתח לפני בתי את שערי החן והחסד מלפני בעלה כאשר עשית לאסתר המלכה ושתמצא מרגוע בביתה החדש. חיים שקטים ושלווים, שלא תהיה ביניהם שום קטטה ושנאה, שיהיה זיווגם של קיימא ויזכו לזרע של קיימא, שלא יפרדו זה מזה, אב רחום תן לילדים פרנסתם מכף ידך, שלא יצטרכו למתנת בשר ודם ויתפרנסו בכבוד בברכה ובהצלחה, ושלא תשלוט בהם עין רעה ושנזכה אני ואישי לראות בהם רב נחת, ותמלא משאלות לבנו עליהם לטובה ושילכו לחופה בשעה מוצלחת. אמן.

תחינה לאט החתן קודם החופה

ריבון כל העולמים. היום הזה הוא ראש שמחתנו מכל ימי חיינו, כי על כן זכינו להוליד ביום זה את בננו אל חופתו, עם הכלה אשר ייעדת לו לפני צאתו לאוויר העולם. על כן אני פונה אליך בתפילה בדמעות חמות ובלב נשבר, אב הרחמים שלח ברכתך ממרום על הזיווג של החתן והכלה הנכנסים היום בברית הנישואין להיות איש ואשה. שלח את מלאכך הטובים ללוותם אל החופה ופתח לפני בני את שערי החן והחסד מלפני אשתו ולאשתו מלפניו ושימצא מרגוע בביתו- זו אשתו. חיים שקטים ושלווים, שלא תהיה ביניהם שום קטטה ושנאה ויפרדו חלילה זה מזה, שיהיה זיווגם של קיימא ויזכו לזרע של קיימא, שלא יפרדו זה מזה, אב רחום תן לילדים פרנסתם מכף ידך, שלא יצטרכו למתנת בשר ודם ויתפרנסו בכבוד בברכה ובהצלחה, ושלא תשלוט בהם עין רעה ושנזכה אני ואישי לראות בהם רב נחת, ותמלא משאלות לבנו עליהם לטובה ושילכו לחופה בשעה מוצלחת. אמן.

תוכן:

- תפילות ותחינות ליום החופה
- משחקים ורעיונות לשבת כלה
- הלכות נישואין ומנהגי החופה – הרב אליעזר מלמד
- תשובות מתוך "שאל את הרב" בעניין הכשרים, צלם בחתונה, ומעשרות.
- רשימת דברים שיש לעשות לקראת החתונה
- הרשימה הנ"ל בצורת טבלה
- "תכנון החתונה שלי"

תפילה לחתן

לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתה בדחילו ורחימו ורחימו ודחילו לייחדא שם יי-הויה ביחודא שלים בשם כל ישראל, הריני מוכן לישא אישה בקידושין, לקיים מצוות בוראנו יתברך, ליקח אישה בכתובה וקידושין, וזו הכנה לקיים מצוות פרו ורבו וכל מצוות עשה ולא תעשה הנלוות ונמשכות מלקיחת אישה.

והנה עשיתי הבא מידי, ואתה ברוב רחמך תישע אהבה ואחוזה, שלום ורעות בינינו על דבר כבוד שמך, ותזכנו לקיים מצוות פרייה ורבייה, וכל המצוות הנמשכות, ותברכנו מברכותיך. ותקיים בנו מקרא שכתוב: "לא תאונה אליך רעה, ונגע לא יקרב באהלך". והריני מוכן לקדשה בטבעת זו כדת משה וישראל, ולהיותנו תחת חופה בזמן שבע ברכות, וקודם להם ברכת ארוסין. וידענו כי כל פרט ופרט רבו סודותיו ורמזיו, ובשר אנחנו, ולא בינת אדם לנו. ויהי רצון מלפניך ה' א-ל-הינו וא-ל-הי אבותינו שתקבל מעשי המצוות והברכות האלו כאילו כיוונו בכל הכוונות הראויות לכוון, בדרך כלל אנו מכוונים בכל לתקן את שורש מצוות אלו במקום עליון, לשם ייחוד קודשא בריך הוא ושכינתה, וברוב רחמך תשמרנו מכל חטא ויהיו כל מעשינו לשם שמיים, ובפרט בשבעת ימי המשתה, ולא יארע לנו שום תקלה ושום מקרה רע, ותצילנו מיצר הרע, וחסד ה' מעולם יהי עלינו סיתרה, צינה וסוחרה. ויהי נועם ה' א-ל-הינו עלינו ומעשה ידינו כוננה עלינו ומעשה ידינו כוננהו.

תפילה לשמח חתן וכלה

(יש הנוהגים לחלק לציינור שיקרא במין החופה)

ה' שפתי תפתח ופי יגיד תהלתך: רבנו של עולם, אדון השמחה והחדווה אשר השמחה במעונך, וברחמך הרבים בראת ששון ושמחה, חתן וכלה, גילה ורינה, דיצה וחדווה, זכני ברחמך הרבים שאזכה לקיים מצוות הכנסת כלה לחופה בתכלית השלמות בקדושה ובטהרה גדולה, ואזכה בכל עת לשמח חתן וכלה, לשמחם בכל עוז וחדווה, להרבות בכל מיני שמחה לפניכם, ולרקוד לפניכם בכל כוחי בשמחה וחדווה גדולה, ואזכה ע"י הריקודין להמתיק כל הדינים מעלינו ומעל כל ישראל. ותיתן שמחה בלבי עד שיתנשאו רגלי ע"י שמחת הלב לרקוד הרבה לפני חתן וכלה ולפזז ולכרכר בכל עז לפניכם, ואזכה ע"י הריקודין להמשיך ה' (החמש) אלפין שבבינה, להמתיק ע"י זה כל הש"ך דינים, ויתהפך הדין לרחמים פשוטים, ונזכה להמשיך עלינו כל הה' (החמשה) קולות הקדושים, ויקום מהרה מקרא שכתוב: "עוד ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול אומרים הודו את ה' צבאות כי לעולם חסדו". ואזכה תמיד לעסוק בתורה ותפילה וצדקה ומעשים טובים בשמחה וחדווה גדולה, עד שאזכה לייחד ולחבר חתן וכלה עליונים. ותרם על כנסת ישראל עם קודשך, רעיתך המשובה אחריתך, כלה קרואה ונעימה באהבתך ובחמלתך, ותמתיק ותבטל כל הדינים מעל כל עמך בית ישראל בגשמיות וברוחניות, ותשמחנו בישועתך תמיד ותמדה ותחיש לגואלנו, ותעלנו בשמחה לארצנו ותבנה בית קדשנו ותפארתנו, ויקום מהרה מקרא שכתוב: "אז תשמח בתולה במחול ובחורים וזקנים יחדיו והפכתי אבלם לששון וניחמתים ושמחתים מיגונם." ונזכה לראות בנעם זיווך בעת שתתעטר בעטרת תפארת ע"י מעשים טובים של כל ישראל עמך, כאמור: "צאנה וראנה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתונתו וביום שמחת לבו". במהרה בימנו אמן.

(כ' נחמן מברסלב)

ישנא נוסחא שונית למרכת כלה, להלן כמה מהנוסחים:

אלקים מושיב יחידים ביתה ויאמר אלקים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו ויברא אלקים את האדם בצלמו, בצלם אלקים ברא אותו, ויבן ה' אלקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה ויביאה אל האדם. ויברך אותם אלקים ויאמר להם אלקים פרו ורבו ומלאו את הארץ. אתה הוא ה' האלקים האל הגדול הגבור והנורא, אתה עשית את השמים ואת הארץ, אתה הוא יוצר האדם, ונפחת בו רוח ונשמה ובראת איש ואישה, ורשמת בהם שמך הקדוש יי"ד באיש והיא באישה, למען דעת וללמד אותם לאמר: זכו, שכינה ביניהם. לכן אני ____ הניצבת לפניך היום, ה' האלקים, אלקים קדושים, המוכנה ומזומנה בקדושה ובטהרה כדת משה וישראל עבדיך ליכנס לחופה עם החתן ____ הנני מפלת תפילה ותחנונים לפני כסא כבודך בעת ובעונה הזאת, שאתה מוחל לי ולבעלי על עוונותינו וחטאינו ואשמותינו ככתוב: מצא אישה מצא טוב ויפק רצון מה' ועוונותינו מתפקקין על ידי תשובה ומעשים טובים וחופה.

ויברא אלוקים את האדם בצלמו, בצלם אלוקים ברא אותו. ויבן ה' אלוקים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה, ויביאה אל האדם ויאמר להם: "פרו ורבו ומלאו את הארץ".

ריבוננו של עולם, הריני באה לפניך בשמחה גדולה להודות לך על שהחייטני וקיימתני והגיעתני לזמן הזה וזיכיתני להכנס לחופה עם ____ חתני המיועד לי. שמח ליבי על אשר הודיעתני על ידי עבדיך החכמים שביום חופה מוחלים לכל העוונות.

הנה כי כן, הריני מתחרטת חרטה גמורה על כל מה שעשיתי נגד עבודתך עצתך הטובה ואני רוצה בלב שלם ובנפש חפצה לשוב בתשובה שלמה לפניך ולעבודך באמת מכאן והלאה תמיד.

אבי שבשמיים – אני האשה ____ בת ____ הניצבת לפניך היום בקדושה ובטהרה כדת משה וישראל עבדיך, מוכנה להכנס לחופה עם החתן ____ בן ____ בעלי, הנני מתפללת לפניך שתמלא ברחמים עלינו בשעה קדושה זו, ותזכנו להקים בית נאמן בקדושה ובטהרה לעבודתך, ותרכה אהבה ואחוה ושלוש ורעות ביננו, ותזכנו לחיים ארוכים ומאושרים, חיים של טובה וברכה, חיים של אושר וכבוד. ותזכנו למצוא חן וחסד בעיניך ובעיני כל רואינו, ותתמיד בריאותנו, ותשמרנו מכל דבר רע, ותזכנו לזרע של קיימא, ותשלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידינו, ותטע בליבנו אהבתך ויראתך לעשות רצונך ולעבודך בלבב שלם.

ותזכנו להיות בשמחה כל חיינו, ותברכנו ברכה שלמה ברוב עוז ושלוש, כדבר שנאמר: "יברכך ה' וישמרך, יאר ה' פניו אליך ויחונך, ישא ה' פניו אליך וישם לך שלום" חנני וענני ושמע תפילתי כי אתה שומע תפילת כל פה, אמן, כן יהי רצון.

אדון יחיד מלא רחמים, צופה ומביט עד סוף כל הדורות, המנהיג עולמו בחסד ובריותיו ברחמים, תהא השעה הזאת שעת רחמים ועת רצון מלפניך. ריבוננו של עולם, הרי אני באה אליך בשמחה רבה, להודות לך על שהחייטנו וקיימתנו והגיענו לזמן הזה, ויגל כבודי.

ובשעה הקדושה הזו, עת מוחלים כל העוונות, הריני מתחרטת חרטה גמורה על כל מה שעשיתי נגד רצונך הטוב, ועל כל מה שקיצרתי בעבודתך, ואני רוצה בלב שלם ובנפש חפצה לעבודך באמת מכאן והלאה לתמיד. "לב טהור ברא לי אלוקים ורוח נכון חדש בקרבי"

ותפילתי בעת הזאת לבנין ביתנו, בנין עדי עד מתוך יושב, טהרה וענווה. ונזכה לבריאות הגוף ולאור עליון, ותרחה על כנסת ישראל עם קדושיך. ותבטל ותמתק כל הדינים מעל כל עמך בית ישראל, בגשמיים וברוחניים.

אבינו שבשמים, אני ____ בת ____ הניצבת לפניך היום מוכנה להינשא ל ____ בן ____ בקדושה ובטהרה ע"י חופה וקידושין ושבע ברכות.

יהי רצון מלפניך שתתן לי את האיש שאני נכנסת לחופה עמו בסימן טוב ובמזל טוב לאורך ימים, ונזכה לדור באהבה ובשלום, בקדושה ובטהרה כרצונך באמת, נגילה ונשמחה יחד בבנים ובבנות ורוב טוב.

"שמח תשמח רעים אהובים כשמחך יצריך בנן עדן מקדם"

אמן כן יהי רצון

"שיר המעלות לשלמה אם יי לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו אם יי לא ישמור עיר שוא שקד שומר: שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אוכלי לחם העצבים כן יתן לידיו שנא: הנה נחלת יי בנים שכר פרי הבטן כחצים ביד גבור כן בני הנעורים: אשרי הגבר אשר מלא את אשתו מהם לא יבשו כי ידברו את אויבים בשער:"

רבנו של עולם הריני מודה לפניך על כל הטובות שנמלת עמי מיום הולדי ועד עתה. ובפרט היום הזה שאתה מזכני להכנס לחופה יחד עם חתני המיועד לי ____ בן ____ יהי רצון לפניך יי אלקי ואלקי אבותי, אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב שתתמלא ברחמים עלינו היום הזה בשעה קדושה זו ותזכנו להקמת בית נאמן בקדושה ובטהרה לעבודתך. ותרכה אהבה ואחוה ושלוש ורעות בננו ותזכנו לחיים ארוכים ומאושרים חיים של טובה וברכה חיים של אושר וכבוד. ותזכנו למצוא חן וחסד בעיניך ובעיני כל רואנו ותתמיד בריאותנו ותשמרנו מכל דבר רע. ותזכנו לזרע קדש של קיימא ותשלח ברכה והצלחה בכל מעשה ידינו ותטע בלבנו אהבתך ויראתך לעשות רצונך ולעבודך בלבב שלם.

ותזכנו להיות בשמחה כל ימי חיינו ותברכנו ברכה שלימה ברב עז ושלוש כדבר שנאמר: "יברכך יי וישמרך, יאר יי פניו אליך ויחנך, ישא יי פניו אליך וישם לך שלום".

חנני וענני ושמע תפילתי כי אתה שומע תפלת כל פה, אמן, כן יהי רצון.

משחקים ורציונות לשפת כלה

בדרך כלל החברות של הכלה מכינות מראש כל מיני משחקי היכרות וגיוש שקשורים לכלה (ולחתן). משחקים לדוגמה (תודה ל"הילולים" ולאילה מ.):

- כתרים 1 - לכל משתתפת כתר אותו היא לא יכולה לראות ועליו רשומה דמות שקשורה לחייה של הכלה (חיית מחמד, אחיין, דמות אהובה בספרות/קולנוע, דמות שקשורה לאירוע משעשע, ועוד), כל משתתפת צריכה לנחש מי הדמות שרשומה על הכתר שלה רק באמצעות שאלות של כן ולא. אפשר לשדרג מדמויות לחפצים, מושגים, מקומות...
- כתרים 2 - לעשות לה כתר וכל פעם לשים עליו שם של אישיות מחיי הכלה (גננת, מורה, חברה, לשעבר, חברים מבני"ע, אנשים מש"ל ומכלל הפעילויות שבהן היא לקחה חלק) כדי להגיע לכל האנשים כדאי לשאול עוד לפני השבת את הבנות המוזמנות מה הן יכולות לתרום למאגר השמות.
- רושמים על כרטיסים חרוזים על תקופה מחיי הכלה והיא צריכה לנחש על מה מדובר. [האולפנא, ההדרכה, הלימודים באוניברסיטה, החתן וכו'] אחרי שהכלה מנחשת היא מקבלת משימה שקשורה לנושא (למשל בנושא החתן- המשימה יכולה להיות שאלון).
- תוספת: אם היא מצליחה את המשימה היא מקבלת מתנה [שקשורה לנושא או סתם] או מכתב [אפשר שקשור לנושא] ואם הכלה לא הצליחה את המשימה - היא צריכה לספר פדיחה שקשורה לתקופה...
- "המסיבה" - הכלה עומדת במרכז החדר, והיא מחכה לחברותיה שיגיעו לחתונה. כל חברה מקבלת פתק ועליו סגנון של דמות ("פמיניסטית מושבעת", "בעלת פיצול אישיות" וכד'), כל משתתפת מציגה את הדמות בסיטואציה הזו (של כלה מקבלת את חברותיה לחתונה) והכלה צריכה לנחש איזה דמות מציגה המשתתפת.
- למשקיעניות בלבד: משחק מונופול.. מכינים לוח מונופול כמו הלוח המקורי, רק שבמקום חברת החשמל יש טבעת נישואין, במקום רכבת יש אוטו, במקום ערים יש דברים כמו שמלת כלה, רהיטים לבית, אולם ועוד.. המטרה היא לקנות לבני הזוג כמה שיותר דברים.. זה יוצא ממש ממש חמוד.
- משחק מסלול - למשל "סולמות וחבלים":
  - מטיילים את הקוביה, ולפני שמתקדמים: 1. שואלים את הכלה שאלה ששאלנו מראש גם את החתן. 2. הקבוצה מהמרת אם הכלה תענה כמו החתן. 3. רק אם הקב' הצליחה בהימור - היא מתקדמת.
  - *מוסיפים "?!- שאלות ב"ידע כללי על הזוג". אם הקב' עונה נכון = תור נוסף. (באיזה מגמה הכלה היתה, כתובת החתן, מס' אחים לחתן, 3 ספרים שהכלה קראה, סרט אחרון שראתה בקולנוע, הגן הראשון שלה, מי ילווה אותה ביום החתונה, וכו'..).
  - *מוסיפים "?!- משימות: לשיר שיר חתונה שעדיין לא שרו השבת, לספר פדיחה על חמות, למדוד כיסויי ראש, להרים את הכלה, כ"א תספר איך שמעה שהתארסה/ שיש לה חבר/ על הסיפור הכי ותיק ששמעה מהם/עליהם, ברכה ספונטנית בחרוזים- כ"א מהקב' אומרת שורה, סבב ברכות לכלה במילה 1 לפי סדר הא"ב.
- משחק "רביעיות" על חייה של הכלה.

- משחק זכרון (אפשר שזוגות הכרטיסים יהיו מדברים מקבילים אצל החתן והכלה, למשל כרטיס עם שם הכלה יהי בן הזוג של הכרטיס עם שם החתן).
- ביגו על מקומות ואנשים מחיי הכלה (לחשוב על דרך שאפשר לשחק את הביגו בשבת - בלי לקשקש ובלו לקרוע).
- פנטומימה - להציג בפנטומימה ספר/סרט/פגסם שבאיזשהו אופן קשור לכלה, לחתונה, לאהבה וכו' (להכין מראש את הפתקים).
- משחקי "של מי השורה הזו" - שני משתתפים מנהלים דו שיח (נושא כמו החתן והכלה רבים מי מוריד את הפח) בכל מיני צורות, למשל:
  - * בסגנונות: בכי, צחוק, דיכאון, התלהבות, בצעקות, לחישה, תוקפנות..
  - * שפות ומבטאים: ספרדית, רוסית, יידיש, אנגלית, אמהרית..
  - * דמויות: תינוק, זקנה, בייניש, מורה..
  - * לפי הא"ב / ABC.
  - * לדבר רק בשאלות
  - * כשמישהו טועה מישוהו אחר מחליף אותו.
- רעיונות לסיטואציות: דייט ראשון, סתימה בכיור בבית, ויכוח בין הכלה לחמות על צבע המפיות בחתונה, 2 האמהות פותחות את המתנות, בוחרים טבעת, עושים קניה- האישה רוצה לקנות מלא והבעל מתקמצן, מתווכחים להורים של מי ללכת השבת.
- חבילה עוברת עם משימות ושאלות על החתן והכלה. צריך להיזהר לעטוף בלי להדביק כי אסור לקרוע בשבת, בפרט בנייר עיתון ומדובר בקריעת אותיות.
- "בחני את עצמך: האם את מוכנה לחתונה?" עם שאלות בנושא בישול, ניקיון, ניהול חשבון בנק וכו' ולבחון את הכלה המיועדת - והכל בהומור!
- טאבו.
- לתקוע קיסמים במנה העיקרית שעליהם יהיו פתקים עם משימות.
- **ברכות:**
  - מביאים ספרים מסוגים שונים - אנציקלופדיות, ספרי ילדים, ספרי טיולים, רומנים, ספרי שירה וכו' וכו'. כל בת מקבלת ספר. הכלה אומרת שני מספרים שקשורים אליה ואל החתן (נניח, הגיל של כל אחד מהם), המספר הראשון יהיה העמוד, והשני השורה. כל אחת פותחת בעמוד ובשורה האלה, מקריאה את המשפט שיצא לה, וצריכה לברך את הכלה בהקשר אליו...
  - עוברים לפי הא"ב וכל אחת מברכת ברכה שמתחילה באות שיצאה לה.
  - אוספים שקית עם שטויות וכל אחד מברך לפי החפץ שבחר.
  - אפשר לאפות עוגיות ולהכניס בתוכן פתקים עם מילים (כל מילה מתקבלת!). כל בת לוקחת עוגיה (או יותר), ועליה לברך את הכלה בברכה שמכילה את המילה שהיא קיבלה. זה מאד משעשע ומצחיק!
  - לאפות חלה ולהכניס לבצק, לפני האפיה, פתקים של מזל טוב מחברות, בני משפחה, פתקים שהחתן יכול לשלוח לכלה ועוד... תזהרו לא לאכול את הפתקים.
- **מכתבים:**
  - לבקש מכל מיני נשים בחייה של הכלה (אמא, סבתא, חמות לעתיד, גיסה לעתיד, אחות, בת-דודה, חברות נשואות, מורה, מדריכת כלות וכ"ו) לכתוב עצות ולחלק בין הבנות שכל אחת תקריא לה אותן כשהיא צריכה לנחש מי כתב לה (חשוב להדגיש מראש שזה ייקרא בקול כדי שלא יכתבו דברים אישיים)

עזרים נוספים:

פורומים וקהילות:

- פורום חתונה באתר "סרוג": <http://www.saroog.co.il/fwedding>
קהילה של נשואים, מאורסים ומדווייטים. הכל על חתונה, נשואים ומה שביניהם.

אתרי ארגון חתונה לדתיים:

- אתר "כל שמחה": <http://www.kol-simcha.co.il>
- אתר "שמח": <http://www.sameach.co.il>
- אתר "לקראת חתונה": <http://www.kipa.co.il/wedding>

אתרים שונים

- מתחתנים למען מתחתנים: <http://www.mit4mit.co.il>
פירוט בתי העסק השונים עם המלצות טובות ורעות הנכתבות ע"י הגולשים עצמם מנסיונם האישי. ניתן להשוות מחירים, המלצות, ועוד. כמו כן ניתן להכין באתר רשימת V בה תוכלו לסמן עם מי ועל מה סגרתם. **מומלץ מאוד!**
- מתכנן חתונה שלי: <http://www.wedplan.co.il>
פורטל מקיף לכל הקשור לארגון חתונה.

חברות ועוד:

- חוברת 'חופה וחידושים', יש חוברת מקבילה לכלות.
- תיק לחתן – מכון פועה.
- דף הדרכה של ישיבת בית אל.

- לבקש מכל מיני אנשים בחייה לכתוב לה מכתבים לקראת נישואיה. הכלה תנחש את זהות הכותב ע"י שאלות כן ולא בלבד, ולאחר שתנחש נכון – היא תקבל את המכתב ותלך לקרוא בזמן שהחברות מתכוננות ומחליפות מידע על כותב המכתב הבא בתור. מאד מאד מומלץ ומרגש (מניסיון!), במיוחד כשמביאים מכתבים מאנשים חשובים שלא יצרו איתם קשר מזמן (כמו מורה מהיסודי, חברה מתקופת הילדות...).

• מתנות (מתאמים בין כל החברות לפני השבת):

- לפי נושא - בוחרים נושא וכל אחת קונה מתנה קטנה לפי הנושא, נניח שבחרתן 'ניקיון' אז אפשר לקנות מטליות, סבון כלים וכו'. רעיונות לנושאים: משהו שקשור לשם שלה (למשל- לדבורה נקנה בנושא "חיות"), מתנות כתומות לכלה ג'ינג'ית, כי"א רושמת לה מתכון ומביאים מתנה שקשורה למתכון, כי"א מביאה באות של השם שלה. או: מתנות לפי הא-ב או מתנות לפי משפט שרוצים לאחל לה או מתנות לפי השמות שלהם. או: כל בת מקבלת מקום שקשור לבני הזוג (לדוג' – ל'ירמת גן' אפשר להביא בובה, כי זו רמה של גן... וכו').
- כל בת מקבלת אות מהשם של הכלה (או הכלה והחתן, או כולל שם המשפחה – תלוי במס' האותיות ומס' הבנות שבאות) וצריכה להביא מתנה קטנה וסמלית שמתחילה באותה אות. נגיד ששם הוא: מירב ועמס – מ=מגבת ידיים; י=יעה (של המטאטא); ר=מגנט למקרר בצורת רימון או כל דבר אחר שמתחיל בר'; ב=ברווז לאמבטיה; ו=וו (מתלה); ע=עציץ (קטן וחמוד); מ=מלחיה ופלפל; ו=ו... אין הרבה אפשרויות באות ו' לכן אפשר עם הדימיון להשתמש בו' כו' החיבור. לדוגמא: ונטלה לנטילת ידיים... (זה מצחיק ונחמד ולפעמים גם חוסך הרבה כאב ראש...); ס=סחבה (של השטיפה...).
- היא צריכה לנחש מה הנושא.
- היא צריכה לנחש מה כל מתנה לפני שהיא פותחת אותה. אם היא ניחשה אז היא יכולה לפתוח ואם היא לא ניחשה היא צריכה להכניס מסטיק עגול לפה (צריך להצטייד בקופסא של מסטיקים) ואז לפתוח. ככה בכל פעם שהיא לא מנחשת נכון מתווסף עוד מסטיק, כאשר בסוף היא לועסת מסטיק ענקי!
- היא צריכה לנחש ממי כל מתנה, ויכולה להעזר בשאלות של כן ולא בלבד. כשהיא מנחשת ממי המתנה היא מקבלת אותה...
- להביא מתנה סמלית - ולאחל משהו שקשור למתנה.
- להתביא בבית סוכריות וכל פעם שהיא מוצאת סוכריה להביא לה מתנה.
- לחבר "סיפור חסידי" על הזוג ולספר בסעודה שלישית...
- דפים עם שירים לסעודה שלישית (עם קטעים יפים לחתן-כלה, ע"ע "מקודשת" של ר' שלמה קרליבך)
- שירונים לסעודה שלישית ו/או שאר הסעודות. דפים עם קטעים יפים לשם על השולחן לפני הארוחה או להביא בכל מיני רגעים אחרים...
- אפשר לבקש מכל בת לחפש קטע יפה על אהבה, זוגיות, חתונה וכו', ובסוף כל ארוחה מקריאים כמה קטעים..

הלכות קניין הנישואין א' / הרב אליעזר מלמד ספר 'פניי הלכה', הלכות נישואין.

1 - נישואין מהם

מושג הנישואין על כל המשמעויות ההלכתיות והרוחניות שלו, הוא מושג שהתחדש על ידי התורה. לפני מתן תורה, הנוהג היה, שאם איש ואשה נפגשו ברחוב, ומצא חן בעיניהם לחיות ביחד, היו יכולים להכנס לבית משותף ולהתחיל לחיות חיי אישות ללא שום טכס של חופה או קידושין, וכך היו הילדים נולדים. וגם גירושין רשמיים לא היו, אלא בזמן שאחד מבני הזוג רצה להפר את הקשר שביניהם, מיד היה יכול להפרד וללכת לו לדרכו ומכיוון שנתנה התורה לישראל, נצטוונו במצוות עשה, שאם ירצו האיש והאשה לחיות ביחד, יעשו זאת רק לאחר קידושין וחופה (רמב"ם הל' אישות א, א). וכן אם ירצו להפרד, יעשו זאת על ידי גט כריתות. החופה והקידושין, על כל פרטי הלכותיהם המרובות, מבטאים את היחס הנכבד של התורה לחיי הנישואין. וכן מן הצד השני, זוג שמקיים את הנישואין כהלכתם, מראה בכך שלנישואין שלהם יש משמעות ערכית רוחנית הרבה מעבר לסתם איש ואשה שמנהלים ביחד חיים גשמיים עכשוויים. אם הרצון הוא להגיע לקשר עמוק של אהבה, שמבוסס על הרבדים העמוקים של הנפש, ושדורש התמסרות ולפעמים אף הקרבה - הוא חייב להיות מעוגן במעשה הקידושין. זוהי משמעות המצווה לעגן את היחסים שבין בני הזוג בחופה וקידושין, שבהם בני הזוג מתחייבים באופן המוחלט ביותר להיות זוג נשוי, ומתוך כך יש לקוות שיבנה בית מלא באהבה ונאמנות, ומתוך כך יגדלו בו ילדים טובים.

2 - ארוסין ונישואין

החתונה מורכבת משני שלבים, קידושין וחופה, ובמלים אחרות, ארוסין ונישואין. וצריך לציין שמה שאנו קוראים היום ארוסין אינו מה שהתורה קוראת ארוסין, כי בלשונינו אנו קוראים מאורסת למי שהחליטה להתחתן עם מישהו, אבל באמת על פי ההלכה מאורסת היא אשה שהתקדשה לאיש על ידי קידושין גמורים. הקידושין יוצרים את הזיקה שבין החתן והכלה, והם נעשים בדרך כלל על ידי קניין של נתינת הטבעת ואמירת הנוסח: "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל", ועל ידי כך הזוג נעשה מאורס. והעמידה תחת החופה היא הביטוי ההלכתי לתחילת חיי הנישואים המשותפים, כלומר החופה יוצרת את הנישואין.

בעבר היו נוהגים להמתין שנים עשר חודש בין הקידושין לחופה, כלומר בין הארוסין לנישואין. באותם שנים עשר חודשים היתה האשה נקראת מאורסת אבל לא נשואה, והיתה לזה משמעות הלכתית על פי התורה, ובסוף השנה היו עורכים את החופה, ומיני אז נחשבה האשה לנשואה.

נפרט מעט יותר, תחילת ההתקשרות שבין בני הזוג נעשית על ידי קידושין, שהם מעשה קניין שעל ידם נוצרת זיקה בין בני הזוג. ובשלוש דרכים ניתן לקדש אשה, וכיום נוהגים הכל לקדש את האשה בקניין כסף, שנעשה על ידי נתינת הטבעת לאשה. ומרגע נתינת הטבעת שהיא מעשה הקידושין, נעשית האשה מקודשת ומיועדת לבעלה, והיא נקראת מאורסת. כדרך אגב כדאי לציין, שעונשה של נערה מאורסת שזנתה חמור, על פי דין התורה, במעט יותר מעונשה של אשה נשואה שזנתה. כלומר הזיקה שבין בני הזוג מוחלטת ומחייבת, ואם ירצו להיפרד יצטרכו

לעשות זאת על ידי גט. אלא שעד לחופה שהוא זמן הנישואין, אסור לזוג המאורס לגור ביחד ולקיים חיי אישות.

כפי שהזכרתי, בעבר היו נוהגים להמתין שנים עשר חודש בין הארוסין לנישואין, דהיינו בין הקידושין לחופה, ובאותה שנה היו בני הזוג מתכוונים לחתונה, הן מבחינה נפשית והן על ידי הכנות מעשיות, כגון הכנת הבית, הבגדים וסעודת החתונה.

לא קשה להבחין ביופי המיוחד שבהמתנה הממושכת בת השנה, של הזוג המקודש והמאורס, שהיה מצפה ומייחל ליום החתונה, ליום שבו יתחיל לחיות יחד. וודאי שאותה שנה היתה מעמיקה את היחס הנפשי והרוחני שביניהם.

אבל במשך הזמן והגלויות נתרבו סיבות שהביאו לאיחוד הארוסין עם הנישואין, ראשית, קרו מקרים שבין הארוסין לנישואין, נאלצה משפחת החתן או הכלה לברוח ממקומה, וכך נשארו בני הזוג קשורים ביניהם בקשר של קידושין בלי יכולת לממש את הקשר על ידי נישואין, וגם ללא אפשרות להתירו על ידי גט. ועוד קרו מקרים שבין הארוסין לנישואין לא הקפידו בני הזוג על שמירת הצניעות ביניהם. מסיבות אלו נתקבל בכל ישראל המנהג לאחד את הארוסין והנישואין לזמן אחד, שהוא יום החתונה. וכך בעת החתונה נערכים גם הארוסין - שהם הקידושין על ידי הטבעת, וגם הנישואין - על ידי העמדת החופה.

3 - קניין הקידושין

אחד ההבדלים המרכזיים שבין היהדות לשאר הדתות, שהיהדות חותרת לתיקונו השלם של העולם, שאר הדתות התייאשו מתיקון העולם הזה על כל מרכיביו הגשמיים, והן קוראות למאמיניהן להתנתק מחיי העולם הזה, ולברוח אל עולם רוחני שעלה בדמיונם, כדי להנצל מהתסכול והצער שיש בחיי העולם הזה, אולם היהדות חותרת לתיקון העולם הזה על כל מרכיביו

ולכן גם כריתת ברית הנישואין, אינה מתבטאת רק על ידי דיבורים יפים, או הבעת רצון נאצל, תוך תלישות ונתינת מהצדדים המעשיים והממשיים של העולם, מה שעלול בסופו של דבר לגרום לאיבוד האהבה והקשר העמוק שבין בני הזוג

אלא כריתת הברית בין החתן והכלה נעשית על פי התורה בקניין קידושין. מעשה קניין שנותן ביטוי ממשי ומחייב לאהבה ולחלומות שנקמנו בליבם של בני הזוג. וכמו שכל שינוי במעמד של אדם או חפץ נעשה על ידי מעשה קניין, כך גם החתונה והמעבר של האשה ממעמד של פנויה למעמד של אשת איש נעשה על ידי קניין, קניין שנקרא קידושין, משום שעל ידו הכלה מתייחדת ומתקדשת לבעלה

ואמנם אמרו חז"ל שבשלוש דרכים האשה יכולה להתקדש, בכסף, בשטר ובביאה, אבל למעשה נוהגים הכל לערוך את הקידושין אך ורק על ידי קניין כסף שנעשה על ידי נתינת הטבעת. ומאחר שכסף לא צריך להיות דווקא מטבע, אלא אפשר להשתמש גם בשווה כסף, לכן נהוג לקדש את האשה בטבעת שתוכל לעונדה תמיד על ידה, ותשמש לה זיכרון לקידושה (ספר החינוך תקנ"ב).

4 - קידושין בשווה פרוטה

כדי להסביר את משמעות קניין הקידושין שעל ידו נוצרת הזיקה שבין הכלה לחתונה, ראוי להקדים תחילה הקדמה כללית. תפיסת העולם האחדותית של התורה, היינו שיש בורא אחד לעולם על כל מרכיביו הרוחניים והגשמיים, מחייבת שלכל רעיון רוחני יהיה ביטוי ממשי ומעשי בעולם, ולכן יש בתורה מצוות מעשיות. וכך העולם על כל מרכיביו החומריים מקבל משמעות וערך, וכן הערכים הרוחניים שוב אינם מנוכרים ותלושים

מהמציאות שהרי יש להם ביטוי ממשי על ידי המצוות המעשיות. ולכן על פי מצוות התורה (דברים כב, יג) גם כריתת ברית האהבה המקודשת שבין החתן לכלה לא תחול עד שתקבל ביטוי ממשי ומוחשי על ידי קניין הקידושין. קניין הקידושין נעשה כיום על ידי כך שהחתן נותן כסף לכלה ובתמורה לזה היא מתקדשת לו. ובפרטות אחת בלבד אפשר לקיים את הקידושין, כלומר יכול החתן לקחת פרוטה ולתיתה לכלה ולומר לה: "הרי את מקודשת לי בפרטה זו כדת משה וישראל", ואם הכלה תקבל את הפרטה ותסכים להתקדש - תהיה מקודשת, והטעם לכך הוא, שכסף הקידושין לא נועד להיות תשלום עבור ערכה של הכלה, שהרי שום סכום כספי לא ישווה לערכה.

העניין הוא שצריך שיהיה ביטוי קנייני ממשי לקידושין, וכבר בפרטה אחת ניתן לבצע קניין, אבל דבר שערכו פחות משווה פרוטה אינו נחשב בעיני האדם, ולכן אי אפשר לבצע בו קניין, ועל פי זה קבעו חכמים שהסכום המזערי שעל פיו ניתן לקיים את הקידושין הוא פרוטה או שווה פרוטה, וכאן המקום להדגיש שאין הקידושין חלים ללא הסכמתה המלאה של הכלה, ואפילו אם ישקול אדם לידי אשה מליארדי שקלים ויאמר לה: "הרי את מקודשת לי במליארדי שקלים אלו כדת משה וישראל", כל זמן שהכלה לא תסכים להתקדש, אין הקידושין חלים, ולעומת זאת בפרטה אחת אפשר לקיים את הקידושין אם הכלה תסכים להתקדש. וכל זה מחדד את מה שאמרנו, שכסף הקידושין אינו צריך להיות שווה ערך לכלה, אלא הוא רק מבטא באופן קנייני ממשי את המעבר של האשה למעמדה החדש, ואת כריתת הברית שבין החתן והכלה.

5 - פרטי הלכות בקניין הטבעת

אף שמצד הדין ניתן לקיים את קניין הקידושין על ידי שהחתן יתן לכלה כל דבר ששוויו למעלה מפרטה, מכל מקום נהגו הכל לקדש כיום על ידי טבעת. על פי רוב המנהגים עשויה הטבעת מזהב טהור (מרדכי, ועיין בנישואין כהלכתם ז, ו), ויש שנהגו בטבעת כסף (בן איש חי ש"א שופטים ח').

כדי שהקניין יתבצע בשלימות, ראשית צריכה הכלה להסכים לקידושין, והסכמתה מתבטאת בכך שהיא מושיטה את אצבעה ומוכנה שהחתן יענוד עליה את טבעת הקידושין.

נהגו שהחתן והכלה לא ישתו משקה חריף בכל יום החתונה, כדי שהסכמתם לקידושין תהיה בדעה צלולה. אחת הסיבות למנהג לצום ביום החתונה, הוא כדי לשמור על הדעה הצלולה, ולא להשתכר באותו יום, כפי שנהגים חלק מהחתנים שאינם יהודים. ועוד צריך, שלא תהיה שום טעות בהבנתה של הכלה את קניין הקידושין, שאם למשל תחשוב הכלה שהטבעת שווה אלף שקלים, ובאמת שווה בסך הכל חמישים שקלים, יתכן שהקידושין פסולים, מפני שדעתה של הכלה להתקדש על ידי טבעת יקרה ולא על ידי טבעת פשוטה. ולכן נהגו לקדש בטבעת ללא פיתוחים וללא אבנים יקרות, שהאפשרות לטעות בשוויה מצומצמת. ועוד נוהגים, שהרב שואל את העדים בנוכחות הכלה האם הטבעת שווה לפחות פרוטה, והם עונים בחיוב, וגם הכלה מסכימה, ועל ידי כך ברור שאין שום טעות בקידושין, משום שללא ספק טבעת מזהב שווה לכל הפחות פרוטה.

6 - הלכות וכוונות בענייני קידושין

כפי שכבר הסברנו הקידושין נעשים על ידי פעולת קניין של נתינת טבעת מהחתן לכלה, ובשעה שהטבעת שהיתה שייכת לחתן עוברת לרשותה ולבעלותה של הכלה, באותה שעה הכלה מתקדשת לאשה. ולכן ברור שהטבעת חייבת להיות שייכת לחתן. ואם הורי החתן הם שהלכו וקנו את הטבעת מכספם, עליהם להעבירה לרשותו, על ידי שיתנו לו את הטבעת במתנה גמורה, והוא יכוון מצידו לקנותה מהם על ידי "קניין הגבהה", כלומר יקנה מהם את הטבעת בזה שיגביה אותה בידו לגובה של שלושים סנטימטר לפחות מעל לרצפה. ועוד צריך לשים לב, שהחתן ישלם למוכר עבור הטבעת עוד לפני החתונה, כי כל זמן שלא שילם עבורה, עדיין אין הטבעת שייכת לו בקניין גמור מן התורה, ואם כן הקידושין אינם שלמים (אבני מילואים כח, לג).

כמובן שכל קניין הטבעת אינו שווה כלום ללא הבנת משמעות הקניין המיוחד הזה שהוא הקידושין, ולכן צריך החתן לומר לכלה: "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל", ואז כשיתן את הטבעת לשם קידושין, יחולו הקידושין. וראוי שהחתן והכלה יכוונו בעת חתונתם לקיים את מצוות הקידושין שהיא מצווה מן התורה, וכן יכוונו שעל ידי החתונה יוכלו לקיים את מצוות פרו ורבו, ויתפללו שיהיו להם ילדים טובים. וכן יכוונו שעל ידי חתונתם יוכלו לקיים בשלימות את מצוות "ואהבת לרעך כמוך", כפי שכתב האר"י הקדוש, שעיקר קיום מצווה זו, מתקיים בפועל בין האיש לאשתו.

7 - העדים

יתכן שאדם יתן טבעת לחברתו, ויאמר לה: "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל", והיא תסכים להנשא לו ותושיט את אצבעה, והוא יענוד את הטבעת על אצבעה, ובכל זאת אם לא יהיו נוכחים במקום עדים כשרים, הקידושין לא יחולו והם עדיין יחשבו לרווקים. וזהו ההבדל היסודי שבין העדות בדיני ממונות לעדות בהלכות קידושין. כי בדיני ממונות כל תכליתם של העדים היא רק לברר מה היה באמת, האם פלוני נתן הלואה לאלמוני? וכמה נתן? או האם פלוני הזיק לרכושו של אלמוני או גנב? אבל אם לא יהיה ויכוח בין שני הצדדים, אין יותר צורך בעדים. כי רק כשיש ספק מה היה, צריכים העדים לבוא ולהכריע. אבל כשאין ספקות, והצד הנתבע מודה שהוא חייב כסף, עליו לשלם גם כשאין עדים.

לא כן הדין לגבי קידושין וגרושין, שבהם נוכחות העדים היא חלק בלתי נפרד ממעשה הקידושין או הגרושין, ואם לא יהיו עדים, אפילו ששני בני הזוג יספרו שערכו קידושין ביניהם, קידושין אלו לא יתפסו. והטעם לכך, שבקידושין או גרושין לא מדובר רק על חיוב ממון מאחד לשני, אלא מדובר על שינוי במעמדו של האיש והאשה, שינוי הנוגע לכל בני האדם.

מעתה האשה היא אשת איש, ולמשל, על פי דיני התורה, כל מי שישכב עימה יתחייב מיתה בידי שמיים, ואם יהיו עדים שיתרו בו בעת מעשה, יתחייב מיתה בידי בית הדין. וברור ששינוי כזה במעמדה, מרווקה לאשת איש או מאשת איש לגרושה, לא יכול להעשות ללא נוכחות של עדים. ולכן יש להקפיד שהעדות תהיה כדת וכדין.

8 - עדים פסולים

לאחר שלמדנו שהקידושין חייבים להערך לפני עדים כשרים, צריך להגדיר מי הם עדים כשרים ומי פסולים. הכלל הוא, שהעדים צריכים להיות אנשים שיכולים להתבונן באופן מבוגר ואובייקטיבי על האירוע, וכן עליהם להיות שותפים לערכים שעל פיהם נעשו הקידושין.

ולכן, ילדים קטנים למשל פסולים מלהעיד, מפני שהם אינם מתבוננים באירוע בצורה בוגרת. ורק מגיל שלוש עשרה, גיל בר המצווה, יכולים הנערים להיות עדים כשרים.

גם קרובי משפחה של החתן או הכלה אינם יכולים להיות עדים, כי הם אינם צופים בצורה אובייקטיבית באירוע. ונמנה כאן כמה דוגמאות לקרובים הפסולים מלהעיד: אחים, דודים, בני דודים, וכן סבא ואפילו סבא רבה פסול מלהעיד בחתונת בנו וכן פועל שעובד אצל החתן או הכלה, פסול מלהעיד בחתונתם מפני שהוא תלוי בהם במשכורתו. אבל חברים טובים, שאין ביניהם לבין אחד מבני הזוג קשר דם, או תלות כספית, יכולים להיות עדים כשרים לחתונה

וכן אדם שאינו מזדהה עם הערכים שעליהם מבוססים הקידושין, היינו עם ערכי התורה, אינו יכול להיות עד בחתונה, ולכן אדם שחוטא בגילוי עריות, למשל מקיים יחסים עם אשת איש, או עם אחותו או בתו וכדומה, פסול לעדות. וכן אדם שחשוד בגנבה פסול מלהיות עד, וכמובן שאין הבדל בין אדם שמתפרץ לבית חברו בלילה וגונב, לבין מי שמוכר בחנות ומשנה את המחירים או את המשקל לטובתו, או מנהל מפעל שגונב כסף מחשבון המפעל לכיסו, כל אלה גנבים ופסולים לעדות. וכן אדם שאינו שומר שבת כהלכתה, ואינו שותף מלא לכל ערכי התורה, אינו יכול להיות עד למעשה הקידושין שכל כולו מבוסס על מצוות התורה.

9 - מיני עדים

בכל חתונה בוחרים מתוך קהל המוזמנים שני עדים כשרים, שתפקידם לעמוד ליד החופה ולראות את כל סדר הקידושין. כבר למדנו שאין הקידושין חלים ללא נוכחות של עדים, ואם קידש אדם אשה בינו לבינה, הקידושין בטלים. אלא שלכאורה יש מקום לשאול, הרי ממילא נמצאים הרבה אנשים סביב החופה, וכל אחד מהם יכול להחשב עד, ואם כן מדוע צריך לייחד מתוך כולם שני עדים? כמה תשובות נאמרו בדבר: ראשית, פעמים רבות סביב החופה עומדים קרובי משפחה שהם פסולים מלהיות עדים, ואילו החברים שיכולים להיות עדים עומדים רחוק ואינם מתבוננים בתשומת לב בכל פרטי הקידושין. ואם אין שני עדים כשרים שראו את נתינת הטבעת מידו לידה, ושמעו אותו אומר: "הרי את מקודשת לי בטבעת זו כדת משה וישראל", הקידושין פסולים, משום שנעשו ללא עדים כשרים. ולכן מקרבים שני עדים כשרים, שאינם מבני המשפחה, והם יעמדו ליד הזוג ויראו את כל פרטי הקידושין, ועל ידי כך יכשירו את הקידושין.

ועוד, שאנו חוששים לדעת כמה פוסקים שסוברים, שאם בעדות אחת היו נוכחים עדים כשרים ופסולים ביחד, גם עדות הכשרים פסולה. ולכן מייחדים שני עדים, והרב שמסדר את הקידושין אומר להם: "רק אתם העדים", כלומר אל תחשבו שאתם מעידים כאן ביחד עם שאר הקרובים, ועל ידי כך הקרובים לא מצטרפים לעדות וממילא אינם פסולים אותה.

10 - הברכה והכוס שלפני הקידושין

לאחר שעסקנו בעיקר הקידושין, שנעשים על ידי נתינת הטבעת לכלה בפני עדים, יש מקום להזכיר שחז"ל תקנו ברכה לקידושין, וכמו בקידוש, תקנו לומר את הברכה על כוס יין מלא, דבר המבטא את התפשטות הברכה מהעולמות הרוחניים העליונים ועד לעולם הגשמי, שכן היין מבטא את השמחה הפשוטה והטבעית שבעולם החומר שלנו. וכן אנו מקווים עבור בני הזוג הטרי, שהערכים הרוחניים של

קדושה ונאמנות ילוו אותם כל ימי חייהם, יחד עם הרגשות הטבעיים של האהבה השמחה והששון, שמתבטאים ביין. וביסוד ברכת הקידושין מובאות שתי דעות. לדעת הרמב"ם כשם שלפני הרבה מצוות תקנו חכמים לברך ברכה, כך גם לפני מצוות הקידושין תקנו ברכה (רמב"ם אישות ג, נג). ולדעת הרא"ש ברכה זו היא ברכה של שבח והודאה לה', על שהבדילנו מן העמים וקידש אותנו במצוותיו על ידי שנתן לנו הדרכה אלוקית כיצד לבוא בברית הנישואין (כתובות פ"א סימן י"ב)

הרב מסדר הקידושין הוא זה שמברך את ברכת הקידושין ותחילה הוא מברך על היין, ואחר כך מברך את ברכת הקידושין: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצוונו על העריות, ואסר לנו את הארוסות, והתיר לנו את הנישואות לנו על ידי חופה וקידושין, ברוך אתה ה', מקדש עמו ישראל על ידי חופה וקידושין"

לאחר סיום הברכה טועמים החתן והכלה מהיין, ולאחר מכן מתבצעים הקידושין, ונוהגים לכבד את ההורים במסירת הכוס לחתן ולכלה. וכך הוא הסדר, הרב מסדר הקידושין נותן את הכוס לאבי החתן והוא נותן לחתן לטעימה. לאחר מכן לוקח הרב את הכוס מהחתן ומוסרה לאם הכלה, והיא נותנת אותה לכלה לטעימה. והחתן אינו מוסר בעצמו את הכוס לכלה, משום שעדיין הם נמצאים רק בשלב הקידושין.

במאמר מוסגר כדאי לציין, שמנהג זה הוא רק בנוגע לכוס של ברכת הקידושין, אבל את הכוס השנייה שעליה אומרים את שבע ברכות הנישואין, ימסור החתן לכלה בעצמו, משום שאז כבר נסתיימו הנישואין, ואז מתאים שהקשר ביניהם יעשה ללא מתווכים, ואפילו אם הם הורים..

11 - הכתובה

יחד עם כל השמחה והברכות על כוס יין שיש בחתונה, ההלכה במבטה האחראי והמפוקח לא שכחה לדאוג לזכויותיה של האשה במידה והשידוך לא יעלה יפה. ולצורך זה כותבים את הכתובה, שהיא מגילת הזכויות של האשה

בכתובה מתחייב החתן כלפי הכלה בכמה עניינים, אבל העיקר הוא ההתחייבות של הבעל לתת לאשה סכום כסף במקרה שהשידוך לא יעלה יפה, והם יתגרשו. או במקרה שהבעל ימות לפני אשתו, אף אם בצוואתו הוא יוריש את כספו לקרוביו האחרים, מכל מקום האשה תקבל עוד לפני היורשים את הסכום שנרשם בכתובתה. וזאת כדי לעזור לה להתחיל את חייה החדשים כגרושה או אלמנה

ועוד תפקיד מרכזי יש לכתובה, והוא למנוע גרושין שאינם הכרחיים. שעל ידי שהבעל המרוגז יזכור את הסכום שעליו יהיה לשלם לאשתו אם יגרשנה, תתקרב עליו דעתו, ויחשוב, אולי בכל זאת עדיף לנסות לחיות ביחד בשלום ואהבה, במקום לשלם את הכתובה. וכפי שאמרו חז"ל: "כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה" (כתובות לט, ב)

וכדי להבטיח עוד יותר את זכויותיה של האשה, תיקן שמעון בן שטח, שכל נכסיו של הבעל יהיו משועבדים לתשלום הכתובה אם יתגרשו. היינו שגם אם אין לבעל מזומנים, מכל מקום ירדו לנכסיו, ויגבו מהם את שווי הכתובה. וכמובן גם תקנה זו נועדה בין השאר כדי לעכב בעלים כעסנים מלהתגרש בחופזה (כתובות פב, ב)

12 - סכום הכתובה

נחלקו התנאים בשאלה האם כבר התורה חייבה את הבעל לכתוב לאשתו כתובה שתגדיר את סכום הפיצויים שיצטרך הבעל לתת לאשתו במקרה שיתגרשו, או שזו תקנת חכמים (כתובות י, א). ולמעשה, לכלה לא משנה אם הכתובה היא מן התורה או מדברי חכמים, בכל מקרה אם תתגרש או תתאלמן - תקבל את סכום כתובתה, סכום

הכתובה נקבע על פי שלושה מרכיבים, עיקר הכתובה, הנדוניה, ותוספת הכתובה. עיקר הכתובה הוא סכום קבוע של מאתיים זוז, שהוא סכום המינימום שנקבע לכתובה, וזהו סכום שניתן היה להתקיים בו במשך שנה לפחות. החלק השני הוא הנדוניה, דהיינו עושים חשבון של הכסף והרכוש שהצד של הכלה העביר לרשותו של החתן, ומאחר שהחתן זכה בו, עליו להוסיף את שוויו בכתובה, כדי שאם יתגרשו, רכושה לא ישאר ברשותו. והחלק השלישי הוא התוספת שהחתן היה מוסיף משלו על עיקר הכתובה ועל סכום הנדוניה שקיבל. ומחשבים את שלושת המרכיבים יחד, וזהו סכום הכתובה, היינו, הסכום שהחתן מתחייב לתת לאשתו אם יגרשנה. וכן אם הבעל ימות לפני אשתו, זהו הסכום המינימלי שהיא תגבה מנכסיו, גם אם שמה לא יוזכר בצוואתו

13 - משמעות סכום הכתובה בימינו

בתקופת המשנה והתלמוד, אכן היתה חשיבות עצומה לסכום שנכתב בכתובה. אבל כיום אין כמעט משמעות לסכום זה, וגם אם החתן והכלה יגיעו חס וחלילה לגרושין, לסכום שנכתב בכתובה תהיה משמעות מועטה. והסיבה לכך היא, שחכמי הראשונים קיבלו את שתי תקנותיו של רבנו גרשום מאור הגולה, שחי לפני כאלף שנה, והיה מגדולי החכמים הראשונים באשכנז. הוא תיקן שאדם לא יוכל לשאת שתי נשים, וכן שהבעל לא יוכל לגרש את אשתו ללא הסכמתה תקנות אלו הפכו את הקערה על פיה, עד אז כל הכה היה בידי של הבעל, הוא היה יכול לגרש את אשתו ללא הסכמתה, ולכן היה צורך לדאוג לזכויותיה של האשה על ידי ההתחייבות שלו בכתובה, שאם יגרשנה, ישלם לה את הסכום הנקוב בכתובה. ובאותם הימים המשא ומתן על הסכום שכתוב בכתובה היה משמעותי ביותר, כי על ידי גובה הכתובה משפחתה של הכלה היתה יכולה להבטיח את עתידה, הן על ידי הרתעת הבעל מלגרש אותה, ואם יחליט לגרשנה יאלץ לשלם לה סכום שיאפשר לה חיים טובים לאחר הגרושין

אולם מקבלת התקנות הללו, לא יכול יותר הבעל לתת לאשתו גט ללא הסכמתה. וכל זמן שלא תסכים להתגרש, לא יוכל להתקשר עם אשה אחרת, הואיל ועל פי תקנת רבנו גרשום אסור לו להיות נשוי לשתי נשים בעת ובעונה אחת, ולכן אף אם כתוב בכתובתה סכום זעום, מכל מקום כל זמן שלא תתגרש, לא יוכל הבעל לנתק את קשריו עימה, וכך תוכל האשה לדרוש מבעלה את הסכום הסביר לדעתה תמורת הסכמתה לקבל את הגט

כלומר, מקבלת התקנות של רבנו גרשום, תלויים הגרושים במשא ומתן שבין בני הזוג, ואם רצונו של הגבר לגרש את אשתו חזק מרצונה להתגרש, בדרך כלל יצטרך לשלם לה יותר ממחיר הכתובה. ואם להיפך, האשה רוצה להתגרש יותר מהאיש, מן הסתם תוותר לו על חלק מהכתובה. ורק במקרים יוצאים מן הכלל, שהאשה בשום פנים לא מוכנה לקבל גט, ולדעת בית הדין המצב המשפחתי שביניהם מחייב גרושין, יתירו לבעל לשאת עוד אשה, בתנאי שמאה רבנים יחתמו על פסק הדין שיתיר לו לשאת אשה שנייה בעודו נשוי לאשתו הראשונה

וגם במקרה של התאלמנות, מצבה של האשה לא יקבע על פי הכתובה, משום שעל פי החוק האשה מקבלת חצי מהרכוש המשותף, שזה בדרך כלל יותר משווי הכתובה. ולכן כיום, אין סיבה שמשפחות החתן והכלה יתווכחו ביניהם על גובה סכום הכתובה. ורק במקרה שהחתן מציע סכום נמוך במיוחד, או שצד הכלה תובע סכום גבוה במיוחד, יש מקום לחשוש שסכומים אלו יהוו בסיס למשא ומתן במידה

ויתגרשו, ולכן על הצד שכעד לעמוד ולתבוע שסכום הכתובה יהיה נורמאלי, היינו סכום שמקובל אצל רוב הזוגות.

14 - התחייבויות נוספות בכתובה

כפי שהסברנו המטרה העיקרית של הכתובה, היא הבטחת זכויותיה של האשה במידה והזיווג לא יעלה יפה והם יתגרשו.

ומכיוון שכבר עוסקים בזכויותיה של האשה, הוסיפו חכמים וקבעו בנוסח הכתובה את שאר ההתחייבויות שהתורה הטילה על הבעל כלפי האשה. ומקור החיובים הללו נזכר בפסוק (שמות כא, י'): "שארה כסותה ועונתה לא יגרע". שארה פרושו מזונותיה, כסותה אלו הבגדים שהבעל צריך לקנות לאשתו, ועונתה פרושו יחסי אישות.

הכתובה עצמה מנוסחת בצורה של הצהרת העדים. ומאחר שבעת ניסוח הכתובה, בימי הבית השני, רוב העם היו דוברי ארמית, לכן תקנו חכמים את נוסח הכתובה בלשון הארמית, כדי שכל החתנים והכלות יבינו במה מדובר. ומאז נשמר הנוסח גם בעת שהלשון הארמית כבר לא היתה שגורה בפי כל. וראוי כיום להסביר לחתן ולכלה לפני הקידושין את נוסח הכתובה. ויש נוהגים לקרוא את הכתובה מתחת לחופה בתרגום עברי, כדי שכל המשתתפים בחתונה יבינו את משמעות הכתובה, ובכללם כמובן גם החתן והכלה.

וכדי שהדברים יובנו, נתרגם לעברית את אותו חלק מן הכתובה שעוסק בהתחייבויות של החתן לכלה בעת שהם נשואים, וכך הוא הנוסח: "אנו מעידים, כי החתן פלוני בן פלוני אמר לכלה פלונית בת פלוני: היי לי לאשה כדת משה וישראל. ובעזרת ה' אעבוד ואכבד ואזון ואפרנס ואכלכל ואדאג ללבושך כדרך אנשים בישראל המפרנסים נשותיהם באמת... והריני מתחייב למזונותייך, כסותך וסיפוקך שאר צרכיך, ולקיים עמך יחסי אישות כדרך כל הארץ". ולאחר מכן מזכירים את סכום הכתובה, שהחתן מתחייב לתת לכלה במקרה שיתגרשו. ומסיימים העדים ומצהירים: "ונתרתה הכלה לחתן, והייתה לו לאשה".

15 - החיוב לתת כתובה

כבר למדנו ששטר הכתובה הוא מגילת הזכויות של האשה, שבה כתוב כל מה שהחתן מתחייב כלפי אשתו, הן בעת שהם נשואים, והן אם חס וחלילה נישואיהם יעלו על שרטון והם יתגרשו.

וכל כך חשוב לעגן את הנישואים בהתחייבויות ממשיות שיתנו בטחון לאשה, עד שקבעו חכמינו ז"ל הלכה, שאסור לאדם לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה (שו"ע אה"ע סו, ג). ואם למשל אבדה לאשה הכתובה, מיד חייב הבעל לכתוב לה כתובה חדשה, ולכן צריכה הכלה להקפיד מאוד על שמירת הכתובה. ובדרך כלל נוהגת הכלה להפקיד את כתובתה בבית הוריה. וכיום בהרבה מן המועצות הדתיות תקנו מנהג יפה לכתוב את הכתובה בשני עותקים, עותק אחד נשאר ברשות הכלה, והעותק האחר מופקד בידי המועצה הדתית. וזה כדי שאם הכתובה שנשארה אצל הכלה או הוריה תאבד, לא יצטרכו החתן והכלה לפרוש זה מזה עד לכתובת שטר כתובה חדש, אלא יוכלו להמשיך ולחיות ביחד על סמך הכתובה המופקדת במועצה הדתית.

לעיתים קורה שמרוב המתח מתבלבל החתן או מי שהיה מופקד על שמירת הכתובה, ושוכח להביא את שטר הכתובה למקום החתונה. והשאלה מה לעשות, מצד אחד כל המוזמנים עומדים ומחכים, ומצד השני בלי כתובה אי אפשר לערוך את החופה, שהרי למדנו, שאסרו חכמים על החתן לשהות עם אשתו אפילו שעה אחת בלא כתובה. לנסות

לכתוב בו במקום את שטר הכתובה בכתב יד, הוא פתרון קשה מאוד, משום שצריך לדעת את הנוסח היטב, וכל טעות עלולה לפסול את שטר הכתובה. ולכן למעשה, אם ניתן להביא במהירות סבירה כתובה חדשה, אזי ימתינו כולם עד להבאת הכתובה. אבל אם הדבר יארך זמן רב, בשעת הדחק אפשר להקל ולערוך את החופה גם ללא כתובה, וזאת בתנאי שהחתן יתחייב בעל פה בפני העדים על כל תנאי הכתובה. כלומר במקום השטר תהיה עדות בעל פה שהחתן קיבל על עצמו את כל חיובי הכתובה, ואם חס וחלילה יתגרשו, יתן לכלה סכום השווה למאתיים זוזים. ואם אפשר רצוי שלפני החופה החתן יקנה לכלתו רכוש בשווי של מאתיים זוז כפקדון עד למתן הכתובה.

16 - דיני כתיבת הכתובה

לאחר שלמדנו על חשיבותו של שטר הכתובה, ברור ששטר הכתובה חייב להעריך על פי כל הכללים והדקדוקים ההלכתיים, כדי שלא יהיה ספק בכשרותו. ראשית נתחיל בדיני השטר. שמות החתן והכלה צריכים להכתב בצורה מדויקת, ואם יש להם כמה שמות, צריך להזכיר את כולם. וכן צריך להזכיר את שמות הוריהם, וגם בשמות ההורים יש לדקדק. ואם טעו בכתיבת שמם או שם הוריהם, הכתובה פסולה. וכן צריך לדקדק בכתיבת התאריך של נתינת הכתובה, שאם כתבו תאריך המוקדם ליום הנתינה, הכתובה פסולה. ולכן מדקדקים שלא לערוך את החופה בבין השמשות, שהוא ספק מהיום הקודם ספק מהיום החדש, ואי אפשר לכתוב בכתובה תאריך מדויק. וכן צריך לציין את העיר או הישוב שבו נערכה החתונה, שלא לציון המקום השטר פסול.

ולאחר שהשטר נכתב כהלכתו, צריך לערוך קניין, היינו מעשה שעל ידו מתחייב החתן הלכה למעשה בכל מה שכתוב בכתובה. לא כאן המקום לבאר את משמעותו של הקניין, ורק נציין בקיצור, שזהו קניין חליפין, והוא נעשה באופן שהרב נותן לחתן מטפחת או חפץ אחר, ובתמורה מתחייב החתן בכל מה שכתוב בכתובה. לאחר מכן, מתחת לחופה, יתן החתן לכלה את הכתובה, ובזה היא קונה את הזכויות שכתובות בכתובה.

ועוד לפני מעשה הקניין, צריך לייחד שני עדים כשרים שיראו כיצד נעשה הקניין, וכיצד נותן החתן לכלה את הכתובה. ונוהגים שאותם עדים שמעידים על הקידושין הם המעידים וחותמים על שטר הכתובה.

וכל נוסח הכתובה מנוסח בצורה של הצהרת העדים שמעידים איך שראו את החתן מקדש את הכלה, ומתחייב כלפיה בכל מה שכתוב בכתובה. ולכן הם צריכים לחתום בסוף השטר. וכיום נוהגים שגם החתן מצרף את חתימתו לכתובה, אבל חתימת העדים מצד הדין מספיקה.

17 - סדר החתונה

החתונה מורכבת משלושה שלבים, קידושין, כתובה, וברכות הנישואין. הקידושין נעשים בברכה, ולכן מוזגים תחילה כוס של יין ומברכים עליה שתי ברכות, ברכת היין וברכת הקידושין, ולאחר שהחתן והכלה טועמים מן היין החתן מקדש את הכלה על ידי נתינת הטבעת. ומרגע זה הכלה מקודשת ומאורסת, כלומר על פי התורה היא נאסרה על כל העולם כדין נערה מאורסת, אבל עדיין אסור להם לחיות ביחד כאיש ואשה מפני שעדיין לא נישאו.

כדי להנשא צריך החתן לתת לכלה את הכתובה, היינו להתחייב בפניה שיעניק לה את כל הזכויות שעל פי ההלכה צריך הבעל להעניק לאשתו, כגון לפרנס ולדאוג לצרכיה בנאמנות, ושאלם חס וחלילה הזיווג לא יעלה יפה, יפצה אותה בעת הגרושין ויעניק לה את הסכום הנקוב בכתובה.

לאחר נתינת הכתובה לכלה, עוברים לשלב השלישי של החתונה, שהוא הנישואין עצמם. הנישואין מתקיימים על ידי השהייה תחת החופה ואמירת שבע הברכות של הנישואין. השהייה המשותפת של החתן והכלה תחת החופה, מבטאת את כניסתה של הכלה אל ביתו של החתן, ואת כניסתם לחיים משותפים. אמנם למעשה, נוהגים כיום לערוך כבר את השלב הראשון של החתונה - היינו את הקידושין - תחת החופה, אלא שכל זמן שלא נעשו הקידושין ולא ניתנה הכתובה אין לחופה שום משמעות. רק לאחר שנערכו הקידושין וניתנה הכתובה, ניתן לברך את ברכות הנישואין, והחופה באה לידי ביטוי ממשי, על ידי הפיכתם מזוג מאורס לזוג נשוי.

18 - חופה מהי?

כבר למדנו שמדין תורה לאחר הקידושין, היינו לאחר נתינת הטבעת, האשה נחשבת לאשה מאורסת, ודינה כאשת איש גמורה. אלא שכל זמן שלא נכנסו עדיין לחופה לשם נישואין, מדברי חכמים האשה אסורה על בעלה. ורק לאחר הכניסה לחופה, שמבטאת את כניסת בני הזוג באופן קבוע לחיים משותפים, מותר להם להתחיל לחיות ביחד כזוג נשוי. ופעם היו נוהגים לשהות בין הקידושין לחופה כשנה, אבל היום נוהגים הכל לערוך את החופה מיד לאחר הקידושין. בקיצור, הקידושין יוצרים את הזיקה העקרונית שבין החתן לכלה, והכניסה לחופה מתחילה באופן רישמי את חיי הנישואין שלהם. אלא שהשאלה היא, מהי בדיוק החופה שהופכת את הזוג המאורס לזוג נשוי? יש אומרים שכניסת הזוג למקום מיוחד שנועד לנישואין הוא הכניסה לחופה, ולכן הכניסה של שניהם תחת יריעה מקושטת, שנועדה לחופה, לשם נישואין, היא זו שמאחדת אותם לזוג נשוי (דעת העיתור). ויש אומרים שהחופה היא פריסת סוודר או טלית על החתן והכלה בשעה שמברכים את ברכות הנישואין, ופריסת טלית זו מבטאת את כניסתה של הכלה לחסותו של החתן. ויש אומרים שהחופה חלה על ידי שהחתן מכסה את ראשה של הכלה בהינומא, שאף מעשה זה מבטא את תחילת הנישואין ופריסת חסותו של החתן על הכלה. ובלי להכנס לפרטים, ברור שהחופה שאנו נוהגים כיום לעשות כוללת בתוכה את שלושת הדעות הללו.

אלא שיש עוד כיוון מרכזי בהגדרת החופה. לדעת הרמב"ם החופה היא ההתייחדות של החתן והכלה בחדר ששייך לחתן, שהתייחדות זו היא הביטוי הממשי לתחילת חיי הנישואין. ויש אומרים שהעיקר הוא שיתייחדו ולא משנה למי שייך החדר, לחתן או לכלה, העיקר שישוה בחדר לבדם לשם נישואין (דעת הרמב"ם). ויש אומרים שכדי לקיים את החופה אין צורך שהחתן והכלה יתייחדו בחדר לבדם, אלא העיקר הוא שהכלה תכנס לחדר שנמצא ברשותו של החתן, ולא משנה אם גם אנשים אחרים יהיו שם (עיין רמ"א אה"ע נה, א). ויש דעה שאומרת, שאין כאן שום מחלוקת בין השיטות, כי אכן ניתן לערוך את החופה בכמה אופנים, או על ידי יחוד, או על ידי פריסת חופה, וכל שיטה הזכירה דרך נוספת בעריכת החופה (בית מאיר סי' נ"ה).

19 - כיצד נוהגים לקיים את החופה

מנהג האשכנזים לערוך את החופה על פי כל השיטות הנזכרות, ולכן תחילה הולך החתן אל הכלה ומכסה את ראשה בהינומא, שעל פי דעה אחת זוהי החופה שמבטאת את פריסת חסותו של החתן על הכלה. ולכן רצוי שפריסת ההינומא תעשה בנוכחות העדים. ולאחר מכן נכנסים החתן והכלה תחת החופה, היינו תחת ליריעה שפרוסה על גבי קלונסאות, שעל פי כמה שיטות מרכזיות והו עיקר החופה. ומתחת לחופה אכן מברכים את שבע ברכות הנישואין. ומאחר שעל פי דעת הרמב"ם והרמב"ן עיקר החופה הוא ההתייחדות של החתן והכלה בחדר סגור, לכן נוהגים אחר החופה להוביל את בני הזוג לחדר מיוחד, כדי שישהו מספר רגעים. ומאחר שלדעת הרמב"ם היחוד צריך להעשות במקום השייך לחתן, בעל האולם או המקום משכיר את 'חדר היחוד' לחתן למשך זמן החתונה. וכדי שתהיה על זה עדות, צריכים העדים לראות את בני הזוג נכנסים לחדר היחוד ושוהים בו מספר רגעים, ובזה תסתיים החופה. ונוהגים להכין להם בחדר דברי מאכל ושתיה, כדי שיוכלו לטעום שם משהו במנוחה, ללא הפרעה מצד המוזמנים, ובמיוחד שבדרך כלל נוהגים בני הזוג לצום ביום חתונתם, ובאכילתם שם הם שוברים את הצום. זהו מנהג האשכנזים. ולמנהג הספרדים, עיקר החופה תבצע על ידי החופה עצמה, היינו שפורסים טלית על ראשם של החתן והכלה באופן שמבטא את כניסתם לרשות אחת מיוחדת, וכמובן אפשר להשתמש במקום הטלית בחופה מקושטת שנועדה לשם נישואין, וכך הוא המנהג כיום להשתמש ביריעה פרוסה על גבי קלונסאות. ויש שנהגו שבנוסף לחופה מתעטף החתן בטלית, ואת שולי טליתו פורסים על ראש הכלה (בן איש חי ש"א שופטים יב).

ולפי מנהג הספרדים אין החתן והכלה צריכים להכנס לאחר החופה לחדר סגור, ולא משום שאין מתחשבים בשיטת הרמב"ם, הסובר שעיקר החופה הוא שהחתן והכלה יתייחדו בחדר ששייך לחתן, אלא משום שעל פי מנהג הספרדים התייחדות זו תעשה בביתם של בני הזוג לאחר סיום החתונה. והאשכנזים לעומת זאת סוברים, שיש לקיים את החופה על פי דעת הרמב"ם כמה שיותר סמוך לברכות הנישואין, ולכן נכנסים לחדר היחוד מיד לאחר החופה.

1 - הרב מסדר הקידושין

למרות שמצד הדין אדם שמקדש אשה בפני שני עדים כשרים, הרי היא מקודשת, מכל מקום ישנה תקנה לערוך את הקידושין במעמד רב שהוא 'מסדר הקידושין'. והטעם לכך הוא, כדי שימצא שם אדם שיוכל לפקח ולראות שהקידושין מתנהלים כהלכה, וכדי שלא יהיו אחר כך ספקות לגבי כשרות הקידושין. ולדעת בעל הכנסת יחזקאל (ס' ע"ב) כבר בתקופת התלמוד היו נוהגים לערוך את הקידושין במעמד רב 'מסדר קידושין', ויש אחרים הסוברים שרק מאוחר יותר, בתקופת הראשונים, התקינו לקדש בפני רב 'מסדר קידושין' (עפ"י תשובות הרמב"ם קנ"ו).

והשאלה שצריך לעמוד עליה היא, מהי הרמה הנדרשת מאת הרב מסדר הקידושין. בתלמוד מסכת קידושין (קידושין י', א) מובאת מימרא של רב יהודה בשם שמואל שאמר: "כל שאינו יודע בטיב גיטין וקידושין לא יא לו עסק עמהם". כלומר באו חכמים והזהירו, שהאיל ונושא הקידושין והגרשין גורלי במעמדם של בני הזוג וילדיהם, אסור שאדם שיאנו בקיא בכל פרטי ההלכה, יפסוק הלכה בשאלות שמתעוררות בנושאי הנישואין והגרשין. מכאן יש ללמוד שאף עורך הקידושין, צריך

להיות בקיא בפרטי ההלכות הקשורות לקידושין. ראשית, עליו לבדוק אם בני הזוג כשרים להנשא ביניהם, שמא אחד מהם ממזר שאסור לו להנשא, או שאחד מהם כבר נשוי שאסור לו להתחתן קודם שיתגרש מבן זוגו הראשון. ואם הם אינם מוכרים, עליהם להביא עדים שאכן הם פנויים וכשרים להנשא. וכיום עורכים בדרך כלל את הברור הזה, הרבנים נציגי המועצה הדתית שממונים על רישום הנישואין, אולם ראוי שגם הרב 'מסדר הקידושין' יוודא שאכן בני הזוג כשרים להנשא. וכמובן, על 'מסדר הקידושין' להיות בקיא בפרטי הלכות הקידושין והחופה, כדי שיוכל לסדר את הקידושין על פי כללי ההלכה, ללא ספקות וחששות.

2 - האם צריך לשלם עבור סידור הקידושין?

שאלה: האם בני הזוג חייבים לשלם כסף לרב שמסדר להם את החופה והקידושין? וכן למי הזכות לבחור את הרב, לחתן או לכלה?

תשובה: כדי לענות על שאלת התשלום ובחירת הרב צריך להקדים תחילה, שפעם הרבנים לא היו מקבלים משכורת מלאה מהקהילות שבהן שימשו בקודש, אלא החלק העיקרי של המשכורת שלהם היה נגבה מהקהל עבור חלק מעבודות הרבנות. כגון בעת שהרב היה עורך נישואין, היה מקבל מבני הזוג סכום מסוים שנקבע על ידי הקהילה, וכן עבור הפיקוח על השחיטה וכשרות הבשר היה מקבל מס מסוים מאת הקצבים מוכרי הבשר, ומזה היתה פרנסתו. וכמובן, שבאותם הזמנים היתה הקפדה שרק הרב של הקהילה יערוך את החופות בקהילה, כדי שפרנסתו לא תקופח. ואם בכל זאת רצו בני המשפחה שרב אחר יערוך את חופתם, חובה היתה על עורך החופה לגבות מהם כסף ולהעבירו לרב המקומי.

אבל היום, מצד הדין אין צורך לשלם לרב שמסדר את החופה והקידושין, משום שהרבנים מקבלים את משכורתיהם דרך המועצות הדתיות, ואין צורך להשלים את שכרם על ידי תשלום על עריכת חופות. יתר על כן, כל אדם שנרשם לנישואין ברבנות, משלם אגרה עבור כל הטיפול בנישואין, כולל עריכת החופה והקידושין. ואכן כך הוא גם החוק, שאסור לרב המקומי לגבות כסף עבור עריכת החופה. ורק את ההסעה לחתונה צריכים בני הזוג לממן לרב. אולם כל זה הוא בתנאי שעורך החופה הוא אכן הרב המקומי, אבל אם בני המשפחה מבקשים מרב אחר לערוך את החופה, מאחר שהוא אינו הרב המקומי, אין זה מתפקידו, ולכן הוא זכאי לגבות מהמשפחה תשלום עבור הזמן שהוא מקדיש עבורם. וכדי למנוע אי הבנות, רצוי מאוד שעוד לפני החתונה יסכמו בדיוק כמה הם צריכים לשלם עבור עריכת החופה. ואם הסכום נראה להם גבוה, אין שום בעיה למצוא רבנים שיערכו את החופה בהתנדבות או תמורת סכום סימלי. יחד עם זאת ראוי להמליץ להעדיף תמיד את הרב המקומי מכמה סיבות, ראשית משום שחשוב שיוצר קשר קבוע בין בני הקהילה והרב שנמצא בשכונתם, וקשר זה נוצר גם על ידי השתתפותם בחתונות המשפחתיות. אבל כשלווקחים רב שהתפרסם בהופעה חיצונית נאה בחתונות, כמעט ברור שלא ישאר שום קשר בין בני המשפחה לרב, וחבל מאוד על כך.

בנוסף לכך, רב נמדד על פי רמתו הרוחנית והמוסרית ולא על פי כשרון המשחק וההופעה שלו, ולא תמיד מי שהתפרסם בהופעה חיצונית נאה הוא אכן הרב הגדול והמתאים יותר לעריכת החופה. מלבד זאת, מדוע לשלם כסף עבור החופה בנוסף לאגרה שממילא כל אחד משלם, כשאפשר לבקש זאת מהרב המקומי שיערוך את החופה בשמחה ובחינם.

כללו של דבר, ראוי שכל אדם יבחר את הרב הקשור ביותר אליו ואל משפחתו - לערוך את חופתו. ובדרך כלל זהו הרב המקומי. אולם בני הישיבות מכבדים בדרך כלל את ראש הישיבה שלהם בעריכת החופה, משום שהוא הרב שעמו הם קשורים ביותר, ועל ידי עריכת החופה הקשר ביניהם עוד יוסיף ויתחזק. ואם משפחות החתן והכלה חלוקות ביניהן בעניין בחירת הרב, זכותו של החתן לקבוע מי יהיה הרב, כי למעשה החתן הוא המקדש, והרב בא לעזור לו ולהדריך.

3 - השושבינים

אחד המנהגים היפים שנהוגים בהרבה חתונות, בעיקר אצל יוצאי גלות אשכנז הוא המנהג שהשושבינים מלווים את החתן והכלה בדרכם לחופה. וכך הוא המנהג: שני אנשים מתייצבים לצידו של החתן, אחד מימין ואחד משמאלו, ומלווים אותו, תחילה בדרכו אל הכלה כדי לכסות את ראשה בהינומא, ולאחר מכן מלווים אותו אל מתחת לחופה. ולאחר שהחתן ניצב מתחת לחופה, קמה הכלה מכסאה ובליטוי של שתי השושבינות, אחת מימין ואחת משמאלה, פוסעת אל מתחת לחופה, עד שהיא ניצבת לצידו של החתן. ונוהגים שהשושבינים נושאים נרות בידם לסימן טוב. והטעם לכך, שהנר מסמל את נשמת האדם שתפקידה לדלוך ולהאיר, ועל ידי נשיאת הנר ביד השושבינים הם כאילו מביעים משאלה שחיהם של הזוג הצעיר יהיו מלאים אורה ושמחה.

ולא כל אדם ראוי להיות שושבין, אלא בחרים דווקא זוג נשוי שיש להם ילדים, משום שיש בזה סימן טוב לחתונה שתעלה יפה. ומשתדלים שהשושבינים יהיו צדיקים וחכמים. ובדרך כלל נוהגים כיום שהורי החתן והכלה הם השושבינים, אבי החתן ואבי הכלה מלווים את החתן, ואם הכלה ואם החתן מלוות את הכלה. ואכן להם ראוי להיות השושבינים, שהרי מי מתאים יותר ללוות את הבנים בדרכם לחופה אם לא ההורים שגידלו וטיפחו עד הלום, שהם ליוו את הילדים וטיפלו בהם מינקות ועד בחרות, בדאגה ובמסירות, ברגעים היפים והקשים, ואכן מתאים שהם יזכו גם ללוות את ילדיהם ביום הגדול בחייהם, ולהכניסם לחופה.

4 - מי יהיו השושבינים במקרים מיוחדים

למדנו בהלכה הקודמת שבדרך כלל ההורים משמשים כשושבינים ומלווים את ילדיהם לחופה. אבל יחד עם זאת חשוב לזכור שהמנהג הוא לבחור לשושבינים דווקא זוג נשוי שיש להם ילדים, ושהם נשואים זה לזה בזיווג ראשון, כדי שיהיה בזה סימן טוב לחתונה.

ולכן אם ההורים של אחד הצדדים גרושים, נוהגים לבחור במקומם זוג אחר כדי ללוות את החתן והכלה, ובחרים בדרך כלל זוג מבני המשפחה או מן הידידים הקרובים, ומשתדלים לבחור באנשים טובים וצדיקים.

ואם אחד מההורים נפטר וההורה הנותר התחתן בשנית, רצוי שהם לא יהיו השושבינים, ויבחרו במקומם זוג מבני המשפחה שנשוי בזיווג ראשון. אבל אם המשפחה מתעקשת שדווקא ההורה הנותר ובן זוגו יהיו השושבינים, אין למחות בידם.

ואם הורי החתן או הכלה נשואים בזיווג שני, ומהזיווג השני נולד להם החתן, מצד אחד ראוי שלא הם יהיו השושבינים, משום שאנו מעדיפים שהשושבינים יהיו נשואים בזיווג ראשון, כדי שיהיה בזה סימן טוב לחתן ולכלה; ומצד שני המתאימים

ביותר להיות שושבינים הם ההורים. ולמעשה, נחלקו הפוסקים בשאלה מה המנהג הנכון במקרה כזה, ולכן אם ההורים הנשואים בזיווג שני מעוניינים ללוות את החתן והכלה, הם רשאים לעשות כן.

5 - עוד על השושבינים

המנהג המקובל הוא שהאבות מלווים את החתן, והאמהות מלוות את הכלה. כלומר, אבי החתן ואבי הכלה מלווים את החתן בדרכו לחופה, ואילו אם הכלה ואם החתן מלוות את הכלה. כך הוא המנהג בארץ ישראל וברוב הקהילות. אולם בתקופה האחרונה משפחות רבות באמריקה נוהגות שאביו ואימו של החתן מלווים את החתן, ואביה ואימה של הכלה מלווים את הכלה. והורים הרוצים לנהוג כך אין סיבה למנוע זאת מהם. אבל כאמור המנהג הרווח הוא שהאבות מלווים את החתן והאמהות את הכלה, ויש בזה ביטוי חיובי להתלכדות של שתי המשפחות על ידי חתונת הילדים.

ובנוסף לשושבינים שמתייצבים בצידו של החתן והכלה, היו נוהגים פעם ללוות את החתן בקהל רב מביתו לחופה, וכן את הכלה מביתה לחופה. אולם כיום רק בני המשפחה הקרובים מלווים את החתן והכלה בדרכם לאולם, אבל בתוך האולם, כאשר החתן מתחיל ללכת לחופה, מצטרפים כל הגברים ללוותו בשירה ובריקודים. וכן כשהכלה הולכת לחופה, הולכות עימה כל הנשים. מנהג זה נועד כדי לכבד את החתן והכלה שדומים ביום חתונתם למלך ומלכה.

6 - ההינומא

אחד המנהגים היפים והמרגשים בחתונה הוא כיסוי פני הכלה בהינומא, והוא למעשה פותח את טכס החתונה. החתן פוסע אל הכלה שיושבת על הכסא המכובד והמקושט שלה, ולראשה ההינומא, היינו בד רשת לבן שמורכב מכמה שכבות ונופל אל אחורי ראשה של הכלה. החתן ניגש אל הכלה ואוחז בידיו בשכבה העליונה של ההינומא ומעביר אותה מאחורי ראשה אל עבר פניה ומכסה את ראשה. וכך כשהינומא מכסה את כל ראשה כולל פניה, נשארת הכלה עד לסוף החופה.

כמה טעמים נאמרו למנהג זה. ראשית, בכיסוי ראשה של הכלה בהינומא על ידי החתן, מבטא החתן את פרישת חסותו על בת זוגו. ולדעת כמה פוסקים זוהי תחילת החופה, כלומר כניסת הכלה לרשותו של החתן. ועוד טעם נאמר בעניין מנהג ההינומא, שעל ידי שפניה של הכלה מכוסים בהינומא, הקידושין כשרים בוודאות, משום שאין לנו חשש, שמא הכלה העריכה את הטבעת ביותר משוויה, ועל דעת כן התקדשה, ונמצאו קידושיה בטעות. שהואיל ופניה מכוסות היא לא מתבוננת היטב בטבעת, ועל ידי כך היא מגלה את דעתה שהיא רוצה להתקדש בכל מקרה, ואין זה חשוב בעיניה כמה בדיוק שווה הטבעת (רמ"א אה"ע לא, ב). ועוד טעם להינומא, משום צניעות. הצניעות באה להדגיש שהמעלה המרכזית של הכלה אינה ביופיה החיצוני, אלא עיקר מעלתה הוא בתכונותיה הפנימיות שגנוזות בפניה. ועל ידי הסתרת והעלמת פניה היא מעבירה את הדגש מן היופי החיצוני אל היופי הפנימי.

למעשה מנהג ההינומא רווח אצל כל יוצאי אשכנז ואצל חלק מיוצאי ספרד, אבל יש מיוצאי ספרד שלא נוהגים לכסות את פניה של הכלה בהינומא.

7 - מנהג שבע ההקפות בחופה

החתן מגיע תחילה לחופה, ורק אחר כך הכלה, משום שיותר מתאים ומכובד שהחתן ימתין לכלה ולא הכלה לחתן.

לאחר שהכלה מגיעה לחופה בלוויית השושבינות היא מקיפה את החתן שבע פעמים, ולאחר מכן מתייצבת לידו.

והטעם לשבע ההקפות הוא כדי לרמז שהנישואין הם לשם שמים, ומאחר שהקב"ה מתגלה בשבעה רקיעים, לכן הכלה מקיפה את החתן שבע פעמים.

עוד כדאי לדעת, שבכל מקום שעושים בו הקפות ישנו רמז לדבר גדול וגבוה מהבנתנו. כי לקו ישר יש התחלה ויש סוף, מה שמבטא את יכולתנו להתבונן באופן שיטתי בכל רעיון קווי, שיש בו הנחה ראשונה שממנה משתלשלת עוד הנחה עד להנחה המסכמת. אבל למעגל אין התחלה ואין סוף, לרמז שמדובר כאן ברעיון אין סופי שאיננו יכולים לקלוט אותו. והמספר שבע הוא המספר השלם שמופיע בעולם הזה, שהרי העולם נברא בשבעה ימים. ולכן כאשר מסיימים את התורה בשמחת-תורה נוהגים לערוך שבע הקפות, לסמל בזה שכל מה שלמדנו והבנו עדיין אינו כולל את כל עומקה והיקפה של התורה. התורה גדולה מאיתנו ומהשגתנו, איננו יכולים לקלוט את כל התורה לתוכינו, אלא להיפך אנחנו שרויים בתוך עולמה של התורה והיא מקיפה אותנו, ולזה רומזות ההקפות.

וכך גם בעת החתונה, ההתרגשות כל כך גדולה, והמשמעות של הנישואין כל כך עמוקה ונשגבה, עד שלא ניתן כמעט לבטא במילים את גודל המעמד והשעה, ולכן הכלה מבטאת זאת על ידי שבע ההקפות סביב החתן.

וזה שדווקא הכלה מקיפה את החתן, הוא כדי לרמז לנו רמז כפול, מצד אחד הקפותיה סביב החתן מבטאות את כמיהתה אליו. ומצד שני זה שהיא עצמה מקיפה מרמז על כך שמן הצד הפנימי מדרגתה של האשה גבוהה יותר משל האיש. ועל כן בה מתבטא המעגל וההיקף שרומז אל מה שמעבר להשגה. ואילו החתן הוא זה שעושה את הדברים המובנים יותר, כקידושי הטבעת.

8 - מנהגי החופה

על פי מנהג האשכנזים יש להעמיד את החופה דווקא מתחת לרקיע השמים, לסימן ברכה וזרעם של החתן והכלה ככוכבי השמים (רמ"א אה"ע סא, א). אבל הספרדים לא נהגו להקפיד לערוך את החופה דווקא תחת רקיע השמים, ובדרך כלל עורכים החופה בתוך האולם.

ולכל הפחות צריכים להשתתף בחתונה עשרה גברים, מפני שאין מברכים את שבע ברכות הנישואין ללא מניין של עשרה.

יש מצווה להשתתף בחופה, ולכבד בכך את החתן והכלה, ואף את הקב"ה שציווה אותנו לשאת אשה בחופה וקידושיין. וכדי שעמידתם סביב החופה אכן תכבד את החתונה צריכים הנאספים לעמוד בשתיקה ולא לפטפט ביניהם.

המנהג הרווח הוא, שכל המוזמנים שיש להם כח לעמוד, עומדים במשך כל החופה. ובזמן האחרון היו כאלה שרצו דווקא להציב כסאות סביב החופה כדי שכל המוזמנים יוכלו לשבת, ועל ידי כך ישמר הסדר בעת החופה. יש אומרים שמותר להם לעשות כך, מפני שהמנהג לעמוד אינו מנהג מחייב. אבל ישנם כמה פוסקים שסוברים שהמנהג לעמוד בחופה הוא מחייב, ויש לכך גם מקור קדום בתיקוני הזהר (תיקון עשירי דף כ"ו). וכמה מרבני הספרדים הקפידו על קיום המנהג לעמוד בעת החופה (מקור חיים).

9 - זכר לחורבן

דווקא בעת החתונה, בשעה שכל כך שמחים, יש לזכור שעדיין ישנו צער בעולם, בית המקדש חרב, ואי אפשר שהשמחה תהיה שלימה לגמרי. ולכן תקנו חכמים לעשות כמה דברים בעת החתונה זכר לחורבן.

מסופר בתלמוד (ברכות לא, א) על רב אשי שחיתן את בנו, וראה שהתלמידים הצעירים שמחים בחתונה יותר מדי, ושבר כוס זכוית לבנה בפניהם, כדי להזכיר להם את חורבן בית המקדש. ומנהג זה רווח כיום בכל ישראל, לשבור כוס מתחת לחופה, זכר לחורבן בית המקדש. יש נוהגים לשבור את הכוס מיד לאחר הקידושין, היינו לאחר נתינת הטבעת, ויש שנוהגים לשבור את הכוס לאחר סיום שבע הברכות, כלומר בסיום הטקס. ומזה יצא שרבים חושבים ששבירת הכוס היא עצמה סיום החופה, ולכן לאחר מכן הכל מריעים מזל-טוב. אבל כאמור שבירת הכוס נועדה להזכיר את חורבן בית המקדש. ולכן ראוי שהחתן יאמר לפני שבירת הכוס את הפסוק: "אם אשכחך ירושלים תשכח ימיני, תדבק לשוני לחיכי אם לא אזכרכי, אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי" (תהלים קלז, ה-ז). בתקופה האחרונה רבים נוהגים לשיר את הפסוק "אם אשכחך ירושלים" לאחר שבירת הכוס.

וכן תקנו חכמים שזכר לחורבן, לפני שהחתן יוצא לחופה מניחים אפר בראשו, במקום בו מניחים את התפילין של ראש. וכך פסק השולחן-ערוך בחלק אבן העזר (שו"ע אה"ז סה, ג). וכן נוהגים למעשה הרבה חתנים.

אולם יש קהילות שבהם לא נהגו להניח אפר בראש החתן, וכן כתב בספר כף החיים (או"ח תקס, כא) שאין נוהגים להניח אפר בראש החתן. וטעמם הוא, שאף על פי שהנחת האפר בראש החתן היא תקנה מפורשת של חכמים, מכל מקום עיקרה הוא כדי להזכיר את חורבן הבית, ומאחר שכיום נוהגים לשבור את הכוס זכר לחורבן, ממילא לדעתם, אין יותר צורך להניח אפר מקלה בראש החתן.

10 - צום ביום החתונה

מנהג קהילות רבות מישראל, שהחתן והכלה צמים ביום חתונתם. וזאת, כדי שיכנסו לחתונתם מתוך כובד ראש והרגשת האחריות, ולא מתוך אכילה ושתייה ושכרות.

ועוד, שכידוע ביום זה נמחלין כל עוונותיהם של החתן והכלה, והרי הוא כיום הכיפורים שלהם. יום זה הוא היום האחרון של תקופת הרווקות, תקופת החיפוש והתהיה, ומיום זה ואילך אפשר לפתוח דף חדש ונקי, ולעשות תשובה שלמה. בשעה שהחתן עומד מתחת לחתונתו, מבטו מקיף את כל חייו, העבר והעתיד, וכולו תקווה לעתיד טוב ומושלם, זה הזמן האידיאלי לחזור בתשובה שלמה, ולהחליט שמעתה ואילך, יהיה אדם טוב וישר ככל יכולתו. וזוהי תשובה עמוקה כל כך עד שנמחלים לו כל עוונותיו. וכדי שהתשובה תהיה שלמה נוהגים להתענות.

ואכן מטעמים אלו נהגו כל יוצאי אשכנז להתענות. ולגבי מנהג הספרדים כתוב בספר דרכי טהרה (עמוד קי) שיש מהספרדים שנהגו שהחתן והכלה יתענו, ויש שנהגו שרק החתן מתענה, ויש שלא נהגו להתענות כלל. וכל אחד ינהג כמנהג אבותיו, ובלבד שיקפיד להכנס לחופה בכובד ראש ומתוך חזרה בתשובה.

יש ימים שקבעו חכמים שאין להתענות בהם, משום שהם ימים טובים ושמחים לישראל, וברור שגם חתן וכלה שינשאו באותם הימים לא יצומו. ואלו הם הימים שאסור

לצום בהם : ראשי חודשים, חנוכה, אסרו חג של שלושת הרגלים, ט"ו באב וט"ו בשבט, פורים ופורים קטן (היינו י"ד וט"ו באדר ראשון שבשנה מעוברת).

11 - שמחת החתונה

שמחת החתונה, כלי הזמר שמלווים אותה, והריקודים, הפכו לאחד מן האירועים המרכזיים ביותר בחיים היהודיים. אין ספור ניגונים ושירים הולחנו סביב החתונה. אכן שמחת החתונה היא מן היסודות של היהדות. שלא כמו הנוצרים שראו בחתונה כניעה ליצר השפל של האדם, היהדות מתוך גישתה החיובית לחיים רואה בחתונה את היום הגדול והשמח ביותר שיש בחייו של האדם. זהו היום שבו האהבה יוצאת לפועל במלואה, וזה היום שבו מניחים את התשתית לדורות הבאים שיוולדו בעזרת ה' לזוג החדש. ולכן השמחה גדולה כל כך, והכל משתדלים להשתתף בריקודי המצווה. ועוד לפני החתונה משתדלים לבחור בתזמורת טובה שתדע לשמח ולהקדיק את הקהל.

כך כתב הטור והשולחן-ערוך בחלק אבן העזר סימן ס"ה: "מצווה גדולה לשמח חתן וכלה ולרקד לפניהם". ובמסכת ברכות (ברכות ו, ב) הפליגו חכמינו ז"ל בחשיבות המצווה לשמח חתן וכלה, ואמרו : כל הנהנה מסעודת חתן ואינו משמחו, עובר בחמישה קולות, [שחמישה קולות הוזכרו בפסוק שעוסק בשמחת החתונה], שנאמר : קול ששון וקול שמחה, קול חתן וקול כלה, קול אומרים הודו את ה' צבאות, ואם משמחו מה שכרו? אמר רבי יהושע בן לוי : זוכה לתורה שניתנה בחמישה קולות. ורבי אבהו אמר : כאילו הקריב קורבן תודה. ורב נחמן בר יצחק אמר : כאילו בנה חורבה אחת מחורבות ירושלים.

ולכאורה יש מקום לשאול, מדוע צריכים החתן והכלה שירקדו לפניהם וישמחו, הרי ממילא הם שמחים, ויתכן אפילו שהם מעוניינים יותר להתייחד לבדם? התשובה היא, עניינה של החתונה הוא להפוך את השמחה הפרטית של בני הזוג ביום חתונתם לשמחה כללית, שמבטאת לא רק את האהבה הזמנית והפרטית של בני הזוג, אלא לתת לאהבה הזו מימד כללי ונצחי. להדגיש שהאהבה הרבה יותר גדולה ונפלאה מההנאה הפרטית גרידא, יש בה ביטוי לאחדות הפנימית שבעולם, שבה לידי ביטוי בהתלכדותן של שתי המשפחות, ומתוך כך חיים חדשים יבואו לעולם, לתפארת התורה העם והארץ. ובזכות העלאתה של האהבה למימד הכללי שלה, יש לקוות שהאהבה הפרטית שבין בני הזוג תלך ותגבר עם השנים, ולא תדעך כדרך האהבות הגשמיות הקטנות. ולכן חשוב כל כך שהציבור יחד עם החתן והכלה ישתתפו בשמחת החתונה וירוממוה אל המימד הכללי.

12 - שבת חתן

נוהגים לקרוא לשבת שלפני החתונה - 'שבת חתן'. בשבת זו החתן עולה לתורה, ועורכים לכבודו שמחה. פעם נהגו לערוך את השמחה בליל שבת, ובזמנינו המנהג לערוך את השמחה בשבת בבוקר, לאחר התפילה (נישואין כהלכתם ו, א-ב). מנהג זה בא להורות, שכל העלייה וההתקדמות שיש לחתן בחתונה, באה מכח התורה, ועל כן בשבת שלפני החתונה עולה החתן לתורה, ומתוך העלייה לתורה הוא ממשיך אל חתונתו. ואכן מנהג זה קדום, אבל הספרדים נוהגים כיום לערוך את שבת החתן לאחר החתונה. ואולי אפשר לומר, שבעלייה לתורה בשבת שלאחר החתונה, מראה החתן, שהחתונה איננה פרישה מלימוד התורה, אלא להיפך,

דווקא בזכות החתונה הוא יוכל להמשיך ולהתעלות במעלות הרוחניות, ועל כן מיד לאחר החתונה הוא עולה לתורה.

13 - סעודת שבע ברכות

כדי להשלים את הלכות החתונה, אזכיר בקצרה את עיקרי ההלכות הנוגעות לשבעת ימי המשתה ולסעודות שבע הברכות.

במשך שבעת ימי המשתה, בכל סעודה ניתן לברך את שבע-ברכות החתונה, בתנאי שישתתפו בסעודה מניין של עשרה גברים, וביניהם 'פנים חדשות', דהיינו אדם חדש שעדיין לא השתתף בשמחת החתן והכלה, ובואו לסעודה מחדש את השמחה ומאפשר לברך שוב את שבע- הברכות. בשבת ויום טוב מברכים גם ללא 'פנים חדשות', מפני ששמחת היום מהווה תחליף ל'פנים החדשות'.

לגבי מקום הסעודה שניתן לברך בה את שבע-הברכות נחלקו הדעות. יש אומרים שרק במקום המיוחד לשמחת החתן והכלה מברכים את שבע-הברכות, אבל אם יצאו החתן והכלה לסעוד בביתם של אחרים - לא יברכו. והמקום שמברכים על פי דעה זו את שבע-הברכות הוא בדרך כלל ביתם של החתן והכלה, או מקום אחר שיועד לשם כך למשך כל שבעת הימים (שו"ע אה"ע סב, י).

ויש אומרים, שבכל מקום שקבעו סעודה לכבוד נישואי החתן והכלה ניתן לברך שם את שבע-הברכות. ולפי דעה זו ניתן לערוך את סעודת שבע-הברכות בכל יום במקום אחר והעיקר שקביעת הסעודה תהיה לשם שמחת הנישואין (ט"ז אה"ע סב, ז).

ולמעשה, כל יוצאי אשכנז נוהגים כשיטה המקלה, ובכל יום עורכים את סעודת שבע-הברכות במקום אחר. אבל יוצאי ספרד נהגו ברובם להקפיד לערוך את שבע-הברכות רק בביתם של החתן והכלה. ויש שמקלים לברך גם בבית הורי החתן או הכלה. וכיום הרבה בחורי ישיבות מיוצאי ספרד נוהגים למעשה כמנהג האשכנזים ועורכים את סעודות שבע-הברכות בכמה בתים. ויתכן שמאחר שאורחות החיים השתנו, אין מקובל כיום לערוך אותה השמחה באותו בית פעמים רבות. וכן באמצעות כלי התחבורה יוכלו בני הזוג לנסוע למקומות שונים, דבר שיאפשר ליותר קרובים וידידים להשתתף בשמחה - לכן נהגו רבים מיוצאי ספרד כמנהג אשכנז המיוסד על דעת הט"ז ועוד פוסקים רבים.

14 - שבעת ימי המשתה

מצווה על החתן והכלה לשמוח שבעה ימים לאחר חתונתם, ויום החתונה נחשב ליום הראשון. ואם התחתנו לפנות ערב, אזי בשעה שיחשיך יתחיל. היום השני. באותם שבעה ימים עורכים סעודות ומברכים בהם שבע-ברכות. גם אם לחתן או לכלה אלו נישואין שניים, מכל מקום אם לאחד מבני הזוג אלו נישואין ראשונים, מצווה עליהם לשמוח שבעה ימים, ולברך שבע-ברכות. תקנו חכמים שהחתן והכלה לא יעשו מלאכה במשך שבעת ימי המשתה, כדי שיהיו פנויים לעסוק בשמחת נישואיהם. ואם הם מועסקים בעבודה כל שהיא, עליהם לקבל חופש עד לסוף שבעת הימים. נוהגים שהחתן והכלה מתלבשים בבגדים חגיגיים בכל שבעת הימים, ומותר להם לכבש ולגהץ בגדים חגיגיים לצורך שבעת הימים. עוד נוהגים שהחתן או הכלה לא יצאו לבדם לרחוב העיר, משום שהחתן והכלה דומים למלך ומלכה, ואין זה מכבודם להלך ברחוב יחידים. אבל כששניהם הולכים ביחד אינם צריכים ליווי.

כשהחתן נמצא בבית הכנסת, כל הציבור אינו אומר תחנון ווידוי, כמו בכל ימי-שמחה שאין אומרים בהם תפילות אלו. ובימים שיש בהם קריאה בתורה - מעלים את החתן לתורה.

תשובות מתוך 'שאל את הרב' באתר yeshiva@org.il

שאלה:

לאחרונה נפוץ בחתונות ארגון "כושרות" השולח פקחים לשהות במטבחי האולם ולהכשיר את האירוע. האם אין זה מהווה פגיעה בסמכות הרבנות הראשית לישראל? האם יש הצדקה למחיר הגבוה מאד שנדרש החתן לשלם כשגם ככה הוצאות החתונה הן רבות?

תשובה:

אני משמש כרב העיר צפת, חבר מועצת הרבנות הראשית וחבר ב"ועדת הכשרות הארצית". אני יכול ליצג בפניך משהו מ"הרבנות". ראיתי את פעולת ארגון "כושרות" כמה וכמה פעמים ואין לך דבר יותר חשוב מזה. הם עוזרים לנו הרבנים שעסוקים במלאכה מאוד. לפעמים הם מאירים את עינינו על טעויות. לפעמים הם עוזרים לגלות רמאויות. תמיד הם נותנים לנו כוח להעלות את הרמה של הכשרות.

מה שכתבת על עלות מחיר פיקוח על אירוע, אינני מבין כלל. המחיר הזה הוא מחיר אפסי. אם רוצים לעשות מערכת פיקוח יעילה יש חובה לעשות אותה כלכלית. אם היא תהיה על בסיס התנדבותי היא לא תחזיק מעמד. במצב הזה כל ההתנדבות מתועלת לכלים מעשיים והיא יכולה להתפתח ולהועיל בכל כוחה. לו היו שואלים אותי הייתי אומר להם לקחת מחיר גם על הנסיעה וגם על שעות העבודה הרבות וגם על הפיקוח. **ירבו כמותם בישראל.**

הרב שמואל אליהו.

בהמשך לתשובת הרב שמואל אליהו מצ"ב תגובת ארגון "כושרות" לשאלה:

א. ארגון כושרות עומד בקשר רציף, יומיומי עם כל מנהלי מחלקות הכשרות ברבנות הראשית.

ב. ספר ההנחיות של הרבנות הראשית להפעלת אולמות, מסעדות, קייטרינג וכו', הוא נר לרגלי הפועלים במסגרת ארגון כושרות.

ג. ההדים שהננו מקבלים מגורמי הכשרות הרשמיים הינם, שעבודת הארגון תורמת רבות להעלאת קרן הרבנות הראשית ולשיפורים משמעותיים ברמות הכשרות בכל מקום שיד הארגון מגעת.

ד. בהסכמה עם גורמי הכשרות הרשמיים, הארגון איננו עוד בד"ץ כשרות, אלא "פיקוח באירועים", כלומר פיקוח שישמרו **הנחיות הרבנות הראשית** באירועים הללו.

רבני ישיבת בית אל.

שאלה:

האם מותר שצולם (גבר) יצלם בחתונה בריקודי הנשים?

תשובה:

"ברור שאם יש אפשרות צריך לדאוג לכך שתהיה צלמת לנשים בחתונה. אבל זה אינו חיוב, זו עדיפות, ואם זה כרוך בעלות גבוהה, אזי היום שיש כל כך הרבה הוצאות והכל ביוקר, אין צורך להחמיר עד כדי כך".

הרב דב ליאור.

מעשר כספים

"... שכר לימוד של סטודנטים באוניברסיטה - אם המשפחה אינה עשירה, ואינם מבזבזים כסף על מותרות, ובלא עזרת ההורים לא יוכל ללמוד מקצוע ולהתפרנס, מותר לתת ממעשר כספים עבור הלימודים באוניברסיטה. ואתן כמה דוגמאות למשפחות שאינן יכולות לעזור מכספי מעשר הכספים לילדיהם לצורך לימודים גבוהים, מפני שהן עשירות או שמבזבזות כסף על מותרות: למשל, אם יש לבן מכונית, אין לעזור לו מכספי מעשר כספים. וכן אם הוא גר בדירה יקרה יחסית, אין לעזור לו. כנ"ל משפחה שעורכת או מתכוונת לערוך חתונות יקרות. וכן משפחה שמסוגלת לעזור לילדיהם בכמה אלפי דולרים לצורך קניית דירה במקום שאינו זול מאוד, כמו בהתנחלויות או בפריפריה, אין להם להוציא את כספי המעשר על לימודי ילדיהם."

הרב אליעזר מלמד.

רשימת דברים שיש לעשות לקראת החתונה:

1. לקבוע מסגרת לתאריך

לקחת בחשבון: עונות השנה, מבחנים (לסטודנטים...), אירועים נוספים ותאריכים שלא מקיימים בהם חתונות כגון: חגים, צומות, ספירת העומר, בין המצרים, ימי זכרון לאומיים ועוד.

2. בחירת טבעת אירוסין וטבעות נישואין

טבעת האירוסין יכולה להיות משובצת באבני חן. טבעת הנישואין צריכה להיות חלקה ועגולה מבפנים. לא מקדשים בטבעת משובצת באבני חן. יש להביא בחשבון שהטבעות נענדות באופן יומיומי ולכן חשוב שיהיו נוחות.

3. רישום לנישואין ברבנות

יש להתייצב ברבנות הנמצאת באיזור המגורים כ – 3 חודשים לפני הנישואין. במידה ושניכם לא מאותה העיר, אחד מכם צריך להצטייד בתעודת רווקות מהרבנות באיזור מגוריו. ע"מ להוציא תעודת רווקות יש להצטייד בתעודת זהות, תעודת נישואין או כתובה של ההורים, 3 תמונות פספורט ו-2 עדים שאינם קרובי משפחה.

4. לקבוע מסגרת תקציב

חשוב שקביעת מסגרת התקציב תעשה מראש ע"מ למנוע הפתעות וחוסר נעימות. כדאי שהתקציב ייקבע על-ידי ממני האירוע: הורי החתן והכלה, החתן והכלה בעצמם או שניהם יחד. חשוב לזכור כי בסופו של דבר ערב החתונה הוא אירוע חולף, ולקבוע את התקציב בהתאם... חשוב לפעול לכל אורך ההכנות לחתונה בהתאם לתקציב שנקבע מראש.

5. לרכז את ההכנות לחתונה בצורה מסודרת

לבחור אדם שמרכז את ההכנות לחתונה. לדאוג לרשום הכל במחברת מסודרת.

6. לבחור אולם

לקחת בחשבון התאמה למס' המוזמנים המשוער, גודל רחבת הריקודים, אקוסטיקה, מיזוג, תאורה, שירות, פקקי תנועה לכיוון האולם בשעות הרלוונטיות, שמירה באולם, נקיון וכד'.
לשים לב: אירועי קיץ דורשים הזמנה של כ – ½ שנה מראש. אירוע חורף כ – 3 חודשים מראש.

7. לבחור להקה

רפרטואר, משך ההופעה, תוספות תשלום, איכות מערכת ההגברה וכד'. לעבור עם הלהקה על שירים מיוחדים שרוצים/לא רוצים, מהלך האירוע וכד'.

8. לבחור קייטרינג (במידה ולא כלול בעסקה עם האולם) בשרי, חלבי, צמחוני, כשרות, מזנון/הגשה, לערוך טעימה, והכי חשוב – טריות ונקיון!

9. לבחור צלם וידאו+ סטילס

לקחת בחשבון את מספר המצלמות, מחיר גלובלי/מחיר לפני תמונה, עיצוב האלבום, קליפים, עריכה, כמות העתקים מהקלטת הערוכה/מהמאסטר.

10. עיצוב

לבחור מעצבת פרחים, סידורי שולחן וסידורים כללים (כסא כלה, מזנון, חופה וכד').
לשים לב: לעיתים מגיע יחד עם הקייטרינג/האולם. לבדוק אם יש צורך בתוספת תאורה/תפאורה.

11. שמלת כלה + נעלי כלה

לבחור חנות/מעצבת/תופרת, לקבוע מס' מדידות, לקבוע תאריך אחרון למסירת השמלה (שיהיה מינימום 3 ימים לפני האירוע), לסכם אם השמלה קנויה/שכורה, ובמידה ושכורה מי אחראי לנקיונה. לשים לב לנוחות של השמלה. בבחירת הנעליים חשוב לזכור כי ערב החתונה הוא ערב ארוך, וחשוב מאד שהנעליים תהיינה נוחות.

12. איפור + עיצוב שיער

לבחור בעלי מקצוע, לקבוע איפור/תספורת ניסיון, לקבוע היכן יעשה האיפור/התסרוקות ביום האירוע.

13. קוסמטיקאית

מומלץ לבקר אצל הקוסמטיקאית כחודשיים/שלושה לפני החתונה, ולקבוע לעוד טיפול (מפנק יותר...) בשבוע של החתונה.

14. זר כלה

ניתן לתאם עם מעצבת הפרחים, או לקנות בכל חנות פרחים.

15. חליפת חתן

לבחור חליפה, להביא בנוסף לחליפה חולצה נוספת למקרה הצורך.... זה הזמן גם לקנות או לסרוג כיפה חדשה לערב החתונה (לחתן, ולכל המשפחה).

16. לבחור הזמנות

תוכן ההזמנה כולל – תאריך, שעת קבלת פנים, שעת חופה, מיקום מדוייק, תאריך וטלפון אישור השתתפות, פרטים לגבי שבת חתן/שבע ברכות, מפה לאולם.

17. לבחור ברכונים/מזכרות אחרות

אם ברצונכם להעניק לאורחים ברכונים או כל מזכרת אחרת (סידור, ספר תהילים, מחזיק מפתחות, שוקולדים וכו'...), חפשו כעת והזמינו מראש.

18. רשימת מוזמנים

לאסוף כתובות של כל המוזמנים, ולשלוח הזמנות בין חודש לשלושה שבועות לפני החתונה. לדאוג לקבל אישורי הגעה לא יאוחר משבוע לפני האירוע.

19. מדריכת כלה

לבחור מדריכת כלה. לברר עם חברות/שכנות/מכרות ולנסות למצוא מדריכה ש"מתחברים" אליה. ניתן לבקש לבוא לפגישה אחת ורק אח"כ לסגור סופית. וכמובן גם מדריך חתנים...

20. שבת חתן/שבע ברכות

לתכנן את שבת החתן/שבע הברכות – בבית, מחוץ לבית, מוזמנים וכו'.

21. שבע ברכות

לקבוע את הסדר של שבע הברכות בשבוע שלאחר החתונה (מי עושה באיזה יום: החברים, המשפחה, וכו'...).

22. מקווה

בהתאם להדרכה של מדריכת הכלה, לבדוק מראש באיזה מקווה את מתכוונת לטבול, ולתאם מראש עם הבלנית. לא לשכוח לקחת אישור מקווה (צריך למסור אותו לרב ביום החתונה).

23. רב מחתן

לבחור את הרב המחתן. להיפגש עם הרב להכרות, לימוד טעמי המנהגים הקשורים לחתונה בכלל ולחופה בפרט, ולתאם ציפיות לקראת החופה. להכין מראש רשימת מברכים לשבע הברכות תחת החופה, נושאי דברים (אם יש) וכל פרט אחר שחשוב לכם.

24. כתובה

אם רוצים כתובה מיוחדת (ולא את זו שמקבלים מהרבנות).

25. ברכת כלה

בדרך כלל אחת מחברות הכלה מכינות לה את ברכת הכלה. לשים לב, יש מספר נוסחים לברכת הכלה, אם חשוב לך נוסח מסוים ודאי זאת מראש.

26. ליל החתונה/ירח דבש

אם אתם מתכוונים ללכת למלון בליל החתונה או לצאת מיד בסמוך לחתונה לירח דבש, כדאי שתתאמו את הדברים מראש. הזמינו מלון, טיסות, השכרת רכב, תכנית לטיול וכו'.

27. מגורים

לקבל החלטה באשר למקום המגורים לאחר החתונה. אם מדובר בקניית דירה כדאי להתחיל ולהתעניין על האפשרויות הקיימות והמתאימות לכם בהקדם האפשרי. אם מדובר בהשכרת דירה כדאי להתחיל ולהתעניין בין חודשיים לשלושה חודשים לפני מועד החתונה.

28. תכנית ליום החתונה

כדאי לתכנן מראש את יום החתונה. היכן מבליים באותו יום, איך מגיעים לאולם, מי מסייע את החתן/הכלה, מתי להגיע לאולם וכו'.

29. סידורי שולחנות

כ-3 ימים לפני החתונה ולאחר שקיבלתם אישורי הגעה מכל המוזמנים (ומי שלא אישר, זה הזמן להתקשר אליו ולברר), יש להכין את סידורי השולחנות. בסידורי השולחן, יש לתאם בין צד החתן לצד הכלה. לשים לב כמה אנשים בכל שולחן (בד"כ בין 8-12), לקחת בחשבון מרחק מרחבת הריקודים, מהמזנון, ממערכת ההגברה, ולהושיב את האורחים בהתאם (מבוגרים, צעירים וכד'). להכין פתקים עם שמו של כל אורח ומס' השולחן שלו, ולהכין רשימה מרוכזת של סידורי השולחנות ב-2 עותקים (ע"מ להיעזר בהם ביום החתונה).

30. היום שלפני...

א. ליצור קשר עם כל הספקים (אולם, להקה, צלם, קייטרינג וכו'...) לוודא שהכל מאורגן ומסודר כפי שתיאמתם.
ב. להכין את כל הדברים שיש להביא אתכם לאולם ביום החתונה, והדברים שתרכשו איתכם ביום החתונה ובמהלך החתונה.
ג. לנוח ולנשום עמוק, מחר היום הגדול!!!

טבלת הדברים שיש לעשות

✓	מטלה	לוח
	לקבוע מסגרת תאריך לחתונה	מיד לאחר האירוסין
	בחירת טבעת אירוסין/נישואין	מיד לאחר האירוסין
	מגורים	מיד לאחר האירוסין
	לקבוע מסגרת תקציב	מיד לאחר האירוסין
	לרכז את ההכנות לחתונה בצורה מסודרת	מיד לאחר האירוסין
	לבחור אולם	לחתונת קיץ – כ- ½ שנה מראש לחתונת חורף – 2-3 חודשים מראש
	לבחור להקה	מיד לאחר בחירת האולם
	לבחור קייטרינג	מיד לאחר בחירת האולם
	לבחור צלם וידאו+סטילס	כ-3-4 חודשים לפני החתונה
	לבחור מעצבת פרחים	כ-3-4 חודשים לפני החתונה
	שמלת כלה + נעלי כלה	כ-3-4 חודשים לפני החתונה
	איפור + עיצוב שיער	כ-3-4 חודשים לפני החתונה
	רישום לנישואין ברבנות	כ-3 חודשים לפני החתונה
	קוסמטיקאית	כ-2-3 חודשים לפני החתונה
	זר כלה	כ-3 חודשים לפני החתונה
	חליפת חתן	כ-2 חודשים לפני החתונה
	לבחור הזמנות	כ-2 חודשים לפני החתונה
	לבחור ברכונים/מזכרות אחרות	כ-2 חודשים לפני החתונה
	רשימת מוזמנים	כ-2 חודשים לפני החתונה עריכת רשימה מיד לאחר האירוסין יכולה לעזור בהכנת התקציב לחתונה
	שבת-חתן/שבע ברכות	כ-2 חודשים לפני החתונה

	מדריכת כלה	כ-2 חודשים לפני החתונה
	רב מחתן	כחודש לפני החתונה
	כתובה	כחודש לפני החתונה
	ברכת כלה	כחודש לפני החתונה
	ליל החתונה/ירח דבש	כחודש לפני החתונה
	מקווה	כשבוע לפני החתונה
	תכנית ליום החתונה	כשבוע לפני החתונה
	סידורי שולחנות	כשבוע לפני החתונה

ביום שלפני:

	ליצור קשר עם כל הספקים	
	להכין את הדברים שיש להביא לאולם	
	לנוח....	

ביום החתונה:

	להעביר את היום כפי שתכננתם	
	ליהנות מכל רגע....	

תכנון החתונה שלי

מומלץ להכין מחברת חתונה שתלווה אתכם ותכלול את הרשימה הנ"ל + פרטים של נותני שירותים, טלפונים, המלצות, רשימת מוזמנים, כתובות, תזכורות וכו'.

❖ האולם

שלב א

- תאריכים פנויים רלוונטיים-
- מחיר למנה כולל מע"מ-
- אופציה לקייטרינג מבחוץ-
- אם כן מה המחיר-
- מה כולל התפריט-

קבלת פנים

- מיקום-
- תפריט-
- האם כולל במחיר או בתשלום נוסף-

חופה

- מיקום-
- האם המחיר כולל עיצוב (פרחים וכד')-
- הגברה- האם האולם נותן רמקול לחופה (אם לא יש לבקש מהתזמורת)-
- לואדא שהאולם נותן כוס לשבירה בחופה ויין-

עיצוב

- האם המחיר כולל עיצוב/ סידורי פרחים-
- לשולחנות-
- לחופה-
- לכסא כלה-

נטילת ידיים

- מספר עמדות לנטילה-
- מיקום-

חדר יחוד

- מיקום וגודל-

ריקודים

- גודל רחבת הריקודים
- האם יש אפשרות לשתי רחבות ריקודים נפרדות-
- איזו מחיצה יש-

מלצרים

- כמה מלצרים-
- סגנון לבוש / דרישות צניעות-
- האם יש צורך לתת טיפ וכמה-

שלב ב

- תאום פגישה לטעימות וסגירת התפריט-
- צבע מפות ומפיות-
- לברר כמה יושבים בכל שולחן כדי לאפשר את סידור הישיבה-
- מפת האולם-
- להחליט אם מסדרים מקומות ישיבה אישיים או ישיבה חופשית-
- מקומות אישיים: לסדר מיקום ולהכין פתקים-
- ישיבה חופשית: כדאי להכין שלטים כלליים לשולחנות כדי שלא ילכו לאיבוד (לדוגמא, "חברי החתן") -
- בסידור המקומות יש להתחשב בדברים הבאים** - לא ליד הרמקולים, נקודת תצפית טוב לרחבת הריקודים, רחוק מהכניסה לאולם, רחוק מהכניסה למטבח, באגף הלא מעשנים.

❖ תזמורת

שלב א

- תאריכים פנויים רלוונטיים-
- מחיר-
- האם המחיר כולל מע"מ-
- מספר נגנים +זמר-
- כלי הנגינה-
- מספר שעות הכלולות במחיר-
- מחיר לשעה נוספת-
- ממתי מתחילות להספר השעות (הגעה לאולם/ תחילת הנגינה)-
- האם כולל הגברה לחופה-
- מי מהנגנים מלווה לחופה-
- האם יש רמקול נייד לחופה ולשבע ברכות-
- סוג מוזיקה בזמן חדר יחוד-
- סוג מוזיקה בשעת מנה עיקרית-
- דרך וזמן התשלום-

שלב ב

- סדר השירים בכל סבב-
- שיר שאיתו מלווים את החתן אל הכלה-
- שיר בזמן כיסוי הכלה-
- שיר שאיתו מלווים את החתן לחופה-
- שיר שאיתו מלווים את הכלה לחופה-
- בקשות מיוחדות לשירים מיוחדים-

❖ צלם

שלב א-

- תאריכים פנויים רלוונטיים-
- מחיר-
- האם המחיר כולל מע"מ-
- מה כלול במחיר- האם תקבלו את הנגטיב אליכם -
- כמה שעות עבודה כלולות במחיר-
- ממתי מתחילים לספור את שעות העבודה (הגעה לאולם/תחילת צילומים)-
- מחיר שעה נוספת-

סטילס (תמונות)

- מספר תמונות כלולות במחיר-
- מספר תמונות שמצלם בפועל (כולל בררה)-
- מחיר לתמונה נוספת-
- מחיר לפיתוח חוזר-
- האם נידרש מינימום פיתוחים חוזרים-
- צילומי סטודיו- מה כוללים?
- האם ניתן לקבל צלמת לנשים-
- פיזור תאורה באולם כלול במחיר או לא-
- מספר תמונות מוגדלות שמקבלים-
- האלבומים עצמם- האם כלולים במחיר-
- אלבום מעוצב (כדאי לראות דוגמאות מראש): מחיר-
- מתי מקבלים את התמונות (לא יותר משבוע)-
- מתי מקבלים את הנגטיב/ דיסק עם כל התמונות -
- מה התנאים לקבלת הנגטיב (לפי פיתוחים חוזרים/ אחרי)-

וידאו

- וידאו כבלים או אל חוטי (מומלץ למניעת נפילות ושאר פגעים, אומנם זה די סטנדרט אבל כדאי לוודא)-
- כולל מוניטור או לא (רצוי שלא- מסורבל ומיותר)-
- מספר מצלמות וידאו-
- תקציר: האם יש-
- מה אורכו-
- מתי מקבלים את סרטי הוידאו-
- מספר סרטי הוידאו שמקבלים מלבד המקור-
- טיפים לאנשי הצוות: האם בכללי-
- כמה-
- דרך וזמן התשלום-

דרישות שלכם (למשל):

הצלם ואנשי צוותו בלבוש חגיגי (חולצות לבנות)
לא מורגש ולא מפריע

שלב ב-

- לסגור שעת הגעה לאולם-
- בחירת שירי ליווי לתקציר (וידאו)-

❖ הזמנות

- לבדוק איזה מעטפות יש לאולם-
- בחירת בית הדפוס-
- לבחור: סוג נייר-
- סוג כתב-
- צבע כיתוב-
- עיצוב הזמנה: בפנים-
- בחוץ-

נוסח ההזמנה

- שעת קבלת פנים-
- שעת חופה-
- כמות ההזמנות-
- תאריך גג לשליחת ההזמנות (כחודש לפני החתונה לא יותר ולא פחות)-
- תאריך אישור השתתפות (כשבועיים לפני החתונה)-
- הוספת מפה למקום החתונה-

הכנת טבלה של המוזמנים-

שם משפחה	שם פרטי	כתובת	טלפון	אישור השתתפות	ליד מי להושיב

ברכונים/ זמירונים (אם רוצים)

- מחיר-
- בחירת סוג- ברכת המזון/ + מנחה וערבית/ + 7 ברכות/ זמירון/אחר -
- סוג נייר-
- סוג כתב-
- צבע כיתוב-
- נוסח-

❖ ערב החתונה

לוי"ז החתונה

שעת הגעה לאולם –
שעת קבלת פנים –
שעת חופה בפועל (לא בהכרח תואם להזמנה) –
תפילת ערבית בד"כ לפני החופה לקחת בחשבון 15 דקות –
אורך החופה כ 45 דקות –
זמן שהיה בחדר יחוד \ במקביל הגשת מנה ראשונה : (מומלץ כחצי שעה בתוכם 10 דקות צילומים) –
זמן יציאה מחדר ייחוד –
אורך סבב ריקודים ראשון –
אורך זמן מנה עיקרית –
אורך סבב ריקודים שני –

שבע ברכות

שתי אופציות:

- א. בתום המנה העיקרית לפני סבב הריקודים השני – מרוויחים מכך שזה נעשה ברוב עם. לפעמים חלק הולכים אח"כ הביתה בגלל שכבר היו השבע ברכות אבל הרוב ובעיקר החברים נשארים
- ב. בתום החתונה אבל אז יש מעט אנשים בשבע ברכות (לוקח פחות זמן בסך הכל)

❖ חופה

עורך החופה (מזמין אנשים וכו') –

עדים : 1)

2)

מסדר הקידושין –

מקריא הכתובה -

7 ברכות

ברכה 1+2 -

ברכה 3-

ברכה 4-

ברכה 5-

ברכה 6-

ברכה 7-

❖ ברכת המזון

מזמן + בורא פרי הגפן –

7 ברכות

ברכה 2-

ברכה 3-

ברכה 4-

ברכה 5-

ברכה 6-

ברכה 7-

❖ רשימת חפצים לקחת לאולם

- ☐ נרות+ גפרורים +כוסיות לליווי החתן והכלה
- ☐ טבעת נישואין (מומלץ להפקיד אצל אחד העדים)
- ☐ כתובה + עט + מטפחת (או חפץ אחר) לקניין
- ☐ 2 גביעים לחופה + תחתיות (יתכן והאולם מספק)
- ☐ כוס זכוכית לשבירה (יתכן והאולם מספק)
- ☐ טלית
- ☐ שבע ברכות בהגדלה (מנוילן)
- ☐ רשימה של המברכים
- ☐ ברכת כלה + תפילה לאם הכלה
- ☐ קופסת תכשיטים (כדי לשמור עליהם בזמן שמורידים אותם לחופה)
- ☐ 2 חולצות לבנות להחלפה
- ☐ מכנסי חתן להחלפה
- ☐ כיפה נוספת
- ☐ מגבונים לחים (של תינוקות) הפיתרון היעיל במקרה של לכלוך
- ☐ פלסטרים
- ☐ חוט לבן ומחט (אפשר חוטים בצבעים נוספים בהתאם לבגדים של אם הכלה, האחיות, המלוות וכו').
- ☐ סיכות ביטחון
- ☐ איפור